

TAMMELAN KUNTA
TILINPÄÄTÖS 2021

TAMMELA

www.tammela.fi

SISÄLLYS

1 TOIMINTAKERTOMUS	3
1.1 Kunnanjohtajan katsaus	3
1.2 Kunnan hallinto	5
1.3 Kuntastrategia ja ohjelmat	9
1.4 Kehittämisohjelmasuunnitelmat	12
1.4.1 Ennaltaehkäisevät, oikea-aikaiset ja oikein mitoitettut palvelut	12
1.4.2 Asiakas- ja tehtävälähtöisen palveluprosessit	15
1.4.3 Vetovoima, tasokas asuminen ja yrittäjyys	16
1.4.4 Hyvinvoiva, motivoitunut ja tuloksistaan tunnettu henkilöstö	18
1.5 Yleinen ja oman alueen taloudellinen kehitys	19
1.6 Olennaiset muutokset kunnan taloudessa ja toiminnassa	19
1.7 Arvio riskeistä ja epävarmuustekijöistä	22
1.8 Arvio Tammelan kunnan tulevasta kehityksestä	23
1.9 Kunnan sisäinen valvonta	23
1.10 Vesihuollon eriyttäminen	24
1.11 Talousarvion sitovuus	25
1.12 Valtuustotason arviointi	25
2 LASKELMAT ja TUNNUSLUVUT	27
2.1 Tuloslaskelma ja sen tunnusluvut	27
2.2 Rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut	32
2.3 Tase ja sen tunnusluvut	34
2.4 Kokonaistulot ja –menot	37
2.5 Kuntakonsernin toiminta ja talous	38
2.5.1 Yhdistelmä konsernitilinpäätökseen sisältyvistä yhteisöistä	38
2.5.2 Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut	39
2.5.3 Kuntakonsernin tulevaisuuden näkymät	45
3 TILIKAUDEN TULOKSEN KÄSITTELY JA TALouden TASAPAINOTTAMISTOIMENPITEET	46
3.1 Tilikauden tuloksen käsittely ja talouden tasapainottamistoimenpiteet	46
4 TOIMINNAN JA TALouden TOTEUTUMINEN	47
4.1 Tavoitteiden toteutuminen	47
4.2 Kuntastrategian toteutuminen	49

4.2.1	Hallinto- ja kehittämispalvelut.....	49
4.2.2	Sosiaali -ja terveystyöpalvelut.....	51
4.2.3	Sivistystyöpalvelut.....	55
4.2.4	Tekniset palvelut	61
4.3	Tuloslaskelmaosan toteutuminen.....	67
4.4	Investointien toteutuminen.....	68
4.5	Investointien toteutuminen kustannuspaikoittain.....	69
4.6	Rahoitusosan toteutuminen.....	74
4.7	Yhteenveto valtuuston hyväksymien määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta.....	75
5	TILINPÄÄTÖSLASKELMAT	76
5.1	Kunnan tuloslaskelma	76
5.2	Rahoituslaskelma	77
5.3	Tase.....	78
5.4	Konsernilaskelmat	80
6	LIITETIEDOT	84
6.1	Tilinpäätöksen liitetiedot	84
6.2	Konsernitiilinpäätöksen liitetiedot	85
6.3	Tuloslaskelman liitetiedot	86
6.4	Tasetta koskevat liitetiedot	89
6.4.1	Taseen vastaavia koskevat liitetiedot.....	89
6.4.2	Taseen vastattavaa koskevat liitetiedot	92
6.5	Vakuuksia, vastuusitoumuksia ja taseen ulkopuolisia järjestelyitä koskevat liitetiedot.....	95
6.6	Ympäristöasioiden harkinnanvarainen esittäminen.....	96
6.7	Henkilöstöä, tilintarkastajan palkkioita ja intressitapahtumia koskevat liitetiedot.....	96
7	VESIHUOLTOLAITOS.....	98
7.1	Vesihuoltolaitoksen tuloslaskelma.....	100
7.2	Vesihuoltolaitoksen rahoituslaskelma	101
7.3	Vesihuoltolaitoksen tase.....	102
7.4	Vesihuoltolaitoksen investoinnit.....	103
7.5	Vesihuoltolaitoksen liitetiedot	103
8	LUETTELOT JA SELVITYKSET	104
9	TILINPÄÄTÖKSEN ALLEKIRJOITUKSET JA MERKINNÄT.....	105

1 TOIMINTAKERTOMUS

1.1 Kunnanjohtajan katsaus

Vuosi 2020 jää historiaan globaalin koronaepidemian johdosta. Tuntematon sairaus kosketti koko maailmaa ennennäkemättömällä tavalla. Lentokoneet jäivät maahan, sairaalat täyttyivät sairaista, valtiot julistivat poikkeustiloja ja ihmiset määrättiin etätöihin. Alkujärkytyksen jälkeen tilanne rauhoittui ja samalla selvisi, että uusi normaali oli tullut jäädäkseen. Vuosi koronaepidemian alun jälkeen osataan jo sanoa, että maailma ei enää palaa entiselleen, vaan osa poikkeusaikojen käytännöistä jää uudeksi normaaliksi, jonka ensimmäinen vuosi oli 2021.

Muuttoliikkeen iso kuva ei muuttunut koronaepidemian johdosta, vaan edelleen kaupungistuminen jatkuu. Valtavirran sivuilla virtaa kuitenkin sivuvirtoja, jotka virtaavat toiseen suuntaan. Näistä yksi käänsi vuonna 2020 Tammelan väestökehityksen hentoiseen kasvuun. Volyyymi oli maltillinen, mutta henkisesti positiivinen väestökehitys oli merkittävä. Yllättävä muutos positiiviseen osoittaa, että Tammelan kunta on vetovoimainen omassa mittakaavassaan. Uuden kuntastrategian yhteydessä tulee löytää toimet, joilla positiivinen muuttoliike saadaan pysyväksi.

Luontokuntabrändin rakentaminen eteni suunnitelman mukaisesti ja kansallispuistojen kehittäminen ”miljoonahankkeen” turvin lisäsi mielenkiintoa kuntaa kohtaan. Kansallispuistojen suosion kasvu jatkui ja 100 000 kävijän raja ylittyi nyt toistamiseen. Liesjärven ja Torronsuon kansallispuistoissa vieraili vuonna 2021 yhteensä 115 000 henkilöä. Valittu brändistrategia on osoittautunut oikeaksi valinnaksi - luonto ja luonnossa liikkuminen ovat kansainvälisiä trendejä. Ilmastonmuutoksen vastaisissa toimissa vastuullisuus tulee jatkossa merkitsemään nykyistä enemmän. Yhä useampi vapaa-ajan matka tehdään kotimaan kohteeseen. Tämä tarjoaa kunnalle ja kunnassa toimiville yrittäjille ennennäkemättömiä kasvun mahdollisuuksia.

Brändin rakentamista seurataan mediaseurannan avulla. Kunnan näkyvyys mediassa on kasvanut vuosi vuodelta, mutta kasvun kiihkein vaihe päättyi vuonna 2021. Tammelan kunta mainittiin digitaaliseen mediaan toimitetuissa artikkeleissa yhteensä 1 123 kertaa. Tammelan kunta toimi aktiivisesti sosiaalisen median kanavissa keräten yhteensä 8 981 mainintaa.

Kunnan talouden kannalta vuosi 2021 toteutui arviota paremmin. Lähtökohdat vuodelle olivat alijäämäiset, mutta verojen hyvän kertymän myötä suunta kääntyi vahvasti plussan puolelle. Talousarviossa arvioitiin verokertymäksi 23.5 miljoonaa ja lopulta veroja kertyi 24.7 miljoonaa. Yli miljoonan euron ylitys selittää pitkälti tilikauden positiivisen tuloksen. Valtionosuuksia maksettiin noin 12,9 miljoonaa euroa eli talousarvion mukaisesti. Vahvan tulorahoituksen johdosta kuntakonsernin lainamäärä laski noin 2.2 miljoonaa euroa vuonna 2021. Kun tarkastellaan vuosia 2020 ja 2021, huomataan kuntakonsernin lainamäärän vähentyneen yhteensä 3.3 miljoonaa euroa.

Toinen peräkkäinen ylijäämäinen tilinpäätös on erittäin tervetullut kahden alijäämäisen vuoden jälkeen. Ylijäämän myötä tilinpäätöksen yhteydessä tehtiin nykyisen koulukeskuksen tasearvoihin ylimääräinen poisto. Miljoonan euron tulosvaikutteisella poistolla tilikauden ylijäämä asettuu 480 000 euron tasolle. Samalla nykyisen koulukeskuksen tasearvo laski miljoonalla eurolla, jolla on vaikutusta tulevien vuosien tilinpäätösten tuloksiin ja vuosikatteisiin.

Työllisyyskehitys Suomessa oli vuonna 2021 hyvin myönteinen. Työllisyysaste nousi ja avoimia työpaikkoja oli runsaasti. Varsinkin matalan kynnyksen työpaikkoja oli seutukunnalla teollisuudessa ja palvelu-aloilla. Seudulla puhutaan kohtaanto ongelmasta, sillä esim. metallialalle ja muuhun teollisuuteen ei tahdo löytyä tekijöitä ja samanaikaisesti työttömiä on paljon.

Tammelan työttömyysaste oli 2021 keskimäärin 7,6 % ja suunta selkeästi alenemaan päin. Toisaalta pitkäaikaistyöttömien määrä lisääntyi, mutta sitä selittää pitkälti se, ettei TE-toimisto edelleenkään koronan takia tavannut asiakkaita, vaan palvelua tarjottiin puhelimitse ja verkossa. Myös aktivointiaste on laskenut koko korona ajan ja kunnan työllisyyspalveluihin ja muihin aktivitoimiin ohjautuvien uusien asiakkaiden määrä oli pieni.

Kunnan työmarkkinatuki osuus nk. sakkomaksu on noussut parissa vuodessa yli sadallatuhannella eurolla, mikä selittyy osittain korona poikkeuslailla yrittäjien oikeudesta työttömyysturvaan ja aktivointien vähäisellä määrällä. Yrittäjät saivat työmarkkinatukea 8.4.2020-28.2.2022. Yrittäjille kunnan työllisyyspalveluilla ei ollut mahdollista tarjota työllistymisapua. Työpaja Introssa kuntouttavassa työtoiminnassa oli aiempia vuosia vähemmän asiakkaita (34) ja myös palkkatukityöllistettyjä oli vähemmän (13), työkoelussa oli viisi. Palkkatukityöllistettyjä oli kunnan kaikilla toimialoilla.

Tulevina vuosina työllisyysdenhoitoon on tulossa suuria muutoksia. Kuntouttavan työtoiminnan järjestämisvastuu siirtyy hyvinvointialueelle 2023. Tämä tulee vaikuttamaan työpajatoimintaan olennaisesti. Tulossa on myös muutoksia TE-palveluihin, kuten 5/2022 pohjoismainen työllisyysdenhoidon malli ja mahdollisesti 2024 tuleva työllisyysdenhoidon siirto kuntien vastuulle. Seutukunnallinen työllisyysdenhoidon ekosysteemi eteni 2021 allianssisopimuksen tasolle ja ekosysteemin kehittämistyö jatkuu edelleen.

Kunnan palveluiden laadullinen taso ja asetettujen tavoitteiden saavuttaminen pohjautuvat kunnan henkilöstön onnistumiseen sekä luottamushenkilöiden tekemiin tarpeellisiin, kauaskantoisiin ja viisaisiin päätöksiin. Mielestäni luottamushenkilöiden ja henkilöstön yhteistyö on toiminut kiitettävästi. Rakentavaan ja eteenpäin katsovaan yhteistyöhön tulee pyrkiä johdonmukaisesti myös jatkossa. Lopuksi haluan lausua kiitokset kunnan henkilöstölle, luottamushenkilöille ja yhteistyökumppaneille sekä kuntalaisille onnistuneesta vuodesta.

Tammelassa maaliskuun 28. päivänä 2022.

Kalle Larsson

Kunnanjohtaja

1.2 Kunnan hallinto

Kunnan luottamushenkilöorganisaatio ja luottamushenkilöt

Kunnanvaltuusto 1.1.2021 - 31.7.2022

PJ	Ojansuu Ismo	Jäsenet:	Alarto Manu	Rahkonen Maija-Stiina
1. VPJ	Jasu Olli-Pekka		Alasentie Antti	Rantala Tuomas
2. VPJ	Nissilä Minna		Hätönen Marko	Rämö Johannes
Nvalt ed.	Lintukorpi Onni		Kaakinen Sari	Suutela Katariina
			Kaunisto Jyri	Syrjälä Taito
			Laajalehto Arja	Tuovinen Ilkka
			Lintukorpi Matti	Tuovinen Tuomo
			Löfstedt Jan	Uusitalo Terhi
			Ojansuu Juha	Vainio Heikki
			Pietilä Mikko	Vehmas Leena
			Pura Eero	Vähä-Herttua Susanna
			Pärssinen Simo	Ylitalo Anne

Kunnanvaltuusto 1.8.2021 - 31.12.2021

PJ	Jasu Olli-Pekka	Jäsenet:	Alarto Manu	Pura Eero
1. VPJ	Kaakinen Sari		Ali-Tuomola Pirjo	Pärssinen Simo
2. VPJ	Kaunisto Jyri		Bergström Veija	Rahkonen Maija-Stiina
3. VPJ	Koivula Jarkko		Kajava Teemu	Rauhaniemi Jenni
			Laajalehto Arja	Sotka Päivi
			Lahtinen Susanna	Suutela Katariina
			Liinaharja Kristiina	Syrjälä Taito
			Lintukorpi Matti	Tuovinen Ilkka
			Nissilä Minna	Tuovinen Tuomo
			Ojansuu Ismo	Vainio Heikki
			Peltonen Susanna	Ylitalo Reijo
			Pietilä Mikko	

Kunnanhallitus 1.1.2021 - 31.7.2021

PJ	Pärssinen Simo	Jäsenet:	Pura Eero
1. VPJ	Lahtinen Susanna		Tuovinen Ilkka
2. VPJ	Kaakinen Sari		Ylitalo Anne
			Löfstedt Jan

Kunnanhallitus 1.8.2021 - 31.12.2021

PJ	Pura Eero	Jäsenet:	Alarto Manu
1. VPJ	Rauhaniemi Jenni		Pärssinen Simo
2. VPJ	Vainio Heikki		Rahkonen Maija-Stiina
			Suutela Katariina

Keskusvaalilautakunta 1.1. - 31.7.2021

PJ	Mikkola Simo	Jäsenet:	Siikonen Kirsi	1.1. - 31.5.2021
1. VPJ	Laakso Matti		Mari Touru	
			Leena Virta	
			Rämö Johanna	1.6. - 31.7.2021

Keskusvaalilautakunta 1.8. - 31.12.2021

PJ	Ryhtä Esa	Jäsenet:	Koivisto Janne
1. VPJ	Syrjälä Tarja		Mikkola Simo
			Siikonen Kirsi
			Taito Syrjälä

Tarkastuslautakunta 1.1. - 31.7.2021

PJ	Alasentie Antti	Jäsenet:	Rantanen Auli
1. VPJ	Syrjälä Taito		Rauhaniemi Jenni
			Virtanen Keijo

Tarkastuslautakunta 1.8. - 31.12.2021

PJ	Syrjälä Taito	Jäsenet:	Halonen Heli
1. VPJ	Kajava Teemu		Leino Kati
			Virtanen Keijo

Sivistyslautakunta 1.1. - 31.7.2021

PJ	Rahkonen Maija-Stiina	Jäsenet:	Alarto Manu
1. VPJ	Suutela Katariina		Hätönen Marko
Khall ed.	Pura Eero		Laajalehto Arja
Nvalt ed.	Ruohonen Samuli		Tuovinen Tuomo
Nvalt ed.	Lintukorpi Onni		Vähä-Herttua Susanna

Sivistyslautakunta 1.8. - 31.12.2021

PJ	Tuovinen Tuomo	Jäsenet:	Laajalehto Arja
1. VPJ	Ali-Tuomola Pirjo		Lahtinen Susanna
			Peltonen Juha
			Sotka Päivi
			Virolainen Tomi

Tekninen lautakunta 1.1. - 31.7.2021

PJ	Vainio Heikki	Jäsenet:	Leino Kati
1. VPJ	Siltainsuu Sami		Pietilä Mikko
Khall ed.	Tuovinen Ilkka		Simelius Katariina
Nvalt ed.	Viherä Saku		
Nvalt ed.	Vuorinen Eemeli		

Tekninen lautakunta 1.8. - 31.12.2021

PJ	Ojansuu Ismo	Jäsenet:	Ylitalo Reijo
1. VPJ	Nissinen Jere		Bergström Veija
			Nissilä Minna
			Uusitalo Terhi
			Saaristo Outi

Ympäristölautakunta 1.1. - 31.7.2021

PJ	Ojansuu Juha	Jäsenet:	Honkala Niina
1. VPJ	Rantala Tuomas		Kaunisto Jyri
Khall ed.	Lahtinen Susanna		Vehmas Leena
Nvalt ed.	Pura Artturi		
Nvalt ed.	Viitala Aina		

Ympäristölautakunta 1.8. - 31.12.2021

PJ	Siikonen Janne	Jäsenet:	Heikki Sillanpää
1. VPJ	Pietilä Mikko		Niina Honkala
			Tiina Patjas
			Virva Heikkilä
			Erkki Salama

Valtuuston poliittiset voimasuhteet 1.1. - 31.7.2021

Suomen Keskusta	10 valtuutettua
Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue	6 valtuutettua
Kansallinen Kokoomus	5 valtuutettua
Meidän Tammela	3 valtuutettua
Vasemmistoliitto	1 valtuutettua
Vihreä liitto	1 valtuutettua
Perussuomalaiset	1 valtuutettua

Hallituksen esittelijä

Kunnanjohtaja Kalle Larsson

TAMMELA

www.tammela.fi

Valtuuston poliittiset voimasuhteet 1.8. - 31.12.2021

Suomen Keskusta	7 valtuutettua
Kansallinen Kokoomus	6 valtuutettua
Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue	5 valtuutettua
Perussuomalaiset	4 valtuutettua
Meidän Tammela	3 valtuutettua
Vihreä liitto	1 valtuutettua
Kristillisdemokraatit	1 valtuutettua

Hallituksen esittelijä

Kunnanjohtaja Kalle Larsson

Tilivelvollisuus

Kuntalain mukaan tilivelvollisia ovat toimielinten jäsenet ja asianomaisen toimielimen palvelualueen johtavat viranhaltijat (itsenäisestä tehtäväkokonaisuudesta vastaavat henkilöt). Valtuutetut eivät ole tilivelvollisia. Oheisena luettelo viroista, joita hoitavat viranhaltijat olivat tilivelvollisia:

- kunnanjohtaja
- sivistystoimenjohtaja
- varhaiskasvatuspäällikkö
- rehtori
- koulujen johtajat
- varhaiskasvatusyksikön vastaava
- vapaa-aikasihteeri
- kirjastonjohtaja
- tekninen johtaja
- kaavoittaja
- talonrakennusmestari
- maanrakennusmestari

Käyttösuunnitelmien hyväksymisen yhteydessä päätetään samalla palvelualueesta vastaavat henkilöt.

1.3 Kuntastrategia ja ohjelmat

Kunnanvaltuusto hyväksyi uuden kuntalain mukaisen Tammelan kunnan kuntastrategian kokouksessaan 9.11.2015, § 55.

Toimintaympäristöön vaikuttavat trendit

Väestö

- Väkiluku laskee
- Keski-ikä nousee
- Syntyvyys maltillista

Kaupungistuminen

- Ihmisten voimistunut halu asua kaupunkiympäristössä
- Korkeakoulutetuista 25 – 34 vuotiaista 3/4 osaa asuu kaupungeissa
- Riippuvuus osaajista pakottaa yritykset sijoittumaan kaupunkiin

Elinvoima

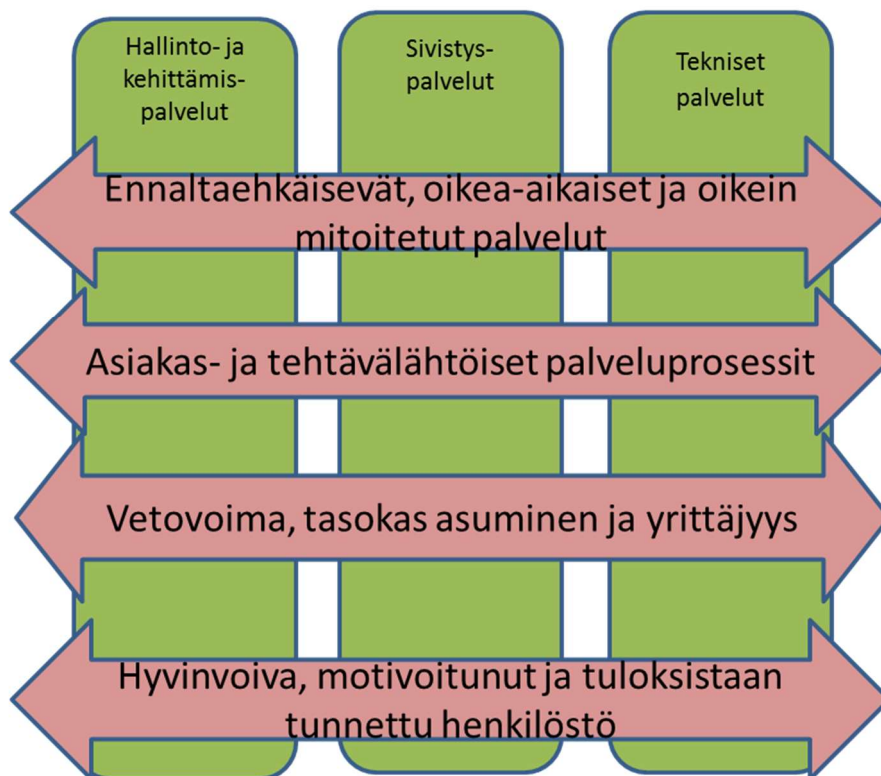
- Matala työpaikkaomavaraisuusaste
- HHT-kehityskäytävä
- Hyvä imago – heikko tunnettavuus

”2020-luvun kunta”

- Elinvoiman ja yhteisöllisyyden rakentaja

*Edelläkävijänä tunnettu
kasvava Tammela houkuttelee
ja innostaa yrittämään,
asumaan sekä virkistymään
Suomen parhaassa kunnassa*

TAMMELA

www.tammela.fi

Asiakaslähtöisyys

- Tammelan parhaat voimavarat ovat asukkaat, yritykset ja yhteisöt. Asukkaiden aktiivinen osallistuminen palveluiden kehittämiseen ja yhteistyö kumppaneiden kanssa takaavat tulokselliset ja asukkaiden tarpeisiin vastaavat palvelut

Vastuullisuus

- Tammela toimii kestäväällä tavalla, läpinäkyvästi ja oikeudenmukaisesti. Tammelan työntekijät ja päättäjät perehtyvät asioihin tunnollisesti ja toimivat työyhteisön jäseninä vastuullisesti.

Yhdessä onnistuminen

- Tammela on haluttu ja arvostettu yhteistyökumppani, joka toimii määrätietoisesti asetetun tavoitteen saavuttamiseksi. Tammelan työntekijät ja päättäjät toimivat aktiivisesti kohti tiiviimpää yhteistyötä niin työyhteisössä kuin sidosryhmissäkin.

Tahto uudistua

- Jatkuva muutos ei ole itseisarvo vaan välttämättömyys muuttuvassa maailmassa. Tammela toimii työyhteisönä ja kuntana aktiivisesti uudistuen. Asiakkaan näkökulmasta katsottuna asiat tulee aina tehdä edelliskertaa paremmin.

Valtuusto seuraa ja arvio strategisten ja toiminnallisten tavoitteiden toteutumista vuosittain mm. tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen käsittelyn yhteydessä.

1.4 Kehittämisohjelmasuunnitelmat

Kuntastrategian 2023 hyväksymisen yhteydessä päätettiin poikkihallinnollisten kehitysohjelmien laatimisesta strategian tavoitteiden toteuttamiseksi. Kehitysohjelmatyöryhmät aloittivat työskentelynsä tammi-kuussa 2016 (asiakas- ja tehtävälähtöiset palveluprosessit syyskuussa). Kehitysohjelmista on johdettu valtuustotasolla sitovat strategiset tavoitteet vuodelle 2021.

1.4.1 Ennaltaehkäisevät, oikea-aikaiset ja oikein mitoitettut palvelut

HYÖTYTAVOITE	TOIMENPITEET	KUVAUS	MITTARIT	TOTEUMA 2021
Liikuntapalvelut	Liikuntapaikkojen kehittäminen ja niiden kunnossapito	Liikuntapuiston kehittämissuunnitelman toteutus Liikuntapaikkojen (liikuntapuisto ja lähiliikuntapaikat) kunnossapitosuunnitelman tekeminen	Toteutunut/ ei toteutunut	Toteutunut
	Riittävät liikuntapalvelut erityisryhmille ja ikäihmisille	Mahdollistetaan helposti saatavilla olevien erityisryhmien ja ikäihmisten liikuntaryhmien jatkuminen	Liikuntaryhmiin osallistuneiden määrän seuranta Toteutunut/ ei toteutunut	Toteutunut
Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen	Lapsiystävällinen kunta -työ	Lasten oikeuksista tiedottaminen	Lapsivaikutusten arvioinnin toteutumisen seuranta: aihe, lkm.	Sivla 28 kpl
		Yhteistyön lisääminen hallintokuntien välillä, kolmannen sektorin mukaan saaminen	Kolmas sektori saatu mukaan / ei ole saatu	Kolmas sektori mukana liikunta- ja kulttuuripalveluiden tuottamisessa.
		Lapsivaikutusten arviointien määrällinen ja laadullinen kehittäminen. Tarkastetaan, että päätöksissä otetaan huomioon erityisesti haavoittuvimmassa asemassa olevat lapset ja nuoret	Lapsibudjetointi otettu käyttöön / ei ole otettu	Lapsibudjetointia ei ole otettu käyttöön suurten kustannusten vuoksi.
		Lapsibudjetoinnin koulutus henkilökunta, päättäjät, käyttöönotto		

HYÖTYTAVOITE	TOIMENPITEET	KUVAUS	MITTARIT	TOTEUMA 2021
	Laadukkaat ja ennaltaehkäisevät lähipalvelut	<p>Kirjaston roolin tunnistaminen ja vahvistaminen ennaltaehkäisevissä palveluissa ja kuntalaisten hyvinvoinnin edistämässä</p> <p>Harrastustoiminnan monipuolinen kehittäminen ”jokaiselle yksi harrastus” –suuntaan</p> <p>Lasten ja nuorten kesätoiminnan kehittäminen ja -suunnitelman tekeminen koulujen kesäloma-ajalle</p>	<p>Kirjaston käyttöaste</p> <p>Kouluterveyskyselyn tulokset</p> <p>Sidosryhmätyön seuranta ja tiedonkeruu</p>	<p>Kirjaston käyttöaste noussut paremman saavutettavuuden avulla. Kirjastoautolla pitkä käyttökatko loppuvuodesta.</p> <p>Harrastamisen Suomen mallin valmistelu aloitettu.</p> <p>Nuorisopalveluiden päiväleiritoimintaa lisättiin, kesällä 2021 osallistua 104 lasta</p>
	SISOTE ja HYTE – kehittämistyö	<p>Hyvinvointikoordinaatio –ryhmä koostuu kunnan työntekijöitä ja kuntalaisia kehittämään yhdessä Hyvinvointisuunnitelmaa kaudelle 2021 – 2024</p> <p>Toimiva monialainen palvelujärjestelmä</p> <p>Verkostoyhteistyö seutukunnalla ja maakunnassa</p> <p>Vuosittainen teemoittaminen hyvinvoinnin- ja terveydenedistämistyössä - Syrjäytymisen ehkäiseminen</p> <p>Toimiva lapsi- ja perhetyön juurruttaminen lasten ja perheiden hyvinvointia tukeväksi ja ennaltaehkäiseväksi työksi</p>	<p>HYTE-kerroin</p> <p>Verkostoyhteistyö toteutunut/ ei toteutunut</p> <p>Huostaanotettujen ja sijoitettujen lasten- ja nuorten lukumäärä</p> <p>TLP –menetelmäosaajien määrä</p>	<p>Hyvinvointityöryhmä muodostettu ja hyvinvointisuunnitelma laadittu</p> <p>Verkostoyhteistyö toteutunut seutukunnallisesti ja maakunnallisesti</p> <p>Kodin ulkopuolelle sijoitettuja 0-17 vuotiaita vastaavan ikäisestä väestöstä 2,1%. Huostassa 0-17 vuotiaita vastaavan ikäisestä väestöstä 1,3%</p> <p>Varhaiskasvatuksesta 38 hlöä, alakouluilta yksittäisiä henkilöitä (<10).</p>

1.4.2 Asiakas- ja tehtävälähtöisen palveluprosessit

HYÖTYTAVOITE	TOIMENPITEET	KUVAUS	MITTARIT	TOTEUMA 2021
Kumppanuuspöytä	Kumppanuuspöytä – toimintamalli otetaan käyttöön	Kunnan palveluiden ja toiminnan kehittäminen tapahtuu osittain kumppanuuspöytä –toimintamallin avulla	Toteutuneet palveluiden kehittämisprojektit	Tammelan kunta kutsuttiin Maaseudun Sivistysliiton projektiin pilottikunnaksi. Tämän myötä toteutettiin 2 kumppanuuspöytätilaisuutta vuonna 2021.
Osallistava budjetointi	Valmistellaan osallistavan budjetoinnin käyttöönotto ja toteutus vuoden 2022 talousarviosta lähtien	Kunta ottaa käyttöön osallistavan budjetoinnin osaksi talousarvion valmistelua	Vuoden 2022 talousarviossa kuntalaisten päätöksellä kohdistetaan kunnan kehittämiseen .	Vuoden 2022 talousarviossa on varattuna 10 000 euroa osallistavaan budjetointiin.
Palaute	Rakennetaan systemaattinen palautejärjestelmä ja palautteiden käsittely otetaan osaksi kunnan johtamisjärjestelmää	Hankitaan ja otetaan käyttöön sähköinen palautejärjestelmä.	Käyttöönotto	Järjestelmä on käytössä.

1.4.3 Vetovoima, tasokas asuminen ja yrittäjyys

HYÖTYTAVOITE	TOIMENPITEET	KUVAUS	MITTARIT	TOTEUMA 2021
Vetovoima ja tunnetavuus	Luontomatkailun infrahankeet	Eerikkilän ja Luontokeskuksen yhteys Torronsuolle valtatie 2 alittamalla. Torronsuon luonto-reittiyhteys suolle Somerontien varresta ja uudet yhteydet valtatie 2:lta Kiljamaan. Rengasyhteyksiä rakennetaan ja reittejä kunnostetaan	Ilvesreittiä kunnostetaan ja suunnitellaan rengasreittejä	Aloitettiin Uudenmaan Ely-keskuksen kanssa esiselvitys vt2 ali-/ ylikulusta. Metsähallitus sopi uuden parkkipaikan rakentamisesta Somerontien varteen. Ilvesreitit opastusta parannettiin ja rengasyhteydet merkittiin omilla väreillään.
	Keskustapuiston tapahtumien kehittäminen	Torialueen parempi hyödyntäminen: kesätori ja muitakin toritapahtumia entisten lisäksi	Toripäivien ja tapahtumien määrä	Ilatoripäiviä oli 18 kpl ja lisäksi oli Street Food tapahtuma.
Kumppanuustyö	Suunnitteluun ja päätöksentekoon osallistaminen	Asukkaiden, asukas-yhteisöjen ja yritysten aktiivinen osallistuminen / osallistaminen kunnan suunnitteluprosesseihin ja vastuun jakaminen toimenpiteistä.	Kumppanuuspöytä Norrintie 4 koulurakennuksen tulevasta käytöstä	Ei ole toteutunut
		Kehitetään palautejärjestelmä kuntalaisten suuntaan	Yhdistysten tilatarpeisiin vastaaminen	
		Osallistavan budjetoinnin kehittäminen	Palautteiden määrä	
Yrittäjyyden tukeminen	Yritysten toimintaedellytysten kehittäminen	Eri viranomaisista ym. tahoista koostuva ryhmä, ratkoo yhdessä yritysten ongelmia (ELMA-ryhmä). Yrittäjille tarjotaan edullisia toimitiloja, jotta tilat eivät olisi tyhjänä	Ryhmän kokoontumisten määrä	Ryhmä ei kokoontunut.
			Tyhjien tilojen määrä	Yritystiloja ei ole tyhjänä.

HYÖTYTAIVOITE	TOIMENPITEET	KUVAUS	MITTARIT	TOTEUMA 2021
	Tammelan toiminta tonni	1000 € suuruinen tuki aloittaville pk-yrityksille tai muualta Tammelaan muuttaville pk-yrityksille sekä olemassa oleville yrityksille toiminnan kehittämiseen.	Toimintatonnin hakijoiden määrä.	Vuoden 2021 toimintatonneja myönnettiin jokaiselle kolmelle hakijalle.
Tasokas ja vaivaton asuminen	Tonttivarannon varmistaminen	Kunnalla tulee olla kaavoitettuna laadullisesti tasokkaita tontteja. Kunta on myös aktiivinen esim. maanhankinnassa, jotta kunnassa on yritysperusteista rakentamista omakotirakentamisesta kerrostalorakentamiseen. Asuntoja tarvitaan kaikille ikäryhmille sekä kesäasukkaille talviasunnoiksi. Maanhankintaa tehostetaan kiinnostavimpien maa-alueiden suuntaan	Myytyjen tonttien määrä. Asuntotuotannon määrä kunnassa. Hankittujen rakennus- ja maa-alueiden määrä.	Yhtään tonttia ei myyty. Asuntotuotannon määrä ei ole kasvanut, eikä hankintoja rakennus ja maa-alueiden osalta ole toteutunut.
	Nopea ja joustava rakennusluvitus	Rakennusjärjestys päivitetään mahdollisimman joustavaksi ja mahdollistavaksi..	Päivitetty rakennusjärjestys	Rakennusjärjestysen luonnos laadittu.
		Toimivat ja asiakaslähtöiset lupaprosessit ja lyhyet käsittelyajat	Sähköisen lupahaun kehittäminen	Seudullinen rakennusvalvonta valmis, ei ole toteutunut.
	Vesistöjen kunnosta huolehtiminen	Jotta rantaa voidaan käyttää virkistykseen, on veden korkeus sekä laatu pidettävä virkistyskäytön kannalta kunnossa.	Tuetaan kunnassa toimivia vesistöistä huolehtivia tahoja	Vesistöjen osalta tuenta toteutunut. Avustusta jaettiin 12:lle vesiensuojeluyhdistykselle.
	Asumista palvelevat vesihuollon edistämishankkeet	Porras- Riihivalkama vesihuoltolinjan rakentaminen ja kylä-alueiden liittäminen jätevesiverkkoon	Vesihuoltolinjan rakentamisen aloittaminen	Aloituspäätös tehty, rakentaminen aloitetaan 2022 kevään aikana.

1.4.4 Hyvinvoiva, motivoitunut ja tuloksistaan tunnettu henkilöstö

HYÖTYTAVOITE	TOIMENPITEET	KUVAUS	MITTARIT	TOTEUMA 2021
Vetovoimainen työnantajaimago ja inspiroiva työympäristö	Digitaalisen HR-työpöydän käyttöönotto osana palkanlaskennan uudistamista	Henkilöstöllä otetaan käyttöön mobiilissa toimiva reaaliaikainen lomasuunnittelu ja poissaolojen hallinta	HR sovellutuksen hankinta ja käyttöönotto toteutunut / ei toteutunut	Ei toteutunut, Digitaalinen HR-työpöytäsovellus vasta kehitteillä ohjelman toimittajalla
	Kannustava palkitseminen	Esimiehillä käytössä HR-analytiikkaa johtamisen tueksi.	HR analytiikka käyttöönotettu / ei käyttöönotettu	Kyllä toteutui, esimiehille koulutettu raportoinnin käyttö.
Hyvinvoiva, motivoitunut ja osaava henkilöstö	Kehitysohjelman mukainen toimeenpano	Uudistetaan ja kuvataan kirjallisesti kunnan palkitsemisjärjestelmä	Uudistaminen ja kuvaaminen aloitettu / ei aloitettu	Kyllä, uudistaminen ja kuvaaminen on aloitettu
		Kuvataan kirjallisesti työn ja työelämän perustilanne, toimijoiden kompetenssit hyvinvoinnin edistämisessä, henkilöstön hyvinvoinnin kokonaistilanne, työhyvinvointia kehittävien ja tukevien toimintojen määrittely ja hyvinvoinnin johtamisen rakenteet.	Kehitysohjelmassa suunnitellut toimenpiteet toteutuneet / eivät toteudu	Ei toteutunut.

1.5 Yleinen ja oman alueen taloudellinen kehitys

Kanta-Hämeen asukasluku laski ennakkotietojen mukaan 369 vuonna 2021 ja Forssan seudun asukasluku laski 338:lla. Tammelan asukasluku oli ennakkotietojen mukaan 5 969.

Kanta-Hämeen työllisyystilanne parani kertomusvuonna verrattuna vuoden 2020 tilanteeseen, joka vastaa koko maan kehityssuuntaa. Kanta-Hämeen työttömien osuus työvoimasta oli vuoden 2021 lopussa 10,0%. Tammelan kunnan työttömyysprosentti oli 7,3 prosenttia (2020 8,7%).

1.6 Olennaiset muutokset kunnan taloudessa ja toiminnassa

Vuosi 2021 oli talouden kehityksen kannalta hyvä Tammelan kunnassa. Hyvä talouskehitys jatkui kunnassa edellisen vuoden tapaan. Tammelan kunnan ylijäämä oli tilinpäätösvuonna 482 276,39 euroa. Tulokseen vaikuttivat ennakoitua parempi verotulojen kertyminen. Verotulot kasvoivat tulovero- ja kiinteistöveroprosenttien korotusten johdosta. Ilman koulukeskuksen rakennusten 1 milj. euron lisäpoistoa ylijäämä olisi ollut lisäpoiston verran suurempi.

Verotulojen 1,932 milj. euron nousu vuodesta 2020 vuoteen 2021 näkyi suoraan vuosikatteen määrässä. Vuonna 2021 vuosikatetta kertyi 3,1 milj euroa. Asukasta kohti laskettuna kunnan vuosikate oli 523 euroa per asukas.

Alla olevassa taulukossa vuosien 2012 -2021 vuosikatteen miljoonina euroina.

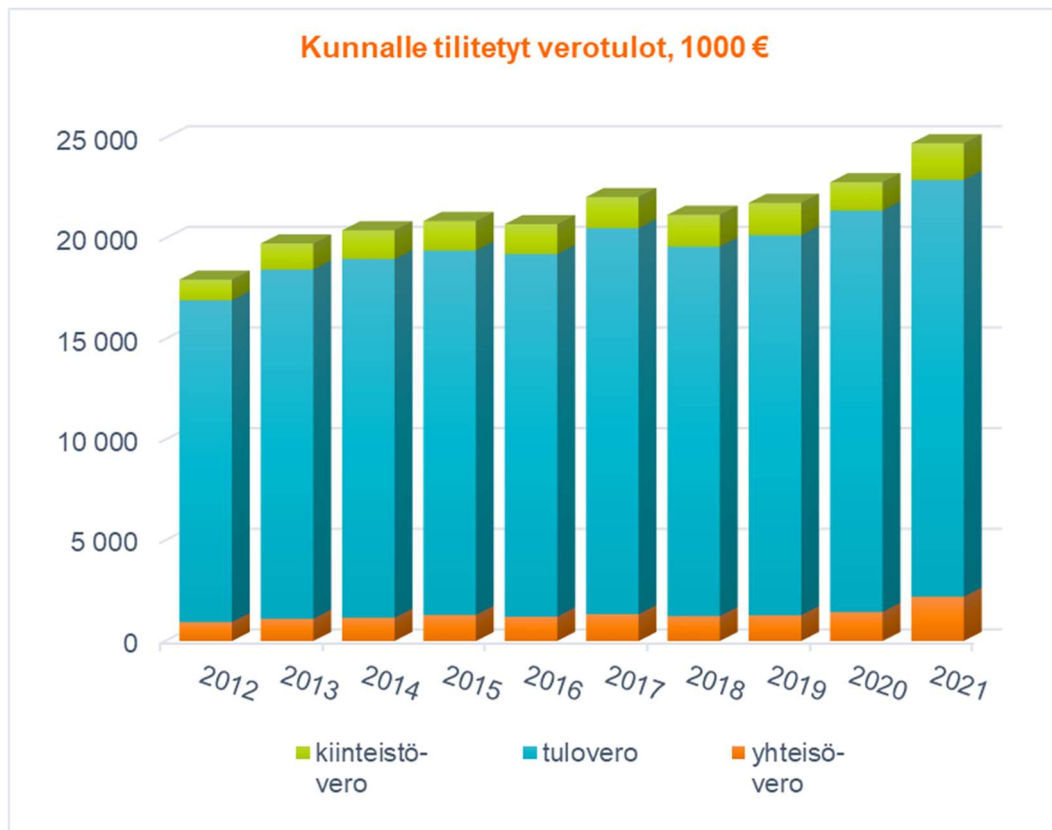
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
vuosikate milj. €	0,36	2,1	2,7	2,1	1,96	2,3	0,86	-0,6	3,2	3,1

Verotulot nousivat kokonaisuutena 8,5 prosenttia edellisestä vuodesta. Verotulojen kertymä kokonaisuutena nousi talousarviossa ennakoitusta 1,205 milj. euroa suuremmaksi. Vuodesta 2020 yhteisöveron tuotto nousi 52,7 prosentilla. Tuloverot nousivat 3,8 prosentilla. Kiinteistöverojen tuotto nousi 29,3 prosenttia edellisestä vuodesta.

Alla olevassa taulukossa kunnalle tilitettyt verotulot tuhansina euroina vuosina 2011-2021:

	yhteisövero	muutos	tulovero	muutos	kiinteistövero	muutos	yhteensä	muutos
2012	942	-34,1 %	15 979	1,9 %	1 033	1,4 %	17 955	-1,0 %
2013	1 106	17,4 %	17 347	8,6 %	1 302	26,0 %	19 755	10,0 %
2014	1 159	4,8 %	17 819	2,7 %	1 427	9,6 %	20 405	3,3 %
2015	1 294	11,7 %	18 107	1,6 %	1 468	2,9 %	20 869	2,3 %
2016	1 209	-6,6 %	18 021	-0,5 %	1 478	0,7 %	20 708	-0,8 %
2017	1 335	10,4 %	19 172	6,4 %	1 552	5,0 %	22 059	6,5 %
2018	1 245	-6,7 %	18 349	-4,3 %	1 583	2,0 %	21 177	-4,0 %
2019	1 282	3,0 %	18 880	2,9 %	1 609	1,6 %	21 771	2,8 %
2020	1 444	12,6 %	19 944	5,6 %	1 407	-12,6 %	22 795	4,7 %
2021	2 205	52,7 %	20 704	3,8 %	1 819	29,3 %	24 728	8,5 %

Vuonna 2013 valtio alensi verojen tilitystä kunnille jäännös- ja kiinteistöverojen osalta. Tämä vaikutti kertaluonteisesti verokertymiin.

Valtionosuusjärjestelmä uudistui vuonna 2015. Uusi järjestelmä painottaa mm. sairastavuutta ja työpaikkaomavaraisuutta. Valtionosuuksia kertyi tilinpäätösvuonna 12,9 milj. euroa. Valtionosuudet jäivät talousarviossa ennakoidusta 6 442 euroa. Edellisestä vuodesta valtionosuudet laskivat 6,6 prosenttia.

Ulkoiset toimintatuotot (myyntitulot, maksutuotot, tuet ja avustukset sekä muut toimintatuotot) nousivat edellisvuodesta 3,6 prosenttia ollen 4,3 milj. euroa. Kokonaisuutena ulkoiset käyttötulot (verot, valtionosuudet, toimintatuotot) kasvoivat 2,9 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna.

Kunnan ulkoiset toimintamenot (henkilöstömenot, palvelujen ostot, aineet ja tarvikkeet, avustukset sekä muut toimintamenot) kasvoivat edelliseen vuoteen verrattuna 3,6 prosenttia. Ulkoiset toimintamenot olivat tilinpäätösvuonna 38,8 milj. euroa. Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymälle ulkoistettu sosiaali- ja terveystoimen menot olivat kokonaisuudessaan 20,7 milj. euroa eli 53,2 prosenttia kunnan ulkoisista kokonaismenoista.

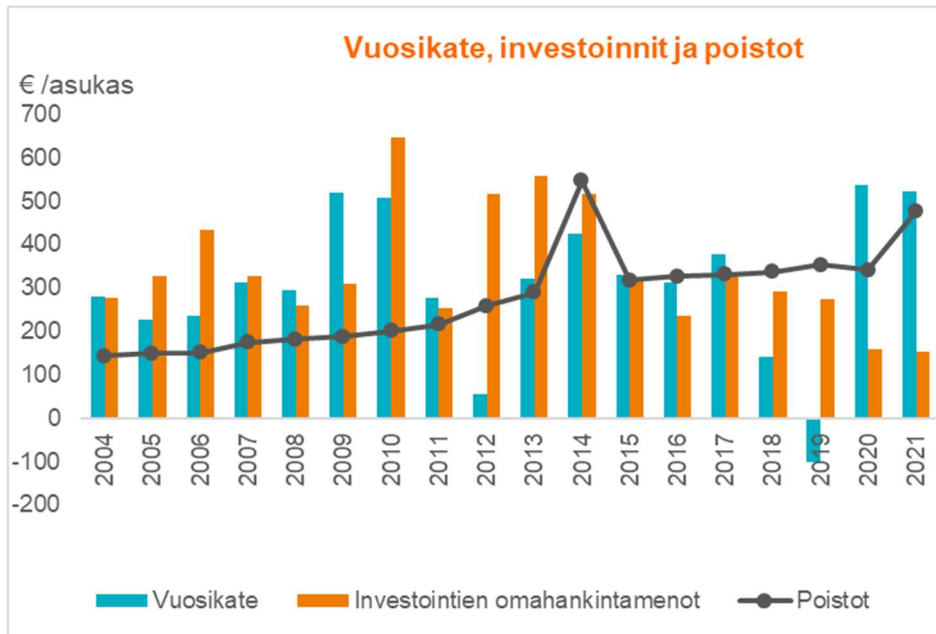
Investointiosan nettomenot olivat yhteensä 0,9 milj. euroa, jossa oli nousua 0,02 milj. euroa edellisen vuoteen verrattuna. Alla olevasta taulukosta näkyy eri vuosien investointien nettomenot miljoonina euroina.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Investointien nettomenot milj. €	3,4	3,6	3,3	2,0	1,5	1,9	1,8	1,0	0,9	0,9

Kiinteistötoimen palvelualueella kunnantaloa saneerattiin, Tammitorpan huoneistoremontteja tehtiin sitä mukaan, kun huoneistoja vapautui. Energiatohokkuusinvestointeja ja muita pienempiä talonrakennuksen investointihankkeita tehtiin suunnitelmien mukaisesti. Yhtenäiskoulun suunnittelua jatkettiin. Vesilaitoksen merkittävimmät investointihankkeet olivat Porras -Liesjärvi vesihuoltolinjahanke sekä Riihivalkama – Porras runkoviemärihanke, joista Porras - Liesjärvi vesihuoltolinjahanke valmistui vuodenvaihteessa.

Kunnan rahoitustarve edellytti koko vuoden tilapäisten lyhytaikaisten kassalainojen käyttöä. Lyhytaikaista kassalainaa oli tilinpäätöshetkellä 2,8 milj. euroa. Pitkäaikaista lainaa ei otettu kertomusvuonna. Pitkäaikaisia lainoja lyhennettiin vuoden aikana 856.994 eurolla. Kunnan pitkäaikainen lainakanta vuoden vaihteessa oli yhteensä 4,25 milj. euroa. Kokonaislainamäärä oli 7,34 milj. euroa, mikä teki 1.230 euroa per asukas. Kunnan maksuvalmius oli tyydyttävä koko kertomusvuoden.

Seuraavassa on verrattu Tammelan kunnan vuosikatetta, investointeja sekä poistoja euroina per asukas vuosina 2004-2021.

Kunnan investointitahti on vuosina 2002 – 2013 ylittänyt selvästi poistojen tason. Vuodesta 2016 alkaen investoinnit ovat olleet poistoja pienemmät. Vuonna 2014 poistot kasvoivat johtuen kunnantalon kiinteistöistä tehdystä 1,5 miljoonan euron ylimääräisestä lisäpoistosta.

1.7 Arvio riskeistä ja epävarmuustekijöistä

Tammelan kunnan merkittävimmät riskit ja epävarmuustekijät liittyvät paitsi yleisen taloudellisen tilanteen kehittymiseen myös kunnan asukaslukuun ja asukkaiden ikäjakaumaan. Yleinen taloudellinen tilanne vaikuttaa kunnan verotuloihin mm. kuntalaisten työllisyyden ja yritysten menestymisen kautta. Muuttoliike vaikuttaa eniten nuorten aikuisten määrään ja ikärakenne painottuu entistä enemmän eläkeikäisten ikäluokkiin. Vanhimpien ikäluokkien osuudella väestöstä on suora korrelaatio sote-kustannuksiin. Väestöryhmien määrien muutokset vaikuttavat myös palvelutuotannon kysyntään ja tarpeeseen. Yleinen taloudellinen tilanne vaikuttaa yritystoimintaan vuokrattavien tilojen käyttöasteeseen, yritysten toimintaedellytyksiin ja sitä kautta kunnan antamien takausten realisoitumisriskeihin.

Työmarkkinatuen maksuosuuden siirto valtiolta kunnille ja pitkäaikaistyöttömien aktivointivelvoite aiheuttavat huomattavia lisäkuluja, joita ei ole täysimääräisesti korvattu kunnille. Valtionosuusuudistus vähentää valtion rahoitusosuutta. SOTE –uudistuksen myötä kunnan tulorahoitus muuttuu perusteellisesti.

Vuosien 2018-2021 taloudellinen selviytyminen on ollut sidoksissa kahteen tekijään, sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajan Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymän taloudelliseen onnistumiseen sekä valtionosuuksien määrän kehitykseen tehdyn valtionosuusuudistuksen jälkeen. Korona –avustukset ovat lisänneet kuntien valtionosuuksia merkittävästi, joka on näkynyt positiivisina tilikauden tuloksina.

Sosiaali- ja terveyspalvelut muodostavat vuosibudjetilla mitattuna yli puolet kunnan palveluntuotannosta. Mahdolliset ylitykset aiheuttavat peruskunnalle välittömiä rahoitus- ja maksuvaikeuksia.

Vuoden 2021 osalta korona muutti kuntiin kohdistuvia epävarmuustekijöitä merkittävästi. Taloudellisen suunnan ennustaminen kävi lähes mahdottomaksi pandemian ensimmäisinä kuukausina. Loppuvuotta kohden ennustettavuus koheni ja suunta alkoi hahmottumaan. Keskeinen kysymys on, että milloin pandemia julistetaan päättyneeksi ja millaiseen maailman talouden tilaan siirrytään globaalin elvytyspolitiikan jälkeen?

1.8 Arvio Tammelan kunnan tulevasta kehityksestä

Tammelan kunnan taloudellinen liikkumavara on vähäinen. Sosiaali- ja terveydenhuollon toimintakulut ovat vielä vuosina 2021 ja 2022 yli 50 prosenttia kaikista toimintakuluista. Tulevaisuuden kannalta on keskeistä peruskuntien tulo-rahoituksen taso hyvinvointialueiden aloittaessa 2023. Myös työllisyyden hoidon siirtyminen kuntien vastuulle tulee muuttamaan kuntien rahoituksellista asemaa.

Nyt käsiteltävänä oleva tilinpäätös on merkittävästi ylijäämäinen. Samalla tilinpäätös on jatkoa edellisen vuoden ylijäämäiselle tilinpäätökselle. Suunnan muutos on oikein tervetullut ja tarpeellinen. On hyvä muistaa, että ylijäämäinen tulos rakentui täysin ulkopuolisten erien varaan. Kunnan tuottavuus ei kohentunut omin toimin toimintavuotena.

Nykyisen positiivisen tilanteen ylläpitäminen voi edellyttää kunnan palveluverkon arviointia. Mahdollisesti edessä olevat esitykset valmistellaan virkavastuulla ja niiden valmistelussa noudatetaan hyvän hallinnon toimintamallia. Näin varmistetaan, että päätöksentekijöillä on käytettävissä tarpeelliset tiedot päätöksenteon tueksi. On selvää, että valmistelu ei tule tyydyttämään kaikkia kuntalaisia. Valmistellut päätösesitykset haastetaan ja osoitetaan väärin sekä puutteellisesti valmistelluiksi. Kaiken keskustelun keskellä on hyvä muistaa, että virkamiehet valmistelevat ja esittävät päätösesitykset virkavastuullisina.

Koronavirus on levinnyt Aasiasta maailmanlaajuisesti pandemiaksi. Maailman taloutta elvytetään raskaasti velkarahalla. Elvytys on ollut tarpeellista, mutta olennaista on ymmärtää, että velkarahalla ei tulevaisuutta voi kestävästi rakentaa. Kuntatalouden kannalta olennainen kysymys on, että milloin pandemia julistetaan päättyneeksi ja millaisessa tilassa julkinen talous siinä kohtaa on?

Ukrainan sota on luonut maailman taloudelle vakavan uhan. Hyvin alkanut talouskasvu tulee jäämään ennusteita pienemmäksi ja pakotteiden vaikutukset tulevat nostamaan kunnan toimintakuluja merkittävästi. Näiden tarkka ennustaminen on tätä kirjoittaessa mahdotonta.

1.9 Kunnan sisäinen valvonta

Tammelan kunnan sisäisen valvonnan ja kokonaisvaltaisen riskienhallinnan perusteet päivitettiin loppuvuodesta 2015. Päivitetty ohje tuli voimaan 1.1.2016 lähtien. Riskienhallinnan perusteet tulee vuonna 2022 tarkistaa ja tarvittaessa hyväksyä päivitetty asiakirja valtuustotasoisesti.

Sisäisen valvonnan tarkoituksena on edistää kunnan toiminnan laadukasta johtamista, riskien ennaltaehkäisyä ja hallintaa, mahdollisuuksien ja vahvuuksien hyödyntämistä, toiminnan jatkuvaa kehittämistä ja tuloksellisuuden arviointia.

Sisäisellä valvonnalla tarkoitetaan yleisesti kaikkia niitä toiminta- ja menettelytapoja, joilla tilivelvolliset toimielimet, viranhaltijat ja muut esimiehet pyrkivät varmistamaan, että

- kunnan toiminta on taloudellista ja tuloksellista
- Päätösten perusteena oleva tieto on riittävää ja luotettavaa
- Lain säännöksiä, viranomaisohjeita ja toimielinten päätöksiä noudatetaan
- Omaisuus ja voimavarat turvataan.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestäminen perustuu kunnan perustehtävään, toimintaympäristön analysointiin, kuntastrategiaan sekä toiminnan ja talouden tavoitteisiin. Riskienhallinta sisältää kunnan tavoitteita uhkaavien riskien tunnistamisen, arvioinnin ja priorisoinnin sekä tuloksellisen hallinnan. Valtuuston hyväksymien tavoitteiden saavuttamiseksi sekä hyvän hallintotavan toteuttamiseksi riskien tunnistamisen, hallinnan sekä sisäisen valvonnan toimintatavat tulee sisällyttää muun muassa

- johtamis- ja päätöksentekoprosesseihin
- toiminnan ja talouden sekä investointien riski- ja lisäarvoperustaiseen suunnitteluun
- toiminnan (ml. tietojärjestelmät), omaisuuden hallinnan, hallinnon ja taloudenhoidon menettelytapoihin

Johdon vastuulla oleva riskienhallinta on osa sisäistä valvontaa, sen tavoitteena on saada kohtuullinen varmuus kunnan strategisten, toiminnan ja talouden tavoitteiden saavuttamisesta sekä toiminnan jatkuvuudesta ja häiriöttömyydestä. Riskienhallinnalla ennaltaehkäistään toiminnan jatkuvuutta ja häiriöttömyyttä uhkaavia tapahtumia perustuen ydintoimintojen ja järjestelmien tunnistamiseen, hyväksyttävän riskitason määrittelyyn sekä riittävien riskien hallinnan menetelmien toimeenpanoon. Riskienhallintaprosessi kattaa

- toimintaympäristön analysoinnin
- uhkien ja mahdollisuuksien riittävän kokonaisvaltaisen tunnistamisen ja kuvaamisen
- uhkien ja mahdollisuuksien toteuttamisen todennäköisyyden ja seurauksen analysointi
- Riskien hallinnan menettelyiden ja mahdollisuuksien hyödyntämisen määrittelyyn sekä
- Toimeenpanon valvonnan ja tuloksellisuuden raportoinnin sekä arvioinnin

Kuntastrategian, toiminnan ja talouden sekä sisäisen valvonnan ja kokonaisvaltaisen riskienhallinnan tavoitteet tulee yhdistää, jotta sisäinen valvonta ja riskienhallinta eivät muodostu erilliseksi toiminnoksi. Tuloksellinen riskienhallinta on olennainen osa läpinäkyvyyttä, laadukasta ja vastuullista päätöksentekoprosessia, jolloin se pitää sisällään riittävät vaikutusten arvioinnit ja perustuu tosiseikkoihin.

Omistajaohjauksen näkökulmasta konserniyhtiöiden laadukasta päätöksentekoa ja riskienhallintaa edistään konserniohjeen määräyksillä, asiantuntevilla hallituksen jäsenillä, sekä velvollisuudella hankkia kunnan kanta konserniohjeessa määritellyissä merkittävässä asiakokonaisuuksissa ennen päätöksentekoa.

Tammelan kunnan päivitetty konserniohje astui voimaan 1.1.2020.

1.10 Vesihuollon eriyttäminen

Vesihuoltolain 22.8.2014/681 muututtua 1.9.2014 Tammelan kunnan vesihuoltolaitoksesta muodostettiin 1.1.2015 kirjanpidollinen taseyksikkö. Samassa yhteydessä hulevesiverkon ylläpitokulut, suunnitelman mukaiset poistot ja sen hetkinen pääoma (1.334.817 euroa) siirrettiin yhdyskuntatekniikan palvelualueeseen.

Jatkossa vesihuoltolaitoksen osalta noudatetaan tasejatkuvuutta. Sille laaditaan tilikausittain kirjanpitolain mukainen toimintakertomus, tase, tuloslaskelma ja rahoituslaskelma sekä niiden liitteet. Liiketoiminnan eriyttämisestä annetun suosituksen mukaisesti vesihuoltolaitoksella on silti edelleen oma tehtäväalue käyttötalousosassa.

Tammelan kunnan sekä vesihuoltolaitoksen tuloslaskelmat sisältävät korvauksen peruspääomasta (= kunnan vesihuoltolaitoksen toimintaan sijoittama pääoma). Vuonna 2021 peruspääomasta perittiin 0,5 prosentin korkoa.

1.11 Talousarvion sitovuus

Käyttötalousovosassa määrärahat osoitetaan tehtävittäin siten, että netto on sitova. Jos tavoite hyväksytään talousarvioon, se sitoo valtuustoa alempia viranomaisia samalla tavoin kuin määräraha. Talousarvioon hyväksytään sitoviksi toiminnan mitattavissa olevat tavoitteet poikkihallinnollisten kehittämishojelmien mukaisesti. Tavoitteita määriteltäessä ei ole eroteltu erikseen sitovia ja muita tavoitteita.

Investointiosan määrärahat osoitetaan toimielimille hankeryhmittäin ja hankkeittain siten, että netto on sitova. Mikäli investointiryhmän kustannusarvio ylittää hankekohtaisen rajan, sitoo määräraha toimielintä hankekohtaisesti.

Hankekohtaiset rajat ovat seuraavat:

- atk-ohjelmat ja muut pitkävaikutteiset menot 20.000 €
- irtaimisto 20.000 €
- arvopaperit ja muut pitkävaikutteiset sijoitukset 100.000 €
- yhdyskuntarakentaminen 100.000 €
- talonrakentaminen 100.000 €

Hankekohtaisten investointien osalta kustannusarvion sisällä tapahtuvat vaihtelut eri suunnitelmavuosien välillä ovat sallittuja.

Tavoitteiden toteutuminen, resurssien käytön ja toiminnan tuloksellisuuden toteutumisen seuranta tapahtuu ja esitetään toimintakertomuksessa ja talousarvion toteutumisvertailussa. Lisäksi tehdään kvartaaleittain osavuosikatsaukset, jotka annetaan kunnanvaltuustolle tiedoksi.

Lautakuntien tulee seurata tavoitteidensa toteutumista kvartaaleittain ja laatia siitä kirjalliset raportit sekä käsitellä ne lautakunnassa mahdollisia toimenpiteitä varten.

Talousarvioon tehtävistä muutoksista päättää valtuusto. Talousarvion muutosten esittämisooikeus ja -velvollisuus koskee samalla tavoin sekä määrärahoja että tavoitteita (sitovat tavoitteet). Talousarvio-muutokset on pyrittävä tekemään talousarviovuoden aikana välittömästi, kun muutostarve on tiedossa.

1.12 Valtuustotasoon arviointi

Arviointi on oleellinen osa kunnan johtamisjärjestelmää sekä toiminnan ja palvelujen kehittämisen väline. Arvioinnin tuloksena tehtävät johtopäätökset ohjaavat toimintaa, vaikuttavat uusien tavoitteiden asettamiseen tai entisten tarkistamiseen. Arvioinnin tehtävänä valtuustotasolla on osoittaa strategioiden tarkistamisen tarpeet ja kehittämisen kohteet. Arviointi on osa kunnan jatkuvaa kehittämisprosessia. Kunnallisen arvioinnin tärkein osa on kunnanvaltuuston asettamat tavoitteet ja niiden arviointi. Tavoitteiden lähtökoh-tana ovat kunnan strategiat. Kuntalaissa 410/2015 edellytetään, että kuntakonsernille asetetaan toiminnan ja talouden keskeiset tavoitteet ja esittämään toimintakertomuksessa selvityksen tavoitteiden toteutumisesta riittävän kuvan saamiseksi kunnan toiminnasta ja tavoitteista. Kirjanpitolautakunnan kuntajaosto on antanut ohjeet konsernitilinpäätöksen laatimisesta (2015).

Arvioinnin ydin on arvottaminen eli sen osoittaminen, onko jokin asia hyvin vai huonosti, arvokas vai arvoton, hyödyllinen vai hyödytön. Kunnallisessa palvelutoiminnassa koko järjestelmän olemassaolon tarkoitus on kansalaisten peruspalveluista huolehtiminen ja hyvinvointiyhteiskunnan rakenteiden tuloksellinen toiminta. Peruskysymys kunnallisen toiminnan ja tuotettujen palveluiden arvioinnissa on, kuinka hyvin kunta onnistuu tehtäviensä hoitamisessa ja järjestämisessä.

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisen arviointi. Tarkastuslautakunta suorittaa arviointinsa vertaamalla rinnakkain valtuuston hyväksymää talousarviota, kunnanhallituksen allekirjoittamassa tilinpäätöksessä olevaa toimintakertomusta sekä omia havaintojaan. Arviointikertomuksen käsittely ja tavoitteiden saavuttamisen arviointi kunnanvaltuustossa on tärkeä osa valtuuston suorittamaa tavoitteellista johtamista. Tilinpäätös, tilintarkastuskertomus ja arviointikertomus esitetään samassa kokouksessa.

Vuonna 2016 Tammelassa otettiin käyttöön kasvavan ja kehittyvän kunnan strategia. Strategian keskeisiä tavoitteita ovat mm. kunnan asukasluvun nostaminen ja elinkeinoelämän vahvistaminen. Strategia koostuu neljästä kehitysohjelmasta, jotka läpäisevät kunnan toimialoja poikkihallinnollisesti. Strategian toteuttamista tukee uudistettu organisaatorakenne, jossa toiminnot jakautuvat kolmeen toimialaan.

Talousarvion tavoitteiden toteutumista seurataan valtuustotasolla kvartaaleittain kolmen osavuositauksen ja kunnan tilinpäätöksen yhteydessä. Osavuositarkastus laaditaan neljännesvuosittain siten, että siinä seurataan talousarviossa asetettujen toiminnallisten tavoitteiden toteutumista määrärahasuuruuksien lisäksi.

Kunnan toimintakertomuksessa kuluneelta tilikaudelta esitellään sekä toiminnallisten että taloudellisten tavoitteiden toteutuminen samalla tasolla kuin talousarviossakin. Tilinpäätös, josta toimintakertomus muodostaa tärkeän osan, allekirjoitetaan kunnanhallituksessa seuraavan vuoden maaliskuun loppuun mennessä. Tilinpäätös on tuotava kunnanvaltuuston käsittelyyn kuntalain mukaisesti viimeistään kesäkuussa.

Tämän lisäksi arviointia suoritetaan pitkäaikaisvertailuna eli kunnan talous- ja muita tietoja seurataan myös pidemmältä aikaväliltä aikasarjoina yms.

Arviointi tuottaa tietoa valtuutetuille itselleen, kuntalaisille, kunnan viranhaltijoille ja työntekijöille sekä ympäröivälle yhteiskunnalle siitä, miten kunta tehtävissään on onnistunut tai edistynyt. Arviointi on parhaimmillaan systemaattinen prosessi, joka tuottaa oikeaa, luotettavaa ja ajankohtaista tietoa kunnan tehtävän tai yksittäisen toiminnon tilasta sellaisenaan tai suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Ottaen huomioon valtuuston roolin kunnan keskeisten tavoitteiden asettajana ja strategioitten määrittäjänä, tulee arvioinnin valtuustotyöskentelyssä painottua erityisesti etukäteisarviointiin ja toiminnan aikaiseen arviointiin.

Arviointi kuuluu olennaisesti myös lautakuntien tehtäviin ja ne seuraavat tavoitteita tarkemmalla tasolla kuin valtuusto. Lautakunnat raportoivat tavoitteiden saavuttamisesta kunnanhallitukselle, joka muokkaa niistä oman kertomuksensa valtuustolle.

Palvelualueilla tapahtuvaa toimintojen arviointia toteutetaan kunnallisen työmarkkinalaitoksen kunnallisen palvelutoiminnan tuloksellisuusarvioinnista antaman suosituksen pohjalta. Palvelualuekohtaisessa toimintojen arvioinnissa keskeisellä sijalla ovat arviointikeskustelut palvelualueen palaverissa ja kehityskeskusteluissa.

2 LASKELMAT ja TUNNUSLUVUT

2.1 Tuloslaskelma ja sen tunnusluvut

Tilikauden tuloksen muodostumista kuvataan tuloslaskelman ja siitä laskettavien tunnuslukujen avulla.

TULOSLASKELMA

Ulkoiset

	2021	2020
	1000 €	1000 €
Toimintatuotot	4 284	4 135
Valmistus omaan käyttöön	7	
Toimintakulut	-38 823	-37 460
Toimintakate	-34 532	-33 325
Verotulot	24 728	22 795
Valtionosuudet	12 864	13 772
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	6	5
Muut rahoitustuotot	95	27
Korkokulut	-38	-43
Muut rahoituskulut	-1	0
Vuosikate	3 122	3 231
Poistot ja arvonalentumiset	-2 853	-2 063
Satunnaiset tuotot		
Tilikauden tulos	269	1 168
Tilinpäätössiirrot	213	92
Tilikauden ylijäämä	482	1 260

Toimintakate ilmoittaa paljonko toimintamenoista jää katettavaksi verotuloilla ja valtionosuuksilla.

Vuosikate osoittaa tulo-rahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainan lyhennyksiin. Vuosikatetta tulee arvioida sekä tuloksen muodostumisen, että rahoituksen riittävyyden kannalta. Tuloslaskelmassa vuosikatteen on katettava poistot eli pitkävaikutteisten tuotannon tekijöiden käytöstä aiheutuneet kustannukset. Rahoituslaskelmassa vuosikatteen riittävyyttä arvioidaan ensisijaisesti investointien ja lainanlyhennysten suhteen.

Tilikauden tulos on tilikaudelle jaksotettujen tulojen ja menojen erotus, joka lisää tai vähentää kunnan omaa pääomaa. Tilikauden tuloksen jälkeen esitettävät erät ovat poistoero- ja tuloksenkäsittelyeriä.

Tuloslaskelman tunnusluvut	2017	2018	2019	2020	2021
Toimintatuotot/toimintakulut, %	11,8	12,2	11,1	11,0	11,0
Vuosikate/ poistot, %	113,9	42,0	-28,5	156,6	109,4
Vuosikate, €/asukas	376,9	141,5	-100,8	536,5	523,0
Asukasmäärä	6 156	6 071	6 018	6 021	5 969

Toimintatuotot prosenttia toimintakuluista:

= $100 \times \text{Toimintatuotot} / (\text{Toimintakulut} - \text{Valmistus omaan käyttöön})$

Tunnusluku osoittaa, paljonko toiminnan kuluista saadaan katetuksi palvelusuoritteiden myynti- ja maksutuloilla sekä muilla varsinaisen toiminnan tuloilla.

Vuosikate prosenttia poistoista:

= $100 \times \text{Vuosikate} / \text{Poistot ja arvonalentumiset}$

Kun vuosikate/poistot -tunnusluvun arvo on 100 %, oletetaan kunnan tai kuntayhtymän tulorahoituksen olevan riittävä. Oletusta voidaan kuitenkin pitää pätevänä vain, jos poistot ja arvonalentumiset vastaavat kunnan keskimääräistä vuotuista investointitasoa pitkällä aikavälillä. Investoinneilla tarkoitetaan tällöin poistonalaisten investointien omahankintamenoa, joka saadaan vähentämällä hankintamenoa valtionosuudet ja muut rahoitusosuudet

Jos vuosikate on negatiivinen, on kunnan tulorahoitus heikko

Vuosikate €/asukas:

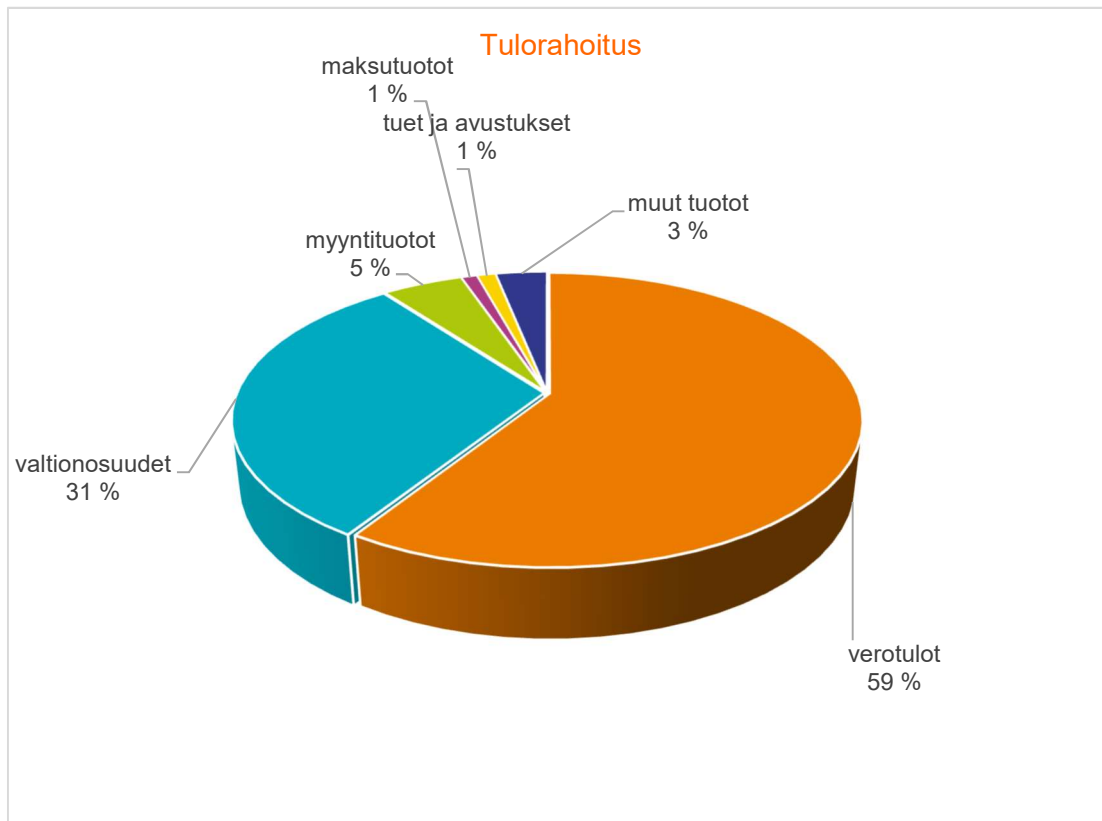
= $\text{Vuosikate} / \text{Asukasmäärä tilikauden lopussa}$

Vuosikate asukasta kohden on yleisesti käytetty tunnusluku tulorahoituksen riittävyyden arvioinnissa. Konsernikohtainen tavoitearvo tunnusluvulle saadaan jakamalla edellä mainittu keskimääräinen vuotuinen investointitaso asukasmäärällä. Keskimääräistä, kaikkia kuntakonserneja koskevaa tavoitearvoa ei voida asettaa. Muun muassa konserniyhteisöjen toimintojen sisältö vaikuttaa vuosikatetavoitteen määrittämiseen konsernissa. Asukasmääränä tunnusluvun laskennassa käytetään kunnan asukaslukua tilikauden lopussa. Kuntayhtymäkonsernissa asukasmäärää ja asukaskohtaista tunnuslukua ei esitetä.

Tulorahoituksen kehitys

Ulkoiset, 1000 €	2017	2018	2019	2020	2021	muutos
Toimintatuotot	4 273	4 431	4 268	4 135	4 285	3,6 %
Verotulot	22 060	21 177	21 771	22 795	24 723	8,5 %
Valtionosuudet	12 299	11 585	11 795	13 772	12 864	-6,6 %
Tulorahoitus yhteensä	38 632	37 193	37 835	40 702	41 876	2,9 %

Kunnan ulkoinen tulorahoitus

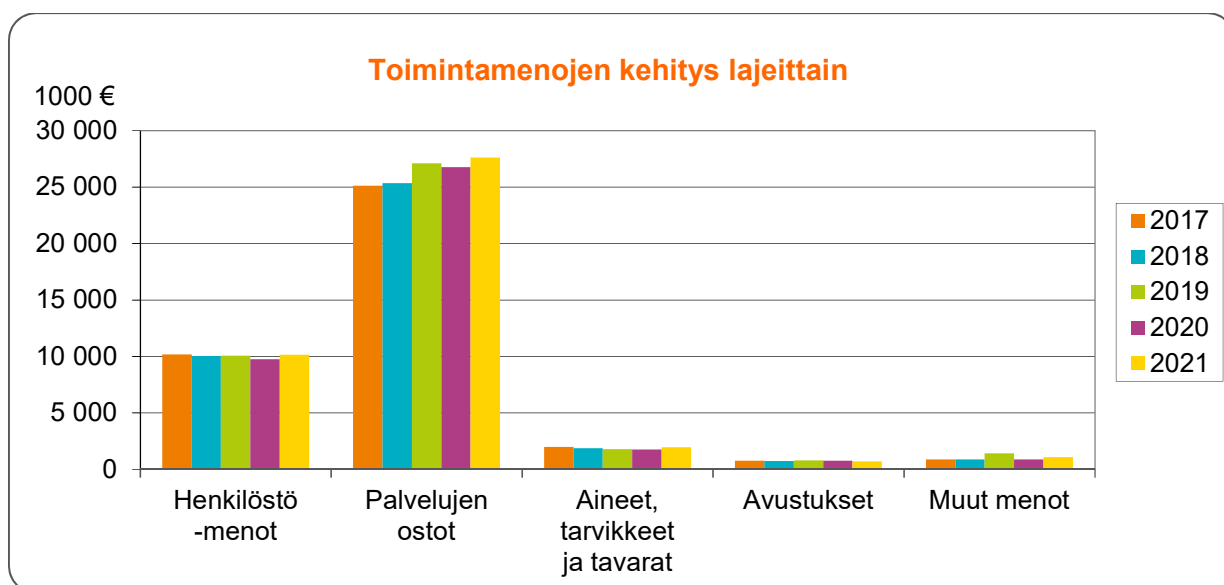
Kunnan tulorahoituksen kehitys kokonaisuutena oli kertomusvuonna nouseva, 2,9 prosenttia. Eri tulolajeista kunnan laskuttamat toimintatuotot nousivat edellisestä vuodesta 3,6 prosenttia. Verotuotot nousivat 8,5 prosenttia. Valtionosuudet laskivat 6,6 prosenttia.

Toimintamenot

Ulkoiset ja sisäiset, 1000 €	2017	2018	2019	2020	2021	muutos
Henkilöstömenot	10 163	10 030	10 052	9 743	10 147	4,1 %
Palvelujen ostot	25 110	25 333	27 091	26 753	27 617	3,2 %
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	1 978	1 855	1 782	1 769	1 954	10,5 %
Avustukset	755	737	785	756	719	-4,9 %
Muut kulut	884	889	1425	873	1 074	23,0 %
Toimintamenot	38 889	38 845	41 135	39 894	41 511	4,1 %

Henkilöstömenojen kehitystä arvioidaan tarkemmin henkilöstökertomuksessa 2021

Kunnan kokonaismenot nousivat kertomusvuonna yhteensä 4,1 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna. Henkilöstömenojen kasvu oli 4,1 prosenttia, joka osittain johtui lomapalkkavelan määrän kasvusta.

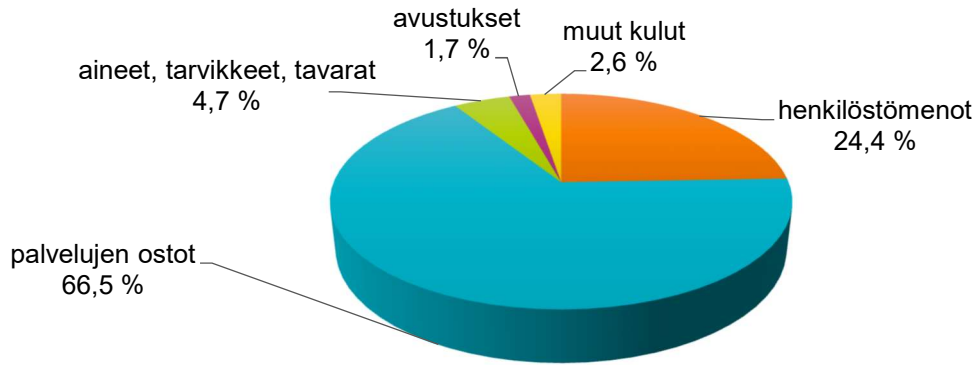
Palvelujen ostot nousivat yhteensä 3,2 prosenttia. Tähän ryhmään sisältyvät mm. sosiaali- ja terveystalvet, jotka hankitaan Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymältä. Sosiaalipalveluiden menot kasvoivat 4,1 prosenttia edellisestä vuodesta. Terveystalvetuiden menot kasvoivat viime vuonna 1,0 prosenttia.

Aine-, tarvike- ja tavaraostoissa oli nousua 10,5 prosenttia.

Avustukset laskivat 4,9 prosenttia. Tähän ryhmään kirjataan mm. työmarkkinatuen kuntaosuudet.

Muut menot kuluryhmän menot nousivat 23 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna. Kertomusvuonna kirjattiin luottotappioita yht. 95.910 euroa, mikä lisäsi muiden palveluiden menoja.

Toimintamenojen jakaantuminen

Toimintamenoista palvelujen ostoilla on hallitseva asema, 66,5 prosenttia. Palvelujen ostoista valtaosa on Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymältä hankittavia sosiaali- ja terveyspalveluja. Niiden osuus on kokonaismenoista 49,8 prosenttia. Omien henkilöstömenojen osuus kokonaismenoista on vajaa neljännes.

2.2 Rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut

Toiminnan rahoitusta tilikauden aikana tarkastellaan rahoituslaskelman ja siitä laskettavien tunnuslukujen avulla.

RAHOITUSLASKELMA	2021	2020
<i>Ulkoiset</i>	<i>1 000 €</i>	<i>1 000 €</i>
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	3 122	3 230
Satunnaiset erät		
Tulorahoituksen korjauserät	15	4
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-1 028	-957
Rahoitusosuudet investointeihin	120	10
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	16	27
Toiminnan ja investointien rahavirta	2 214	2 313
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten vähennys		
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys		
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-857	-857
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-1 200	
Oman pääoman muutokset		
Muut maksuvalmiuden muutokset	618	-444
Rahoituksen rahavirta	-1 439	-1 301
RAHAVAROJEN MUUTOS	775	1 012
Kassavarat 31.12.	2 475	1 699
Kassavarat 1.1.	1 700	687

Rahoituslaskelman tunnusluvut	2017	2018	2019	2020	2021
Toiminnan ja investointien rahavirta ja sen kertymä 5 vuodelta, 1 000 €	-229	314,8	-1 727,2	512,5	2283,4
Investointien tulorahoitus, %	115,7	46,6	-36,9	340,9	343,6
Lainanhoitokate	2,6	1,2	-0,8	3,6	3,5
Laskennallinen lainanhoitokate				2,7	3,3
Kassan riittävyys, pv	9,3	1,8	6,2	15,8	22,2
Asukasmäärä	6 156	6 071	6 018	6021	5 969

Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, 1.000 euroa

= Toiminnan ja investointien rahavirta - välituloksen tilinpäätösvouden ja neljän edellisen vuoden kertymä (rahoituslaskelmasta)

Investointien omarahoitusvaatimus täyttyy, jos kertymä viimeksi päättyneenä tilinpäätösvoonna on positiivinen. Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä ei saisi muodostua pysyvästi negatiiviseksi.

Investointien tulorahoitus, %:

= $100 \times \text{Vuosikate} / \text{Investointien omahankintameno}$

Investointien tulorahoitusprosentti osoittaa, kuinka suuri osa investoinneista on rahoitettu vuosikatteella.

Lainanhoitokate:

= $(\text{Vuosikate} + \text{Korkokulut}) / (\text{Korkokulut} + \text{Lainanlyhennykset})$

Lainanhoitokate kertoo tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun. Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, jos tunnusluku on 1 tai suurempi. Kun tunnusluvun arvo on alle 1, joudutaan vieraan pääoman hoitoon ottamaan lisälainaa, realisoimaan kunnan omaisuutta tai vähentämään rahavaroja. Kunnan lainanhoitokyky on hyvä, kun tunnusluvun arvo yli 2, tyydyttävä kun tunnusluku on 1-2 ja heikko kun tunnusluvun arvo jää alle yhden.

Laskennallinen lainanhoitokate:

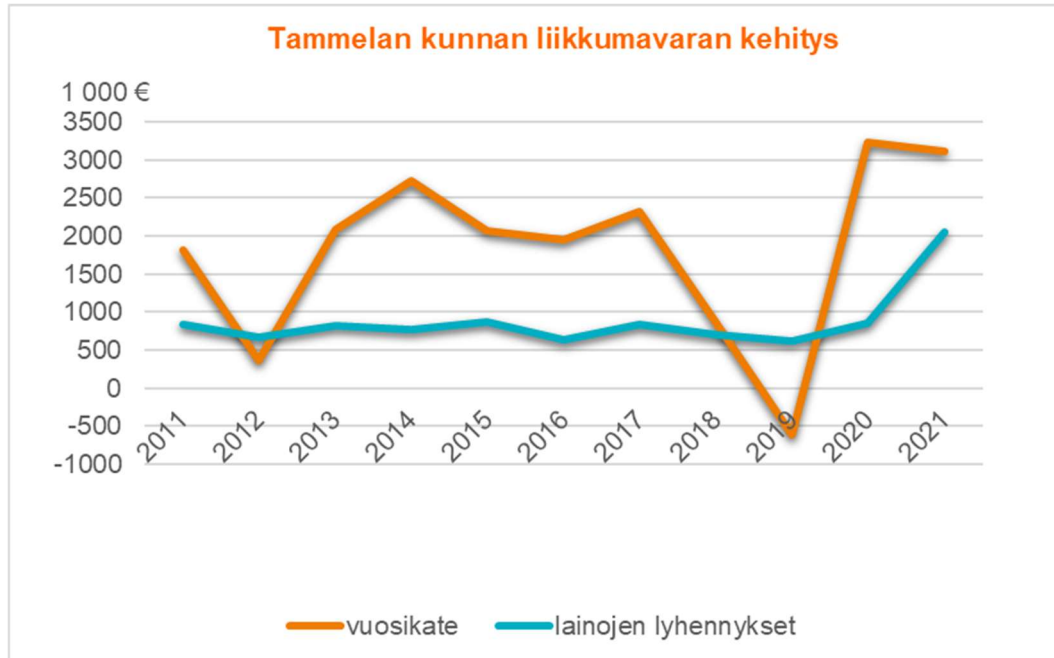
= $(\text{Vuosikate} + \text{Korkokulut}) / (\text{Korkokulut} + \text{Laskennalliset lainanlyhennykset})$

Tunnusluku kuvaa lainanhoitoon käytettävissä olevan tulorahoituksen ja laskennallisten lainanlyhennysten sekä korkojen suhdetta eli kykyä hoitaa lainoista aiheutuvia velvoitteita.

Kassan riittävyys (pv):

= $365 \text{ pv} \times \text{Rahavarat } 31.12. / \text{Kassasta maksut tilikaudella}$

Tunnusluku ilmaisee, monenko päivän kassasta maksut voidaan kattaa kunnan rahavaroilla.

2.3 Tase ja sen tunnusluvut

TASE	2021	2020
VASTAAVAA	1 000 €	1 000 €
PYSYVÄT VASTAAVAT	33 929	35 874
AINEETTOMAT HYÖDYKKEET	13	52
Tietokoneohjelmistot	3	15
Muut pitkävaikutteiset menot	10	37
AINEELLISET HYÖDYKKEET	25 947	27 853
Maa- ja vesialueet	4 196	4 175
Rakennukset	13 512	15 036
Kiinteät rakenteet ja laitteet	7 582	7 550
Koneet ja kalusto	429	545
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	229	547
SIJOITUKSET	7 969	7 969
Osakkeet ja osuudet	7 816	7 816
Muut saamiset	56	56
Muut lainasaamiset	97	97
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	95	95
Valtion toimeksiannot		
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	95	95
VAIHTUVAT VASTAAVAT	3 637	3 035
VAIHTO-OMAISUUS	40	45
Valmiit tuotteet	40	45
SAAMISET	1 122	1 290
Pitkäaikaiset saamiset	0	0
Myyntisaamiset		
Lainasaamiset		
Muut saamiset		
Lyhytaikaiset saamiset	1 122	1 290
Myyntisaamiset	711	978
Lainasaamiset	59	54
Muut saamiset	280	158
Siirtosaamiset	72	100
RAHAT JA PANKKISAAMISET	2475	1700
VASTAAVAA YHTEENSÄ	<u>37 661</u>	<u>39 004</u>

TASE	2021	2020
VASTATTAVAA	1 000 €	1 000 €
OMA PÄÄOMA	23 678	23 195
Peruspääoma	14 943	14 943
Arvonkorotusrahasto	49	49
Muut omat rahastot	1 653	1 653
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	6 550	5 291
Tilikauden ylijäämä	482	1 259
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	2 480	2 693
Poistoero	2 030	2 243
Vapaaehtoiset varaukset	450	450
PAKOLLISET VARAUKSET	0	0
Muut pakolliset varaukset	0	0
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	757	808
Valtion toimeksiannot	0	0
Lahjoitusrahastojen pääomat	684	730
Muut toimeksiantojen pääomat	73	78
VIERAS PÄÄOMA	10 747	12 308
Pitkäaikainen	3 682	4 542
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	3 682	4 542
Lainat julkisyhteisöiltä		
Saadut ennakot	0	0
Ostovelat	0	0
Lyhytaikainen	7 065	7 766
Joukkovelkakirjalainat	2 800	4 000
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	860	857
Lainat julkisyhteisöiltä	0	0
Saadut ennakot	34	34
Ostovelat	1 568	1 280
Muut velat	172	145
Siirtovelat	1 631	1 450
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	<u>37 661</u>	<u>39 004</u>

	2017	2018	2019	2020	2021
Omavaraisuusaste, %	70,4	69,3	63,1	66,4	69,5
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	28,6	30,4	35,9	30,2	25,6
Kertynyt ylijäämä (alijäämä), 1 000 €	8 476	7 404	5 292	6 550	7 033
Kertynyt ylijäämä (alijäämä), €/asukas	1 376	1 220	879	1 088	1 172
Lainakanta 31.12., 1000 €	8 080	8 083	10 256	9 399	7 342
Lainakanta 31.12., €/asukas	1 313	1 331	1 704	1 561	1 230
Lainat ja vuokravastuut 31.12., 1 000 €	-	-	10 268	9 407	7 360
Lainat ja vuokravastuut, €/asukas	-	-	1 706	1 562	1 233
Lainasaamiset 31.12., 1 000 €	97	97	97	97	97
Asukasmäärä	6 156	6 071	6 018	6021	5 969

Vuoden 2021 lainakannassa on mukana 2,8 milj. euroa korollista lyhytaikaista kassalainaa.

Taseesta laskettavat tunnusluvut kuvaavat kunnan omavaraisuutta, rahoitusvarallisuutta ja velkaisuutta.

Omavaraisuusaste, %:

$$= 100 \times (\text{Oma pääoma} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{Koko pääoma} - \text{Saadut ennakot})$$

Omavaraisuusaste mittaa kunnan vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja sen kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä tähtäyksellä. Omavaraisuuden hyvänä tavoitetasona voidaan noin 70 %:n omavaraisuutta. 50 %:n tai sitä alempi omavaraisuusaste merkitsee kuntataloudessa merkittävän suurta velkarasitetta. Omavaraisuusaste koko kuntasektorilla v. 2018 oli keskimäärin 59,6 % (Lähde: Tilastokeskus 20.9.2019).

Suhteellinen velkaantuneisuus, %:

$$= 100 \times (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot}) / \text{Käyttötulot}$$

Suhteellinen velkaantuneisuusprosentti kertoo, kuinka paljon kunnan käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Se on omavaraisuusastetta käyttökelpoisempi tunnusluku kuntien välisessä vertailussa, koska pysyvien vastaavien hyödykkeiden ikä, niiden arvostus tai poistomenetelmä ei vaikuta tunnusluvun arvoon.

Mitä pienempi tunnusluvun arvo on, sitä paremmat mahdollisuudet kunnalla on selviytyä velan takaisinmaksusta tulorahoituksella. Suhteellinen velkaantuneisuus koko kuntasektorilla oli v.2019 keskimäärin 62 % (Lähde: Tilastokeskus 4.9.2020).

Kertynyt ylijäämä (alijäämä)

$$= \text{edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)} + \text{Tilikauden ylijäämä (alijäämä)}$$

Luku osoittaa, paljonko kunnalla on kertynyt ylijäämää tulevien vuosien liikkumavarana, tai paljonko on kertynyt alijäämää, joka on katettava tulevina vuosina.

Kertynyt ylijäämä (alijäämä), €/asukas

$$= (\text{edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)} + \text{Tilikauden ylijäämä (alijäämä)}) / \text{Asukasmäärä}$$

Luku osoittaa asukaskohtaisen kertyneen ylijäämän tai katettavan kertyneen alijäämän määrän. Asukasmääränä käytetään tilinpäätösvouden päättymispäivän mukaista kunnan asukasmäärää.

Lainakanta 31.12.

= Vieras pääoma - (Saadut ennakot + Ostovelat + Siirtovelat + Muut velat)

Lainakannalla tarkoitetaan korollista vierasta pääomaa.

Lainat €/asukas

= lainakanta / asukasmäärä

Lainat ja vuokravastuut 31.12.,

= Vieras pääoma - (Saadut ennakot + Ostovelat + Siirtovelat + Muut velat) + Vuokra-vastuut

Lainat ja vuokravastuut saadaan lisäämällä lainakantaan vuokravastuiden määrä. Vuokravastuiden määrä huomioidaan liitetiedoissa ilmoitetun mukaisena.

Lainat ja vuokravastuut, euro/asukas

Asukaskohtainen tunnusluku lasketaan jakamalla edellä mainittu lainojen ja vastuiden määrä tilinpäätös-
vuoden päättymispäivän mukaisella kunnan asukasmäärällä.

Lainasaamiset 31.12.

= sijoituksiin merkityt jvk –lainasaamiset ja muut lainasaamiset

Lainasaamisilla tarkoitetaan pysyviin vastaaviin merkittyjä antolainoja kunnan omistamien ja muiden yhteisöjen investointien rahoittamiseen

2.4 Kokonaistulot ja –menot

Tulot	1 000 €	Menot	1 000 €
<i>Toiminta</i>		<i>Toiminta</i>	
Toimintatuotot	4 284	Toimintakulut	38 823
Verotulot	24 728	- Valmistus omaan käyttöön	-7
Valtionosuudet	12 863	Korkokulut	38
Korkotuotot	6	Muut rahoituskulut	
Muut rahoitustuotot	95	Satunnaiset kulut	
Satunnaiset tuotot		Tulorahoituksen korjaukset	
Tulorahoituksen korjaukset		+/- Pakollisten varausten muutos	
- Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	-15	- Pysyvien vastaavien myyntitappiot	
<i>Investoinnit</i>		<i>Investoinnit</i>	
Rahoitusosuudet investointimenoihin	120	Investointimenot	1 028
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	16		
<i>Rahoitustoiminta</i>		<i>Rahoitustoiminta</i>	
Antolainasaamisten vähennys		Antolainasaamisten lisäykset	
Pitkäaikaisten lainojen lisäys		Pitkäaikaisten lainojen vähennys	857
Lyhytaikaisten lainojen lisäys		Lyhytaikaisten lainojen vähennys	1 200
Kokonaistulot yhteensä	42 097	Kokonaismenot yhteensä	41 939

2.5 Kuntakonsernin toiminta ja talous

2.5.1 Yhdistelmä konsernitilinpäätökseen sisällyvistä yhteisöistä

Kunnan, joka tytäryhteisöineen muodostaa kuntakonsernin, tulee laatia ja sisällyttää tilinpäätökseensä konsernitilinpäätös. Konsernitilinpäätös laaditaan konserniyhteisöjen taseiden ja tuloslaskelmien sekä niiden liitetietojen yhdistelmänä. Konsernitilinpäätökseen sisällytetään lisäksi konsernin rahoituslaskelma, jossa annetaan selvitys kuntakonsernin varojen hankinnasta ja niiden käytöstä tilikauden aikana.

Konsernitilinpäätöksen tavoitteena on selvittää ne varat, velat ja vastuut, joihin kunnalla on omistajuuteen tai sopimukseen perustuvaa määräysvaltaa.

Tilikauden konsernitilinpäätökseen yhdistellään tytäryhteisö:

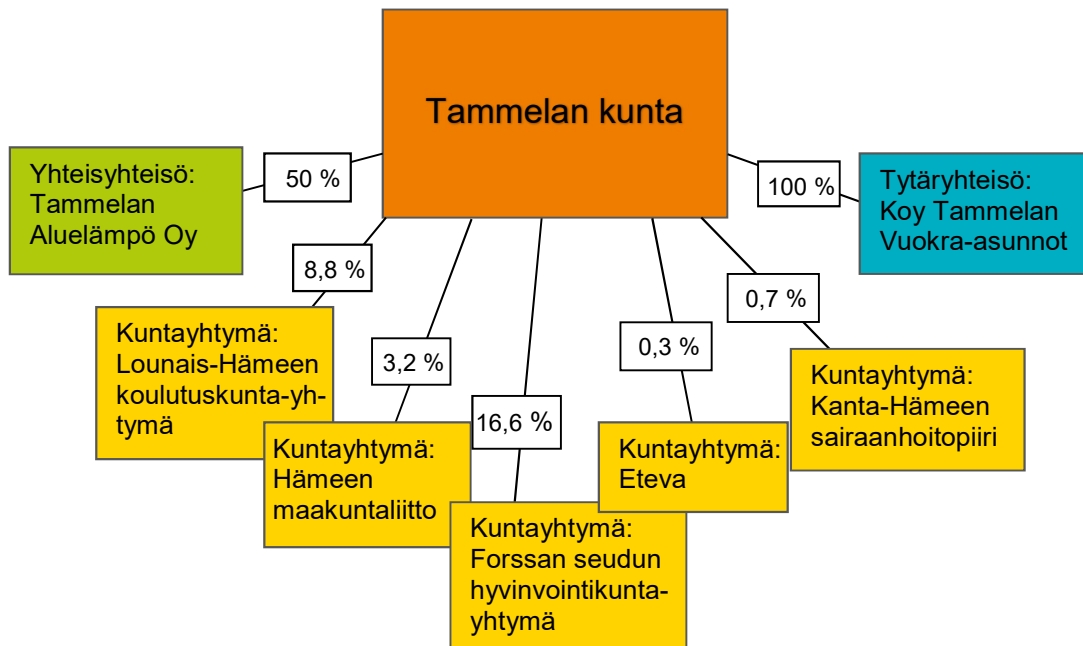
Kiinteistö Oy Tammelan Vuokra-asunnot

Seuraavat kuntayhtymät:

Lounais-Hämeen koulutuskuntayhtymä
Hämeen maakuntaliitto, kuntayhtymä
Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä
Eteva, kuntayhtymä
Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä

Sekä yhteisyhteisö:

Tammelan Aluelämpö Oy

2.5.2 Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut

Konsernin tuloslaskelma

TULOSLASKELMA	2021	2020
	<i>1 000 €</i>	<i>1 000 €</i>
Toimintatuotot	27 406	26 062
Toimintakulut	-62 056	-59 528
Osuus osakkuusyhteisön voitosta/tappiosta	1	-4
Toimintakate	-34 649	-33 470
Verotulot	24 728	22 795
Valtionosuudet	13 924	14 784
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	4	4
Muut rahoitustuotot	123	36
Korkokulut	-82	-91
Muut rahoituskulut	-2	-2
Vuosikate	4 045	4 056
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-3 601	-2 814
Arvonalentumiset		
Satunnaiset erät		
Tilikauden tulos	444	1 242
Tilinpäätössiirrot	-12	-13
Vähemmistöosuudet		
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	432	1 229

Konsernituloslaskelman tunnusluvut

	2017	2018	2019	2020	2021
Toimintatuotot/toimintakulut, %	44,3	44,7	43,0	43,8	44,2
Vuosikate/ poistot, %	121,3	49,7	9,5	144,1	112,3
Vuosikate, €/asukas	532,4	266,7	45,5	673,7	677,7
Asukasmäärä	6 156	6 071	6 018	6021	5 969

Konsernin toiminta prosentti toimintakuluista (%):

$$= 100 \times \text{Toimintatuotot} / \text{Toimintakulut}$$

Tunnusluku kuvaa maksurahoituksen osuutta toimintamenoista.

Konsernin vuosikate prosenttia poistoista (%):

$$= 100 \times \text{Vuosikate} / \text{Poistot}$$

Konsernin vuosikate €/asukas:

Konsernikohtainen tavoitearvo saadaan jakamalla keskimääräinen vuotuinen investointitaso emokunnan asukasmäärällä.

Konsernin rahoituslaskelma

RAHOITUSLASKELMA	2021	2020
	1 000 €	1 000 €
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	4 045	4 056
Satunnaiset erät		
Tulorahoituksen korjauserät	-45	-18
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-1 592	-1 300
Rahoitusosuudet investointeihin	120	29
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustuotot	138	37
Toiminnan ja investointien rahavirta	2 666	2 804
Rahoituksen rahavirta		
Antolainojen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset		-97
Antolainasaamisten vähennykset		98
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	320	142
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-1 259	-1 257
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-1 235	
Oman pääoman muutokset	2	24
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääoman muutos	-64	26
Vaihto-omaisuuden muutos	17	-28
Saamisten muutos	50	-202
Korottomien velkojen muutos	330	-511
Rahoituksen rahavirta	-1 839	-1 805
RAHAVAROJEN MUUTOS	827	999
Rahavarat 31.12.	2877	2050
Rahavarat 1.1.	2050	1051
Rahavarojen muutos	827	999

Konsernin rahoituslaskelman tunnusluvut

	2017	2018	2019	2020	2021
Investointien tulorahoitus, %	88,3	57,0	13,3	319,2	274,7
Toiminnan ja investointien rahavirta ja sen kertymä 5 vuodelta, 1 000 €	-1 183	-929	-2 655	738	318
Lainanhoitokate	2,5	1,4	0,3	3,1	3,1
Laskennallinen lainanhoitokate	-	-	-	2,1	2,5
Kassan riittävyys, pv	10,1	3,4	6,0	12,0	16,2

Konsernin investointien tulorahoitus (%):

= $100 \times \text{Vuosikate} / \text{Investointien omahankintameno}$

Tunnusluku osoittaa tulorahoituksen osuuden investointien omahankintamenosta.

Konsernin toiminnan ja investointien rahavirta ja sen kertymä 5 vuodelta, €

= *Toiminnan ja investointien rahavirta – välituloksen tilinpäätösvuoden ja neljän edellisen vuoden kertymä (rahoituslaskelmasta)*

Konsernin lainanhoitokate:

= $(\text{Vuosikate} + \text{Korkokulut}) / (\text{Korkokulut} + \text{Lainanlyhennykset})$

Tunnusluku osoittaa konsernin tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun.

Laskennallinen lainanhoitokate:

= $(\text{Vuosikate} + \text{Korkokulut}) / (\text{Korkokulut} + \text{Laskennalliset lainanlyhennykset})$

Tunnusluku kuvaa lainanhoitoon käytettävissä olevan tulorahoituksen ja laskennallisten lainanlyhennysten sekä korkojen suhdetta eli kykyä hoitaa lainoista aiheutuvia velvoitteita.

Konsernin kassan riittävyys:

= $365 \text{ pv} \times \text{Rahavarat } 31.12. / \text{Kassasta maksut tilikaudella}$

Tunnusluku osoittaa, monenko päivän kassasta maksut voidaan kattaa konsernin kassavaroilla.

Konsernin tase

TASE	2021	2020
VASTAAVAA	1 000 €	1 000 €
PYSYVÄT VASTAAVAT	40 206	42 430
Aineettomat hyödykkeet	136	110
Aineettomat oikeudet	123	66
Muut pitkävaikutteiset menot	13	44
Aineelliset hyödykkeet	37 015	39 266
Maa- ja vesialueet	4 523	4 494
Rakennukset	23 535	25 546
Kiinteät rakenteet ja laitteet	7 608	7 580
Koneet ja kalusto	630	855
Muut aineelliset hyödykkeet	5	5
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	713	786
Sijoitukset	3 055	3 054
Osakkuusyhteisöosuudet	2	68
Muut osakkeet ja osuudet	2 990	2 921
Muut lainasaamiset	3	4
Muut saamiset	61	61
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	152	129
VAIHTUVAT VASTAAVAT	8 183	7 308
Vaihto-omaisuus	157	175
Saamiset	5 148	5 084
Pitkäaikaiset saamiset		
Lyhytaikaiset saamiset	5 148	5 084
Rahoitusarvopaperit	1	
Rahat ja pankkisaamiset	2 877	2 049
VASTAAVAA YHTEENSÄ	<u>48 541</u>	<u>49 867</u>

TASE	2021	2020
VASTATTAVAA	1 000 €	1 000 €
OMA PÄÄOMA	27 701	27 267
Peruspääoma	14 943	14 943
Arvonkorotusrahasto	83	83
Muut omat rahastot	1 717	1 716
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	10 527	9 296
Tilikauden ylijäämä	432	1 229
VÄHEMMISTÖOSUUDET	5	5
PAKOLLISET VARAUKSET		
Muut pakolliset varaukset	53	63
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	1 029	1 070
VIERAS PÄÄOMA	19 752	21 462
Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	8 621	9 555
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	70	67
Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	4 048	5 288
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	7 013	6 552
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	48 541	49 867

Konsernitaseen tunnusluvut

	2017	2018	2019	2020	2021
Omavaraisuusaste, %	58,3	56,5	52,0	54,8	57,2
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	33,6	34,5	38,0	34,1	29,7
Kertynyt ylijäämä (alijäämä), 1 000 €	13 207	11 487	9 296	10 525	10 958
Kertynyt ylijäämä (alijäämä), €/asukas	2 145	1 892	1 545	1 748	1 835
Konsernin lainakanta 31.12., 1000 €	14 123	14 027	15 958	14 843	12 668
Konsernin lainat, €/asukas	2 294	2 310	2 651	2 565	2 122
Lainat ja vuokravastuut 31.12., 1000 €	-	-	16 365	14 908	12 712
Lainat ja vuokravastuut, €/asukas	-	-	2 719	2 476	2 130
Konsernin lainasaamiset 31.12., 1000 €	-	-	4	4	3

Konsernin omavaraisuusaste (%):

= $100 \times (\text{Oma pääoma} + \text{Vähemmistöosuus} + \text{Konsernireservi} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{Koko pääoma} - \text{Saadut ennakot})$

Omavaraisuusaste mittaa konsernin vakavaraisuutta, alijäämään sietokykyä ja sen kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä tähtäyksellä.

Konsernin suhteellinen velkaantuneisuus (%):

= $100 \times (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot}) / \text{Käyttötulot}$

Tunnusluku kertoo, kuinka paljon konsernin käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun.

Konsernin kertynyt yli/alijäämä (€)

= $\text{Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)} + \text{Tilikauden ylijäämä (alijäämä)}$

Luku osoittaa, paljonko konsernilla on kertynyttä ylijäämää tulevien vuosien liikkumavarana, taikka paljonko on kertynyttä alijäämää. Tunnusluku kertovat konsernitalouden tasapainon

Konsernin kertynyt yli/alijäämä €/asukas

= $\text{Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)} + \text{Tilikauden ylijäämä (alijäämä)} / \text{Asukasmäärä}$

Luku osoittaa konsernin asukaskohtaisen kertyneen ylijäämän tai katettavan kertyneen alijäämän määrän.

Konsernin lainakanta 31.12.

= $\text{Vieras pääoma} - (\text{Saadut ennakot} + \text{Ostovelat} + \text{Siirtovelat} + \text{Muut velat})$

Konsernin lainakannalla tarkoitetaan korollista vierasta pääomaa. Lainakantaan lasketaan tällöin koko vieras pääoma vähennettynä saaduilla enakoilla sekä osto-, siirto- ja muilla veloilla.

Konsernin lainat €/asukas

= $\text{konsernin lainakanta} / \text{kunnan asukasmäärä}$

Lainat ja vuokravastuut 31.12.

= $\text{Vieras pääoma} - (\text{Saadut ennakot} + \text{Ostovelat} + \text{Siirtovelat} + \text{Muut velat}) + \text{Vuokra-vastuut}$

Lainat ja vuokravastuut saadaan lisäämällä konsernin lainakantaan vuokravastuiden määrä. Vuokravastuiden määrä huomioidaan konsernitalinpäätöksen liitetiedoissa ilmoitetun mukaisena.

Konsernin lainat ja vuokravastuut, euroa/asukas

Asukaskohtainen tunnusluku lasketaan jakamalla edellä mainittu lainojen ja vastuiden määrä tilinpäätösvouden päättymispäivän mukaisella kunnan asukasmäärällä.

Konsernin lainasaamiset 31.12.

= $\text{Sijoituksiin merkityt jvk -lainasaamiset ja muut lainasaamiset}$

Lainasaamisilla tarkoitetaan pysyviin vastaaviin merkittyjä antolainoja konsernin omistamien ja muiden yhteisöjen investointien rahoittamiseen.

2.5.3 Kuntakonsernin tulevaisuuden näkymät

Kuntakonsernin merkittävimmät osat ovat osuudet kuntayhtymistä Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä, Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä, Lounais-Hämeen koulutuskuntayhtymä, tytäryhtiö Koy Tammelan Vuokra-asunnot ja osakkuusyhtiö Tammelan Aluelämpö Oy.

Kertomusvuosi oli kahdeksas, jolloin Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä vastasi sosiaalipalveluista. Terveyspalveluiden sopimusohjauksen osalta vuosi sujui taloussuunnitelman mukaisesti. Sosiaalipalveluiden osalta kunta joutui maksamaan lisämaksuja kuntayhtymälle. Sosiaalipalvelujen tuotteistaminen on vielä kehityksen alla. Hyvinvointikuntayhtymän tulevaisuus on myös sidoksissa tulevaan sote -uudistukseen.

Koy Tammelan Vuokra-asunnoilla on taseessaan merkittävästi velkaa. Yhtiön tuloskehitys on kuitenkin viime vuosina ollut varsin tyydyttävää. Yhtiön rakennuttama uusi vuokratervitalo valmistui vuonna 2018.

Osakkuusyhtiö Tammelan Aluelämpö Oy:llä on lämmön hankinnasta pitkäaikainen ostosopimus yhtiön toisen omistajan Vapo Oy:n kanssa. Vapo Oy:n toimesta uusittu pellettikäyttöinen lämpölaite on toiminut varsin hyvin. Yhtiön taloudellinen tila on vakaa.

3 TILIKAUDEN TULOKSEN KÄSITTELY JA TALOUDEN TASAPAINOTTAMIS-TOIMENPITEET

3.1 Tilikauden tuloksen käsittely ja talouden tasapainottamistoimenpiteet

Kunnanhallituksen on Kuntalain 115 §:n mukaan tehtävä toimintakertomuksessa tai sen antamisen yhteydessä esitys tilikauden tuloksen käsittelystä sekä talouden tasapainottamista koskevista toimenpiteistä.

Tilikauden tuloksella tarkoitetaan kunnan tuloslaskelman tulosta ennen varauksia ja rahastosiirtoja.

Tilikauden tulos on 268 855,43 euroa ylijäämäinen. Kunnanhallitus esittää tilikauden tuloksen käsittelystä seuraavaa:

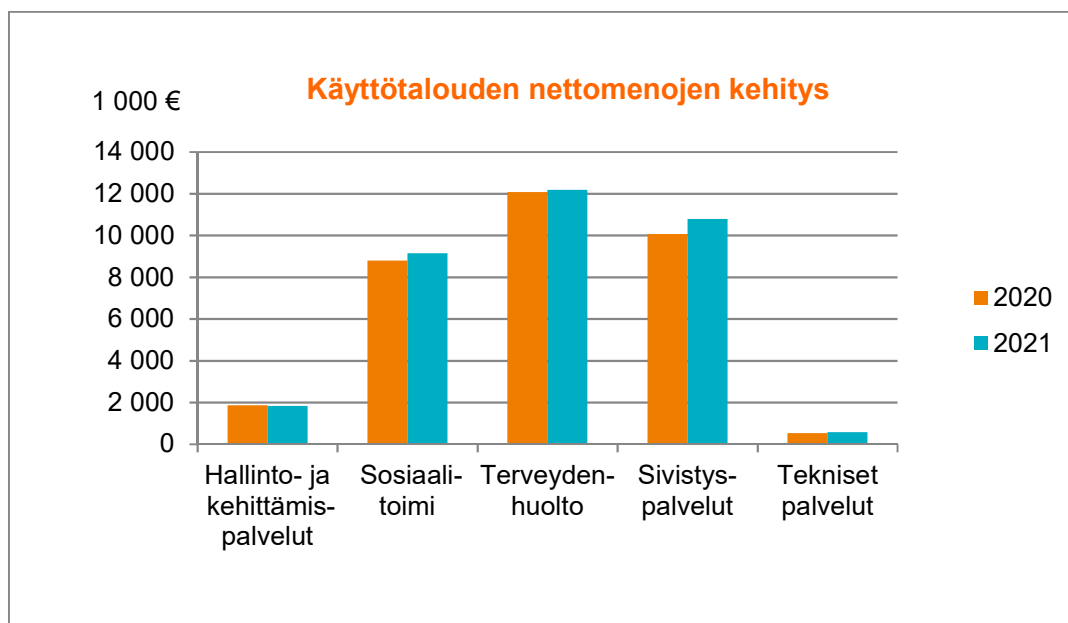
- tuloutetaan tehtyjä poistoeroja 213 420,96 euroa
- tilikauden ylijäämä 482 276,39 euroa kirjataan taseen omaan pääomaan kohtaan tilikauden yli/alijäämä.

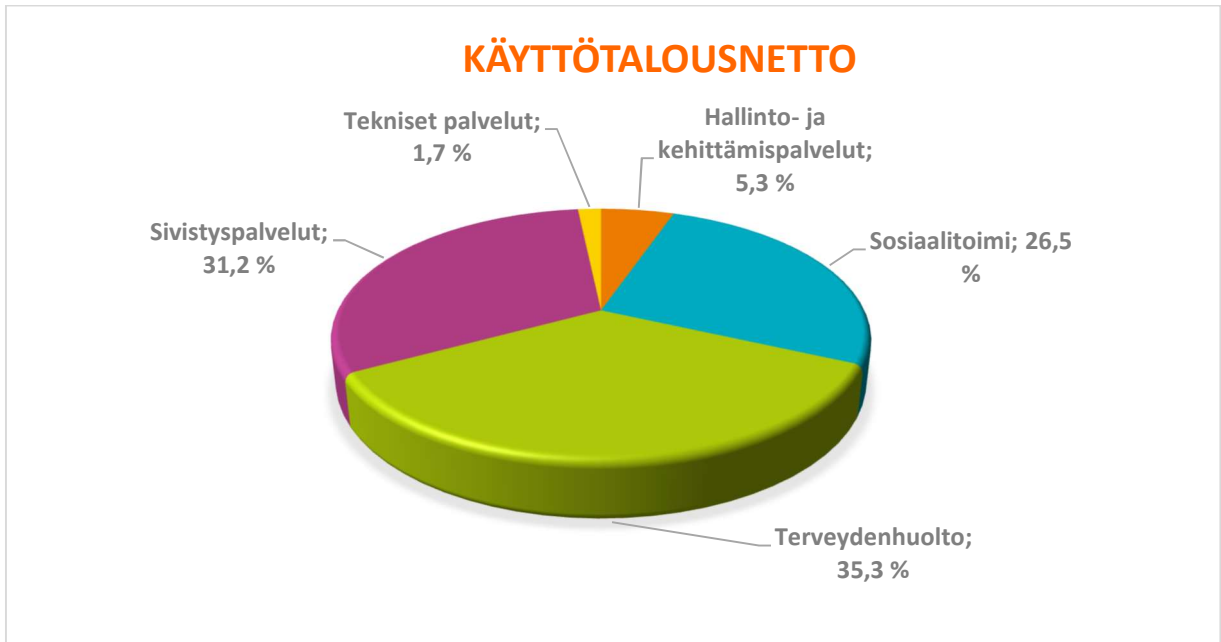
4 TOIMINNAN JA TALOUDEN TOTEUTUMINEN

4.1 Tavoitteiden toteutuminen

Käyttötalousnetto, kehitys palvelualueittain, 1 000 €

	2020	2021	muutos
Hallinto- ja kehittämisspalvelut	1 868	1 830	-2,0 %
Sosiaalipalvelut	8 787	9 150	4,1 %
Terveyspalvelut	12 070	12 191	1,0 %
Sivistyspalvelut	10 070	10 783	7,1 %
Tekniset palvelut	531	578	8,9 %
Käyttötalous yhteensä	33 326	34 532	3,6 %

Käyttötalouden nettomenot v. 2021 olivat 34,5 milj. euroa, jossa on nousua edellisvuoteen 3,6 prosenttia. Hallinto- ja kehittämisspalvelut pienensivät nettomenojaan 2,0 %, kaikkien muiden toimialueiden nettomenot kasvoivat. Sivistyspalveluiden nettomenojen kasvu oli 7,1 % ja teknisten palveluiden 8,9 %, Sosiaalipalveluiden nettomenot nousivat 4,1 % ja terveydenhuollon menot nousivat 1,0 %.

Terveyspalveluiden nettomenot kasvoivat 122 270 euroa. Sosiaalipalveluiden nettomenojen kasvu oli 362 853 euroa, joka sisältää hallintopalveluista lisää siirtyneitä eläkemenoperusteisia maksuja (92 473 €) Menojen kasvuun vaikuttivat mm. Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymän sosiaalipalveluiden lisämaksut. Sivistyspalveluiden nettomenot nousivat 712 799 euroa ja teknisten palveluiden nettomenot nousivat 47 755 euroa.

Kunnan verotulot ylittivät alkuperäisen budjetoidun yhteensä 1 204 793 eurolla. Verotulojen kehitys oli arvioitua parempi, joka johtui tuloveroprosentin (0,5 %) sekä kiinteistöveroprosenttien korotuksista. Valtionosuudet jäivät 6 442 euroa alle budjetoidun. Valtionosuudet laskivat vuodesta 2020 908 025 euroa, kun mukaan lasketaan verotulomenetysten kompensaatio. Rahoitustuottojen ja -kulujen toteutuma oli 81 293 euroa arvioitua parempi.

Vuosikate oli 3 121 513,61 euroa, mikä on 1 129 466 euroa alkuperäistä talousarviota parempi.

Kunnan investointiosan nettomenot toteutuivat talousarvioon nähden 28,9 prosenttisesti.

4.2 Kuntastrategian toteutuminen

4.2.1 Hallinto- ja kehittämispalvelut

Hallinnon ja talouden palvelualue

Hallinnon ja talouden palvelualue tuottaa ja kehittää toimialoille yleis-, talous-, henkilöstö- ja tietohallinnon palveluja. Hallintopalveluilla luodaan omalta osaltaan edellytykset kunnanvaltuuston ja –hallituksen sekä kunnan muiden toimialojen ja toimielinten tuloksekkaalle toiminnalle.

	Talousarvio 2021	Toteuma 2021	Poikkeama
Toimintatulot	374 030,00	467 610,35	93 580,35
Toimintamenot	-1 712 676,00	-1 878 769,30	-166 093,30
Netto (Toimintakate) yhteensä	-1 338 646,00	-1 411 158,95	-72 512,95

Hallinnon ja talouden palvelualueen ylitys 72 512,95 € johtui työmarkkinatuen kuntaosuusmaksun huomattavasta noususta. Määrärahaa oli varattu 160 000 €, mutta se ylittyi 106 191 eurolla.

Poistot	TP 2018	TP 2019	TP 2020	TA 2021	TP 2021
Poistot ja arvonalentumiset	28 933	29 822	43 299	56 500	9 215

Suoritteet	TP 2018	TP 2019	TP 2020	TA 2021	TP 2021
Asukasmäärä	6 071	6 018	6021	6000	5969
Tarkastuspäivät	11	11	10	8	11
Kokoukset kpl / Kunnanvaltuusto	6	7	6	-	8
Kokoukset kpl / Kunnanhallitus	16	14	19	-	19
Henkilökuntamäärä	245	237	230	243	241
Työllistettyjä pitkäaikaistyöttömiä	21	17	21	13	13
Kuntalisä	1	1	0	1	0

Elinvoiman ja työllisyyden palvelualue

Tammelan kunta ostaa yrityspalvelut Forssan Yrityskehitys Oy:ltä.

	Talousarvio 2021	Toteuma 2021	Poikkeama
Toimintatulot	105 000,00	96 563,24	-8 436,76
Toimintamenot	-666 451,00	-515 260,77	151 190,23
Netto (Toimintakate) yhteensä	-561 451,00	-418 697,53	142 753,47

Poistot	TP 2018	TP 2019	TP 2020	TA 2021	TP 2021
Poistot ja arvonalentumiset	5	4	3	3	3

Suoritteet	TP 2018	TP 2019	TP 2020	TA 2021	TP 2021
Maatilojen sukupolvenvaihdos	1	1	6	4	4
Peltoa viljelyksessä / ha	9 007	9 007	9 231	9 000	9230
Toimivat maatilat	187	180	177	180	176
Peltoalaan perustuvat tukihakemukset	186	180	177	175	175
Hirvivaikohakemukset	0	1	0	1	0

Korona epidemian vuoksi asiakaspalvelussa on jatkunut vuonna 2020 alkanut puhelin ja nettipalvelu. Henkilökohtaista palvelua saa varaamalla ajan. Maaseutuyksikön vastuulla olevat tuet on maksettu ilman viivytyksiä.

Sukupolvenvaihdoksiin on laskettu myös tilat, joissa on perustettu esim. yhtymä tai oy uuden ja vanhan sukupolven edustajan välillä. Sukupolvenvaihdoseläkkeet yms. järjestelyt, jotka aiemmin mahdollistivat selkeämmän spv:n ovat loppuneet.

4.2.2 Sosiaali -ja terveystalvet

Sosiaali- ja terveystalvet tammelalaisille jrjestää Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä FSHKY.

	Taloustarvio 2021	Toteuma 2021	Poikkeama
Toimintamenot	-9 407 801,00	-9 149 753,89	258 047,11
Netto (Toimintakate) yhteensä	-9 407 801,00	-9 149 753,89	258 047,11

Poistot	TP 2018	TP 2019	TP 2020	TA 2021	TP 2021
Poistot ja arvonalentumiset	3 616	2 533	1 774	1 242	1 242

Kotihoidon ja vanhustyön suoritteet

Suoritteet	TP 2018	TP 2019	TP 2020	TA 2021	TP 2021
Kotihoidokäyntejä, hlöt, 75 v. ja yli	128	150	149	150	145
Kotihoidokäyntejä, hlöt, alle 75 v.	22	28	30	30	34
Kotihoidokäynnit	96 602	*) 78 502	89 217	88 000	100 650
Kotisairaanhoidokäynnit	431	416	426	*) 250	330
SHL –kuljetuspalveluasiakkaat	42	11	15	15	
Omaishoidon tuen saajat	63	60	53	55	73
Tehostettu palveluas. ostopaikat	7	6	11	6	12
Tehostettu palveluas, oma tuotanto	56	58	52	**) 60	68
Tehostettu palveluas. ostopaikat, pv	1 631	1 861	1 884	2 200	1 973
Tehostettu palveluas. oma tuotanto, pv	21 000	19 727	17 992	***21 900	22 544
Tehostettu palveluas, asiakkaat, lkm	79	83	81	110	159
Laitoshoidon hoitopaikat	32	32	23	0	14
Laitoshoidon hoitopäivät	10 751	9 733	5 464	0	2 650
Lyhytaikaishoitopvt, tehostettu palv.as.	110	83	89	5 900	3 266
Lyhytaikaishoitopvt, laitushoito	3 544	3 226	2 973	0	1 393
Laitushoitopv:n nettokust. €/pv	128,07	131	172,11	0	0
Tehostettu palveluas., oma tuotanto hoitopäivän nettokustannus, €/pv	90,43	101,28	104,89	102	117,87
Henkilöstömitoitus, laitushoito	0,60	0,60	0,61	0	0,60
Henkilöstömitoitus tehostettu palveluas., oma tuotanto	0,56	0,56	0,55	0,59	0,58

*) tilapäisiä kotisairaanhoidokäyntejä on ryhdytty johdonmukaisesti tarkastelemaan kriittisesti, koska ne sitovat mm. Sairaanhoidajaosaamista muusta kotihoidon toiminnasta. Tästä syystä niiden määrä on hieman vähentynyt.

**) hoiva 1 muuttuu 18-paikkaseksi tehostetun palveluasumisen yksiköksi 42 –paikkaisen hoiva 2:n lisäksi. Vuoden 2023 aikana hoiva 1 on tavoitteena sulkea mutta toteutumista ja sen ajankohtaa on tässä vaiheessa vaikea arvioida ja siksi arvioitu paikkamäärä ja hoitopäivien määrä siten kuin yksiköt toimisivat koko vuoden myös 2023.

Toimeentuloturvan suoritteet

Suoritteet	TP 2018	TP 2019	TP 2020	TA 2021	TP 2021
Toimeentulotapaukset/perheet (*)	82	88	73	80	82
Täydentävän toimeentulotuen kust. keskim. €/kk	832	825	1 093	1 250	1282
Täydentävän toimeentulotuen kustannukset yht. €	9 990	9 904	13 114	15 000	15 388
Ennaltaehkäisevän toimeentulotuen kust. keskim. €/kk	1 330	1 625	828	833	1 405
Ennaltaehkäisevän toimeentulotuen kust. yht. €	15 961	19 504	9 936	10 000	16 856

Perhepalvelujen suoritteet

Suoritteet	TP 2018	TP 2019	TP 2020	TA 2021	TP 2021
Perhetyön suoritteiden lukumäärä (*)	2 728	2 186	3 059	2 100	1 835
Kotipalvelun suoritteiden lukumäärä (**)	2 006,5	3 724	1 495	3 400	3 097,5
Uusien yhteydenottojen määrä perhe-neuvolaan	29	21	24	30	20
Oppilashuollon määräaikojen toteutuminen (%)	57	67	67	100	60
Huostassa olevien määrä	12	14	13	10	12
Perhehoidon hoitovuorokaudet	2 040	2 046	3 714	1 800	3 118
Laitoshoidon hoitovuorokaudet	2 762	3 285	3 110	3 100	2 863
Lastensuojeluilmoitusten määrä	130	132	108	100	117
SHL:n ilmoitusten määrä	12	19	17	40	21
Lastensuojelutarpeen selvitysten määräaikojen toteutuminen (%)	99,9	100	100	100	100

*) Perhetyön suorite on 0,5 h työaikaa. Sisältää kaikki tunnit, jotka tiettyyn perheeseen käytetään; varsinaiset käynnit, matkat, puhelut, kirjaamiset, valmistelut

**) Kotipalvelun suorite on 0,5 tuntia hoitajan työaikaa

Aikuissosiaalityön suoritteet

Suoritteet	TP 2018	TP 2019	TP 2020	TA 2021	TP 2021
MYP –asiakkaita	21	25	25	30	30
Kuntouttavan työtoiminnan toimintapäivät	2 024	2 000	1 540	2 000	1 622
VPL:n mukaiset asumispalvelupäivät	1 460	1 460	1 460	1 460	1095
VPL:n mukaiset kuljetuspalveluasiakkaat	75	80	77	77	73
Henkilökohtaista apua saavat	28	32	32	32	31
Kehitysvammaisten työtoiminnan toimintapäivät	297	400	266	520	399
Kehitysvammaisten päivätoiminnan toimintapäivät	1 015	1 050	535	705	832
Kehitysvammaisten asumispalvelupäivät	5 367	5 400	6126	6 102	6 334
Kehitysvammaisten perhehoitopäivät	410	400	0	133	53
Mielenterveys- ja päihde-kuntoutujien asumispalvelupäivät	667	1 150	2262	-	2 442

Terveyspalvelut

	Talousarvio 2021	Toteuma 2021	Poikkeama
Toimintamenot	-12 260 000,00	-12 191 185,92	68 814,08
Netto (Toimintakate) yhteensä	-12 260 000,00	-12 191 185,92	68 814,08

Suoritteet	TP 2018	TP 2019	TP 2020	TA 2021	TP 2021
Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä: perusterveydenhuolto					
Avohoito (mukana päivystys v. 2020)	17 173	10168	11 171	10 979	
Erityistoiminnot	139	198	160	130	
Vuodeosaston hoitopäivät	1 125	800	870	1 098	
Suun terveydenhuolto	7 393	7700	7 185	8 706	
Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä: Forssan sairaala, erikoissairaanhoidoa					
Poliklinikkakäynnit/yleissairaudet (vähennetty päivystys v. 2020)	7 141	6632	4 292	4 836	
Hoitojaksot/yleissairaudet	502	447	369	551	
Avohoito/mielenterveystyö	2 830	2530	2 458	2 906	
Hoitopäivät/psykiatrian erikoissairaanhoido	378	464	311	335	

4.2.3 Sivistyspalvelut

Varhaiskasvatuksen palvelualue

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatuspalveluiden tehtävänä on tarjota laadukasta varhaiskasvatusta ja esiopetusta alle kouluikäisille lapsille.

Jokaisella lapsella on subjektiivinen oikeus varhaiskasvatukseen.

Tammelassa on kaksi päiväkotia. Kirkonkylässä toimii Päiväkoti Taikatassu, jossa on varhaiskasvatuspaikkoja 2-6-vuotiaille, esiopetuspaikkoja 5-6-vuotiaille ja luontoliikuntaryhmiä liikuntapuistossa 5-6-vuotiaille. Riihivalkamassa toimii Tammitarhan päiväkotia, jossa on varhaiskasvatuspaikkoja 1-6-vuotiaille, esiopetusta 5-6-vuotiaille, metsäpaikka ja vuorohoitopalvelua. Perhepäivähoitoa on tarjolla Riihivalkamassa, Kydössä, Kaukjärvellä ja Lamalassa. Kunnassa on myös yksityinen perhepäivähoitaja. Kunnassa on tarjolla lasten kotihoidon tuki ja yksityisen hoidontuen kuntalisä. Avoimen varhaiskasvatuksen palveluna järjestetään kesäleikkikenttätoimintaa.

	Talousarvio 2021	Toteuma 2021	Poikkeama
Toimintatulot	328 051,00	395 292,89	67 241,89
Toimintamenot	-3 443 048,00	-3 620 214,39	-177 166,39
Netto (Toimintakate) yhteensä	-3 114 997,00	-3 224 921,50	-109 924,50

Varhaiskasvatuksen poikkeama johtuu varhaiskasvatuslain muutoksesta, jossa henkilöstöä piti varata sijaistarpeisiin enemmän kuin ennen. Lisäksi kaksivuotinen esiopetus lisäsi henkilöstömäärärahan tarvetta. Varhaiskasvatuksen lastenhoitajien tehtäväkohtaisia palkkoja nostettiin talousarvion laadinnan jälkeen.

Poistot	TP 2018	TP 2019	TP 2020	TA 2021	TP 2021
Poistot ja arvonalentumiset	22 288	*) 157 535	163 866	175 591	161 361

*) Kiinteistötoimen palvelualueelta on siirretty rakennuksiin kohdistuvat suunnitelmamukaiset poistot varhaiskasvatuksen palvelualueelle.

Suoritteet	TP 2018	TP 2019	TP 2020	TA 2021	TP 2021
Päiväkodin läsnäolopäivät	31 704	33 152	29 145	31 000	29 365
Päiväkotipaikat	213	233	215	239/191	204
Perhepäivähoidon läsnäolopäivät	6 313	5 725	5 356	6 200	5586
Perhepäivähoitopaikat	42	39	39	40	38
Muu päivähoito/ lapsia per toimintapäivä	20	16	0	20	0
Muu päivähoito/ toimintapäivät	20	19	0	19	0
Esiopetuksen läsnäolopäivät	9 501	9 267	8 313	6 800	10 685
Esiopetuspaikat	47	68	61	44	97

Kaksivuotinen esiopetuskokeilu alkoi kunnassa 1.8.2021 ja lisäsi esiopetuksen läsnäolopäiviä. Kaksivuotinen esiopetus on maksutonta kaikille 5-6-vuotiaille 20 tuntia viikossa. Maksuton esiopetus ja voimaan tulleet varhaiskasvatustalouden ja varhaiskasvatuksen asiakasmaksulain muutokset aiheuttivat varhaiskasvatukselle taloudellista painetta. Asiakasmaksutulot vähenivät lain muutoksen myötä, mikä näkyi tilinpäätöksessä.

Varhaiskasvatustaloudenmuutos velvoitti kuntia lisäämään henkilöstöä työntekijöiden poissaolojen varalle ja aiheutti lisäkustannuksia talousarvioon. Tammelassa lisättiin varhaiskasvatuksen henkilöstöä vastaamaan lain velvoitetta elokuusta alkaen. Lisäksi kaksivuotinen esiopetuskokeilu lisäsi esiopetuksen esiopetuskelpoisen henkilöstön määrää. Kunnassa nostettiin lastenhoitajien tehtäväkohtaista palkkaa alkuvuodesta. Varhaiskasvatustaloudenmuutos henkilöstön palkkaamiseen, kaksivuotinen esiopetus ja lastenhoitajien tehtäväkohtaisen palkan nosto aiheuttivat varhaiskasvatuksen palkkoihin varatun määrärahan ylityksen. Näihin ei voitu varautua talousarvion laadintavaiheessa, koska muutokset valmisteltiin talousarvion laadinnan jälkeen.

Varhaiskasvatuksessa alkoi näkyä myös valtakunnallinen ilmiö riittävän koulutetun henkilöstön saatavuudesta, myös sijaisia oli vaikea saada. Oppilaitosyhteistyö tavoitti muutamia lähahoitajaksi valmistuvia opiskelijoita ja saimme heistä sijaisia tai oppisopimuksella työskenteleviä sijaisia.

Päiväkoti Haituloiden toiminta päättyi 31.7.2021. Toimintakauden edetessä näytti kuitenkin sille, että kaksivuotisen esiopetuksen järjestelyvaade esioppilaan sijoittumisesta lähikoulun alueelle aiheutti esiopetuspaikkojen lisäämistä Kirkonkylään.

Varhaiskasvatustaloudenmuutosten perusteet uudistuivat vuonna 2018 ja päivittyivät paikallisesti 2020. Uudistusten vuoksi henkilökunnan täydennyskoulutus lisääntyi, jotta saimme uudet velvoittavat toimintatavat käyttöön. Varhaiskasvatusta toteutetaan inklusioperiaatteen mukaisesti ja keskeinen työtapa on leikki. Muutos aikaisemmasta tuokiopainotteisesta opetuksesta on ollut merkittävä uudistus kohti lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemista kokopäiväpedagogiikan mukaisesti. Valtakunnalliset hankerahoitukset ovat olleet merkittävä mahdollistaja täydennyskoulutuksen järjestämiseksi.

Covid-19 pandemia vaikutti lasten läsnäolopäivien määrään vähentävästi. Kesäleikkikenttätoimintaa ei voitu järjestää lainkaan. Vuoden 2021 aikana oli jaksoja, jolloin varhaiskasvatuksessa oli läsnä vain 27 prosenttia lapsista. Covid-19 pandemian vuoksi asiakkailta hyvitetiin varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja koronan aiheuttaman poissaolon ajalta. Osa varhaiskasvatuksen henkilökuntaa siirtyi terveydenhuollon palvelukseen, osa piti palkatonta vapaata. Varhaiskasvatuksessa työskenneltiin myös etänä siten, että etätöitä vaihteli noin viikon välein eri työntekijöillä. Etätöiden aikana uudistettiin varhaiskasvatustaloudenmuutosta ja osallistuttiin täydennyskoulutuksiin webinaareina. Terveysturvallinen toiminta on ollut koko ajan läsnä kaikessa varhaiskasvatustaloudenmuutuksessa. Varhaiskasvatuksen toimipaikat ovat olleet auki koko covid-19 pandemian ajalla.

Perusopetuksen palvelualue

Perusopetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Lisäksi perusopetuksen tulee edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä oppilaiden edellytyksiä osallistua koulutukseen ja muutoin kehittää itseään elämänsä aikana. Opetus järjestetään valtakunnallisten opetussuunnitelmien perusteiden sekä paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti.

Perusopetusta annetaan Tammelassa 5 koulussa, joista yksi on yhtenäiskoulu ja neljä on alakoulua. Yhtenäiskoulussa on yleisen tuen ryhmien lisäksi kaksi pienryhmää ja Jopo-ryhmä. Eva-opetus ostetaan Forssan kaupungilta.

Korona on vaikuttanut opetuksen järjestämiseen vuoden 2021 aikana merkittävästi. Saaduilla koronavastuilla on järjestetty tukiopetusta, jaettu ryhmiä ja palkattu koulunkäynninohjaajia. Oppilaiden tuen järjestämisessä on panostettu etäopetuksen vaikutusten korjaamiseen.

	Talousarvio 2021	Toteuma 2021	Poikkeama
Toimintatulot	182 411,00	389 306,17	206 895,17
Toimintamenot	-6 534 628,00	-6 923 930,63	-389 302,63
Netto (Toimintakate) yhteensä	-6 352 217,00	-6 534 624,46	-182 407,46

Perusopetuksen poikkeama johtuu kotikuntakorvausten ennakoitua suuremmasta kasvusta. Kotikuntakorvaukset muodostuvat lastensuojelulain perusteella sijoitettujen lasten koulukustannuksista.

Poistot	TP 2018	TP 2019	TP 2020	TA 2021	TP 2021
Poistot ja arvonalentumiset	58 490	*) 254 211	210 352	201 529	1 190 054

*) Kiinteistötoimen palvelualueelta on siirretty rakennuksiin kohdistuvat suunnitelmamukaiset poistot perusopetuksen palvelualueelle.

Suoritteet	TP 2018	TP 2019	TP 2020	TA 2021	TP 2021
Peruskoululaiset	665	628	602	598	586
Peruskoulujen opettajat	56	54	56	54	60
Peruskoulujen kuljetusoppilaat	240	242	233	230	231
Koulunkäynnin ohjaajat	14	14	16	14	19
Yhteisten koulujen oppilaat	16	17	17	17	18
Lukion opiskelijat	100	91	88	85	82

Kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelualue

Kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelualue ylläpitää asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä järjestämällä kulttuuri-, liikunta-, nuoris- ja kirjastopalveluita.

Kulttuuripalvelut pystyi järjestämään tapahtumia vasta kesäkuun alusta lähtien. Suurin yksittäinen tapahtuma oli Tammelan Kirppiskierros 21-22.8.2021. Osallistujia noin 1300. Pilottikokeiluna järjestettiin kulttuuriperintökasvatushankkeessa toiminnalliset retket Portaan Nahkuriverstaalle ja Korteniemeen. Osallistujia 169. Laihon talossa järjestettiin kesätaidenäyttely.

Nuorisopalveluiden kevään toimintaa rajoitti covid-19 epidemia. Ohjaustuntien määrä putosi lähes puolella. Vasta kesällä voitiin järjestää päiväleiritoimintaa. Kesän päiväleiritoimintaan osallistui 104 lasta. Uutena kerhona syksyllä aloitti lautapelikerho kirjastossa.

Liikuntapalveluiden vastuualueen tehtävä on liikuntalain mukaan yleisten edellytysten luominen liikunnalle paikallistasolla sekä luoda edellytyksiä kunnan asukkaiden liikunnalle. Järjestämällä liikuntapalveluja sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa eri kohderyhmät huomioon ottaen. Tukemalla kansalaistoimintaa mukaan lukien seuratoiminta, sekä rakentamalla ja ylläpitämällä liikuntapaikkoja.

Liikuntapalvelut järjestävät ohjattuja liikuntapalveluja eri kohderyhmät huomioiden. Erityisliikuntapalvelut tuotetaan yhteistyössä seutukunnallisesti sekä yksityisen sektorin kanssa. Kyläyhdistykset tuottavat aktiivisesti ohjattuja liikuntapalveluja yhteistyössä liikuntapalveluiden kanssa.

Liikuntapalvelut tukevat avustuksien muodossa tammelalaisia rekisteröityjä urheiluseuroja, joiden toiminta on yhdistyksen sääntöjen mukaan urheilu- ja liikuntatoimintaa. Lisäksi avustuksia jaetaan Tammelassa toimiville rekisteröidyille yhdistyksille, projekti- ja työryhmille silloin kun avustus kohdennetaan liikuntatoiminnaksi katsottavan hankkeen toteuttamiseen.

Liikuntapalvelut vastaavat kunnan liikuntaolosuhteiden ja liikuntapaikkojen hoidosta sekä kehittämisestä. Talvella lähiliikuntapaikkojen jäähoidosta sekä peltolatujen teosta vastaavat rekisteröidyt tammelalaiset yhdistykset. Näiden palveluiden tuottamiseen yhdistykset saavat avustuksia.

Tammelan keskeisemmät ulkoliikuntapaikat ovat liikuntapuistossa. Liikuntapuisto sijaitsee lähellä

Tammelan keskustaa osoitteessa Kyöpelintie 20. Huoltorakennuksesta löytyvät liikuntapuiston kahvio, kuntosali ja sosiaalitilat. Liikuntapuistossa voit harrastaa yleisurheilua, frisbeegolfia, beach volleyta, lenkkeilyä, porrasjuoksua ja hiihtoa. Lisäksi voi pelata pesäpalloa, jalkapalloa, tennistä sekä jääkiekkoa. Alueelta löytyy myös suosittu skeittiparkki, sekä ulkoliikuntavälinepaikka.

Lähiliikuntapaikkoja kunnassa on kuusi kappaletta ne sijaitsevat pääasiallisesti koulujen pihoilla. Lähiliikuntapaikoilla voi pelata mm. koripalloa, tennistä jalkapalloa ja jääkiekkoa.

Liikuntapalveluiden hallinnassa on kolme liikuntasalia Manttaali, Koulukeskus, Riihivalkama, sekä kaksi kuntosalia Kunto-Tammi ja liikuntapuiston kuntosali.

Liikuntapuiston lähivirkistysaluetta on kehitetty vuonna 2021 hankkeen toimesta. Hankkeessa parannettiin kuntoratoja ja viheralueita sekä rakennettiin kuntoportaat. Hankkeen kokonaiskustannukset olivat 70 000 €, mihin kunta sai avustusta 50 %. Liikuntapuiston lähivirkistysalueen hanketta ollaan jatkamassa vuonna 2022.

Korona epidemia on vaikuttanut suuresti liikuntapalveluiden toimintaan. Liikuntapaikat ovat olleet kiinni ja ohjattuja ryhmiä ei ole voitu toteuttaa samassa laajuudessa, kuin normaali olosuhteissa.

Kirjastopalvelut

Kirjastopalveluiden tehtävänä on toteuttaa kirjastolain mukaisia tehtäviä kunnassa. Kirjaston tulee mm. tarjota pääsy aineistoihin ja tietoon, ylläpitää monipuolista kokoelmaa, edistää lukemista, tarjota tietopalvelua, tarjota tiloja oppimiseen ja harrastamiseen, edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua.

Kirjastolla on kaksi toimipistettä: pääkirjasto sekä kirjastoauto, joka tuottaa palvelua haja-asutusalueella.

Pääkirjasto toimii vuonna 2019 remontoituissa tiloissa kunnantalon ensimmäisessä kerroksessa. Pääkirjastossa on asiakaspalveluaikaa viitenä päivänä viikossa. Tämän lisäksi on laajennetut aukioloajat, eli omatoimikirjasto, jota asiakkaat voivat käyttää omilla tunnuksillaan kirjautumalla kaikkina vuoden päivinä klo 7-21.

Kirjastoautolla oli vuonna 2021 pysäkkejä eri puolilla kuntaa kaikkiaan 68, aikataulu on kaksiviikkoinen. Kirjastoauto käy kaikilla kylien kouluilla ja päiväkodeilla, ja pysäkit on pyritty saamaan myös kaikille perhepäivähoitajille.

Kirjastossa on neljä työntekijää. Kirjaston kokoelmaan kuuluu vajaat 40 000 nidettä erilaisia aineistoja: kirjoja, lehtiä, elokuvia, videopelejä, äänikirjoja, musiikkilevyjä, karttoja. Kirjastossa on asiakkaiden käytettävissä monitoimitila Hilla, nuortentila Lukki ja hiljainen tila Tyyni. Kirjasto järjestää mm. kirjavink-kausta, kirjastoleikkiä, tiedonhaun opastusta, kirjailijavierailuita ja lukupiiriä.

Kirjasto oli vuoden aikana mukana kahdessa OKM:n rahoittamassa hankkeessa: Kirjastopalveluita seudullisesti ja Lukunautti.

Kirjastopalveluita seudullisesti -hanke on Louna-kirjastojen yhteinen, Tammelan hallinnoima hanke, jonka tavoitteena oli selvittää mahdollisuudet hallinnollisesti yhden seutukirjaston perustamiseen seudun viiden kunnan kesken. Toisena osana hanketta oli kirjastoauton hankinta Tammelan ja Forssan käyttöön. Kunnat eivät päässeet yhteisymmärrykseen seutukirjaston perustamisesta eikä valmistelua toistaiseksi jatketa. Sen sijaan solmittiin sopimus kirjastopalveluyhteistyöstä Forssan kaupungin kanssa. Kaikkiaan Tammelan kirjasto toimii tiiviissä yhteistyössä Louna-kirjastojen kanssa.

Kirjastoauto on valmistumassa vuoden 2022 aikana. Se tulee Tammelan omistukseen, ja Forssa maksaa osuutensa käyttämänsä reittiajan mukaan. Hankintaan saatiin valtionavustusta 117 500 euroa, kokonaiskustannus on 460 000 euroa.

Lukunautti-hankkeessa on hankittu kirjoja varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen käyttöön.

Korona vaikutti vuoden aikana kirjaston toimintaan merkittävästi. Kontaktien vähentämiseksi asiakaspalvelua vähennettiin 5 tuntiin päivässä tammikuusta syyskuun loppuun. Omatoimikirjasto oli kiinni 22.3.-30.4. sekä 11.-31.12. Omatoimen sulkemisen syynä oli se, ettei asiakaskontakteja ja -määriä voida valvoa. Suuren osan vuotta myös ryhmäkäynnit ja asiakastilaisuudet olivat tauolla.

Kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelualue	Talousarvio 2021	Toteuma 2021	Poikkeama
Toimintatulot	134 200,00	136 936,82	2 736,82
Toimintamenot	-1 140 960,00	-1 159 945,95	-18 985,95
Netto (toimintakate) yhteensä	-1 006 760,00	-1 023 009,13	-16 249,13

Liikuntapalveluiden tulot eivät toteutuneet koronasta johtuen. Toimintaa ei pystytty järjestämään ja lisäksi liikuntasalit olivat kiinni johtuen myös koronasta, näin tuloja ei niistäkään saatu arvion mukaan.

Poistot	TP 2018	TP 2019	TP 2020	TA 2021	TP 2021
Poistot ja arvonalentumiset	71275	67 452	89 457	77 386	76 610

Suoritteet	TP 2018	TP 2019	TP 2020	TA 2021	TP 2021
Työllistettäviä nuoria	100	128	54	130	79
Nuorisotyön ohjaustunnit	1 432	1 874	1 375	1 300	866
Kulttuuritilaisuuksiin osallistujat	5 805	4 739	3 251	4 000	3 742
Kirjastossa käyntejä	27 725	30 552	42 435	40 000	45872
Kirjastoaineiston lainat	73 298	72 237	71 087	82 000	74297
Liikunnanohjaustunnit	1 090	1 115	520	1 100	576
Musiikkiopiston opiskelijoita	39	35	36	36	36
Musiikkileikkikoulun ryhmiä	2	2	3	3	4
Kuvataidekoulun opiskelijoita	48	24	24	24	24
Kansalaisopiston opetustunnit	859	902	764	900	634

4.2.4 Tekniset palvelut

Yhdyskuntatekniikan palvelualue

Palvelualue huolehtii kunnan katujen, puistojen ja muiden yleisten alueiden kunnossapidosta ja rakentamisesta, tavoitteena turvallinen ja viihtyisä asuinympäristö. Palvelualueella on myös liiketoimintaa, kuten kunnan metsien hoito, jota toteutetaan metsäsuunnitelman mukaan.

Palvelualueen tehtävistä suuri osa toteutetaan urakoitsijoiden toimesta mm. katujen talvihoito. Myös lähes kaikki rakentamistyö tehdään urakoitsijoiden toimesta. Palvelualueella on yksi ympärivuotinen työntekijä, joka talviaikaan tekee metsurintöitä. Kesäaikana työllistetään lisäksi 1-2 henkilöä puistojen ja uimarantojen hoitoon ja kunnossapitoon.

Korona ei ole juurikaan vaikuttanut töiden toteutumiseen, koska kaikki työt toimitettiin lukuun ottamatta tehdään ulkona.

	Talousarvio 2021	Toteuma 2021	Poikkeama
Toimintatulot	220 800,00	213 703,69	-7 096,31
Toimintamenot	-982 095,00	-985 372,72	-3 277,72
Määrärahamuutos	-45 000,00		
Toimintamenot yhteensä	-1 027 095,00	-985 372,72	41 722,28
Netto (toimintakate) yhteensä	-806 295,00	-771 669,03	34 625,97

Poistot	TP 2018	TP 2019	TP 2020	TA 2021	TP 2021
Poistot ja arvonalentumiset	569 151	662 073	634 401	630 516	547 698

Suoritteet	TP 2018	TP 2019	TP 2020	TA 2021	TP 2021
Avustettavat tiet/km	289	284	192	297	283
Hoidettavat puistoalueet/ha	16,4	16,4	17,7	18	18
Venesillan leirintäalue/ha	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7
Kadut ja tiet/km	30,4	32,5	33	33,3	33,3
Metsien hoito/ha	591	*) 644	644	644	644

*) Kunnan metsäsuunnitelma uusittiin. Metsäala lisääntyi edelliseen suunnitelmaan verrattuna.

Yhdyskuntapalveluihin haettiin lisämäärärahaa katujen ja teiden sekä puistojen hoitoon. Määrärahan tarpeen aiheutti katujen ja teiden talvikunnossapidon ja puistojen hoidon liian optimistinen kustannusarvio. Näitä määrärahoja on supistettu usean vuoden ajan säästöjen saamiseksi

Kiinteistöjen palvelualue

Palvelualue huolehtii kunnan rakennettujen kiinteistöjen ja tilojen kunnossapidosta, korjausinvestoinneista ja uudisrakentamisesta sekä turvallisesta ja taloudellisesta asumisesta. Toiminta käsittää toimitilojen vuokrauksen lisäksi kunnan asuntojen vuokrauksen, Palvelualueen tavoitteena on tarjota sekä sisäisen, että ulkoisen vuokrauksen kautta käyttäjille toimivia ja terveellisiä toimitiloja ja asuntoja. Kiinteistöjen palvelualueella työskentelee talonrakennusmestari joka hallinnoi koko aluetta. Hänen apunaan toimii hallintosihteeri ja suoraan alaisuudessa 7 kokopäiväistä laitosmiestä ja yksi kirvesmies. Kesällä otetaan nuorista apua näihin tehtäviin noin 10 henkilöä. Tarpeen vaatiessa käytetään urakoitsijoita.

Asumispalvelu käsittää kunnan omat asunnot sekä hallivuokraukset. Koy Tammelan Vuokra-asunnot on kunnan 100% omistuksessa ja johtaminen sekä asukasvalinnat hoidetaan kunnan toimesta.

	Talousarvio 2021	Toteuma 2021	Poikkeama
Toimintatulot	2 182 198,00	2 173 554,55	
Määrärahamuutos	-22 000,00		
Toimintatulot yhteensä	2 160 198,00	2 173 554,55	13 356,55
Toimintamenot	-1 768 107,00	-2 009 247,43	
Määrärahamuutos	-102 000,00		
Toimintamenot yhteensä	-1 870 107,00	-2 009 247,43	-139 140,43
Netto (toimintakate) yhteensä	290 091,00	164 307,12	-125 783,88

Poistot	TP 2018	TP 2019	TP 2020	TA 2021	TP 2021
Poistot ja arvonalentumiset	831 168	*) 575 437	572 659	584 869	531 465

*) Kiinteistötoimen palvelualueelta on siirretty suunnitelmamukaisia poistoja varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen palvelualueille. Rakennusten poistot kohdistetaan ao. palvelualueille.

Suoritteet	TP 2018	TP 2019	TP 2020	TA 2021	TP 2021
Toimitilat/m ²	21 100	20 791	19 841	20 493	20 493
Asunnot/m ²	5 676	5 676	5 676	5 676	5 570
Muut tilat/m ²	2 877	2 877	2 877	2 877	2 877

Kiinteistöjen palvelualueen nettotulot eivät toteutuneet talousarviomuutoksista huolimatta. Tähän on vaikuttanut edelleen mm. Asumispalvelujen vuokratilastien määrä, aikainen talvi, joka lisäsi erityisesti suurien kiinteistöjen lämpökuluja sekä vanhan kirjastotilan kulut. Muissa tiloissa myytiin pois kaksi kiinteistöä Männistö ja Lähteenmäki huutokaupat.comin kautta.

Kaavoituksen ja lupien palvelualue

Palvelualue huolehtii kunnan maankäytön suunnittelusta, rakentamisen ohjauksesta sekä ympäristön-suojelusta. Maankäytön suunnittelun tavoitteena on luoda edellytyksiä kunnan alueelliselle kehitykselle. Rakennusvalvonta käsittelee lakisääteiset rakennusluvut sekä edistää, opastaa ja valvoo laadukkaan rakennuskannan ja viihtyisän ympäristön syntymistä ja säilymistä. Ympäristönsuojelu käsittelee lakisääteiset luvat, ilmoitukset ja antaa lausuntoja sekä omalta osaltaan huolehtii ympäristöasioiden edistämisestä, valvonnasta, neuvonnasta.

Maankäytön suunnittelu hoidetaan kunnan omana toimintana. Rakennusvalvonta ja ympäristöasiat hoidetaan seudullisesti ja toiminnan isäntäkuntana on Forssan kaupunki. Rakennusvalvonnan ja ympäristöasioiden henkilöstö sijaitsee Forssan kaupungintalolla.

Palvelualueeseen sisältyy lisäksi teknisen hallinnon kulut, jotka muodostuvat pääosin henkilöstökuluista sekä kahden lautakunnan, tekninen lautakunta ja ympäristölautakunta, toimintakuluista.

	Talousarvio 2021	Toteuma 2021	Poikkeama
Toimintatulot	73 100,00	108 712,20	
Määrärahamuutos	10 000,00		
Toimintatulot yhteensä	83 100,00	108 712,20	25 612,20
Toimintamenot	-450 273,00	-500 626,70	
Määrärahamuutos	-48 000,00		
Toimintamenot	-498 273,00	-500 626,70	-2 353,70
Netto (toimintakate) yhteensä	-415 173,00	-391 914,50	23 258,50

Poistot	TP 2018	TP 2019	TP 2020	TA 2021	TP 2021
Poistot ja arvonalentumiset	57 934	40 255	34 967	38 547	27 014

Suoritteet	TP 2018	TP 2019	TP 2020	TA 2021	TP 2021
Rakennusluvut	141	133	142	130	111
Toimenpideluvat					59
Poikkeamisluvat	12	4	17	15	12
Maa-ainesluvut	4	2	0	4	6
Ympäristöluvut	3	2	2	6	5
Suunnittelutarveratkaisut	0	0	1	3	0
Ilmoitukset / muutospirustukset	102	42	56	50	40

Lupamäärät ja samalla lupatulojen määrät kasvoivat, jonka vuoksi nettotulos jäi plussalle.

Ruuan ja puhdistuksen palvelualue

Tammelan kunnan ruokapalvelut tuottaa ravitsemussuositusten mukaisia maittavia ja monipuolisia ateri-
oita laadukkaasti, taloudellisesti ja asiakaslähtöisesti. Perustehtävänä on myös asiakkaiden ohjaaminen
oikeisiin ruokatottumuksiin ja –tapoihin. Ammattitaitoinen henkilökunta suunnittelee ja toteuttaa ateriat
käyttämällä ensiluokkaisia ja turvallisia elintarvikkeita sekä kehittää ruokalistaa lähiruokapainotteisesti.
Lähituotteita käyttämällä ruokapalvelut tukee paikallista, seudullista ja maakunnallista yrittäjyyttä kes-
tävän kehityksen periaattein, hiilijalanjälkeä pienentäen ja ympäristöystävällisyyttä korostaen.

Kunnan puhdistuspalvelut vastaa kiinteistöjen puhtaanapidosta laadukkaasti, hygieenisesti ja
joustavasti. Tarkoituksenmukaisella siivouksella tuetaan asiakkaan hyvinvointia ja viihtyisyyttä sekä
ylläpidetään kiinteistöjen kuntoa ja pidennetään tilojen käyttöikää. Puhdistuspalveluissa käytetään
pääsääntöisesti kotimaisia ja ympäristöystävällisiä puhdistusaineita.

	Talousarvio 2021	Toteuma 2021	Poikkeama
Toimintatulot	2 063 288,00	2 099 513,97	
Määrärahamuutos	-45 000,00		
Toimintatulot yhteensä	2 018 288,00	2 099 513,97	81 225,97
Toimintamenot	-1 906 887,00	-1 985 444,82	-78 557,82
Netto (Toimintakate) yhteensä	111 401,00	114 069,15	2 668,15

Poistot	TP 2018	TP 2019	TP 2020	TA 2021	TP 2021
Poistot ja arvonalentumiset	31 175	22 119	15 720	11 193	11 194

Suoritteet	TP 2018	TP 2019	TP 2020	TA 2021	TP 2021
Koulukeskuksen keittiö	119 100	116 000	92 100	121 000	12 5000
Portaan keittiö	12 000	11 300	10 550	14 000	11 300
Ruisluodon keittiö	156 000	154 000	143 000	142 000	149 000
Teuron keittiö	4 400	4 500	4140	4 400	6 000
Siivottavat alat /m ²	20 500	19 200	18 902	18 589	19 414

Päiväkoti Haituloiden toiminta loppui 31.7.2021, samoissa tiloissa aloitti koulukeskuksen iltapäi-
väkerho. Siivottavia neliöitä jäi 227 m². Ulkopuolinen siivousyritys irtisanoi vuokratalojen, Kunto-
Tammen ja Oksjärven leirikeskukseen tilojen siivoussopimukset toukokuun 2021 loppuun. Näiden
tilojen siivous siirtyi omaksi toiminnaksi ja siivoukseen tuli 560 m² lisää.

Koronan on aiheuttanut lisätyötä niin ruoka- kuin puhdistuspalveluissakin ja määräaikaista osa-
aikaista työntekijöitä on palkattu 1,5 henkilöä.

Ruoka- ja puhdistuspalveluista eläköityi siistijä 1.9.2021 alkaen. Neljä työntekijää työskenteli
50% työajalla. Vuonna 2021 ruoka-aja puhdistuspalveluissa oli viisi määräaikaista työntekijää,
joita ei ole vakinaistettu kouluverkon, keskuskeittiöasian ja tulevien sotemuutosten keskeneräi-
syyden vuoksi.

Vesihuollon palvelualue

Vesihuoltolaitoksen tehtävänä on toimittaa yksityisille asiakkailleen ja neljälle kunnassa toimivalle vesihuolto-osakeyhtiölle puhdasta hyvälaatuista talousvettä sekä vastaanottaa näiden asiakkaiden jätevedet ja huolehtia niiden asianmukaisesta puhdistuksesta.

Vesilaitoksella on käytössä kolme pohjavedenottamo. Kaikkein ottamoiden vesi johdetaan UV-suodattimien läpi, veden hygieenisen laadun parantamiseksi. Kahden vedenottamon veden pH arvoa säädetään raakaveden happamuuden poistamiseksi ja yhden vedenottamon vesi johdetaan lisäksi aktiivihiiisuodattimen läpi pohjavedessä olevan vähäisen kasvinsuojeluainepitoisuuden poistamiseksi. Vedenlaatu on kaikilla laitoksilla ollut analyysitulosten mukaan moitteetonta.

Vesilaitoksen vedenlaatua valvotaan voimassa olevan valvontatutkimusohjelman mukaisesti. Valvontatutkimusohjelman päivitystyötä tehtiin vuonna 2021. Päivitystyö yhteydessä tehtiin myös vesilaitoksen riskinarvio, WSP-työkälulla. Riskinarvio hyväksyttiin vuonna 2021 ja sitä päivitetään tarvittaessa, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa.

Jätevedestä suurin osa toimitetaan Forssan jätevedenpuhdistamolle puhdistettavaksi. Ainoastaan Liesjärven kylän jätevedet puhdistetaan toistaiseksi paikallisella pienpuhdistamolla. Pienpuhdistamon toiminta lakkautetaan, kun vesihuoltolinja Liesjärvi-Porras-Riihivalkama saadaan kokonaan valmiiksi. Valmiina on väli Liesjärvi-Porras väli ja Porras-Riihivalkama välin rakentaminen alkaa vuonna 2022. Linja valmistuu vuoden 2023 loppuun mennessä.

Vesilaitokselle palkattiin yksi kokoaikainen asentaja vuoden 2021 lopulla. Lisäksi maanrakennusmestari ja hallintosihteeri käyttävät osan työajastaan vesilaitoksen töihin. Kaikki rakentamistyön ja pääosan huoltotöistä tekee ulkopuolinen urakoitsija.

Vesihuollon palvelualue	Talousarvio 2021	Toteuma 2021	Poikkeama
Toimintatulot	837 271,00	898 053,92	60 782,92
Toimintamenot	-578 993,00	-591 334,53	-12 341,53
Netto (Toimintakate) yhteensä	258 278,00	306 719,39	48 441,39

Poistot		TP 2019	TP 2020	TA 2021	TP 2021
Poistot ja arvonalentumiset	315 437	307 748	313 390	320 625	296 802

Suoritteet	TP 2018	TP 2019	TP 2020	TA 2021	TP 2021
Vesimäärä/m³					
Verkostoon pumpattu	324 029	305 412	310 056	310 000	356 668
Laskutettu	308 047	298 284	292 091	300 000	309 603
Jätevesimäärä/m³					
Jätevedenpuhdistamolle pumpattu	239 712	265 864	272 350	250 000	264 600
Laskutettu	184 585	185 456	185 483	195 000	184 258

YHTEENSÄ	Talousarvio 2021	Toteuma 2021	Poikkeama
Toimintatulot	6 500 349,00	6 979 247,80	
Määrärahamuutos	-57 000,00		
Toimintatulot yhteensä	6 443 349,00	6 979 247,80	535 898,80
Toimintamenot	-40 851 919,00	-41 511 087,05	
Määrärahamuutos	-195 000,00		
Toimintamenot yhteensä	-41 046 919,00	-41 511 087,05	-464 168,05
Netto (toimintakate) yhteensä	-34 603 570,00	-34 531 839,25	71 730,75

4.3 Tuloslaskelmaosan toteutuminen

Tuloslaskelman toteutumisvertailu

Sisäiset ja ulkoiset menot	Alku- peräinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama
Toimintatulot					
Myyntitulot	3 821 997	-45 000	3 776 997	4 075 065	-298 068
Maksutulot	383 650	0	383 650	406 363	-22 713
Tuet ja avustukset	170 425	10 000	180 425	479 209	-298 784
Muut toimintatulot	2 089 277	-22 000	2 067 277	2 011 859	55 418
Toimintatulot	6 465 349	-57 000	6 408 349	6 972 496	-564 147
Valmistus omaan käyttöön	35 000		35 000	6 751	28 249
Toimintamenot					
Henkilöstömenot	-9 945 242	-38 000	-9 983 242	-10 147 139	163 897
Palvelujen ostot	-27 675 242	-95 000	-27 770 242	-27 616 777	-153 465
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-1 747 141		-1 747 141	-1 953 729	206 588
Avustukset	-635 100		-635 100	-719 329	84 229
Muut toimintamenot	-849 194	-62 000	-911 194	-1 074 113	162 919
Toimintamenot	-40 851 919	-195 000	-41 046 919	-41 511 087	464 168
Toimintakate	-34 351 570	-252 000	-34 603 570	-34 531 840	-71 730
Verotulot	23 523 000		23 523 000	24 727 793	-1 204 793
Valtionosuudet	12 869 977		12 869 977	12 863 535	6 442
Rahoitustulot ja -menot					
Korkotulot	1 640		1 640	5 590	-3 950
Muut rahoitustulot	35 381		35 381	116 675	-81 294
Korkomenot	-65 000		-65 000	-37 573	-27 427
Muut rahoitusmenot	-21 381		-21 381	-22 668	1 287
	-49 360		-49 360	62 024	-111 384
Vuosikate	1 992 047	-252 000	1 740 047	3 121 513	-1 381 466
Poistot ja arvonalentumiset					
Suunnitelman mukaiset poistot	-2 098 001		-2 098 001	-2 852 658	754 657
Tilikauden tulos	-105 954	-252 000	-357 954	268 855	-626 809
Poistoeron vähennys	88 739		88 739	213 421	-124 682
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-17 215	-252 000	-269 215	482 276	-751 491

4.4 Investointien toteutuminen

	Talousarvio 2021	TP 2021	%	Netto
KUNNANHALLITUS				
<i>Investointimenot</i>	-145 000,00	-21 958,52		
Investointimenot yhteensä	-145 000,00	-21 958,52	15 %	-123 041,48
<i>Investointitulot</i>	10 000,00	1 315,73		
Investointitulot yhteensä	10 000,00	1 315,73	13 %	8 684,27
Investoinnit, netto	-135 000,00	-20 642,79	15 %	-114 357,21
TEKNINEN LAUTAKUNTA				
Investointimenot	-1 485 000,00	-633 244,60		
Investointimenot yhteensä	-1 485 000,00	-633 244,60	43 %	-851 755,40
Investointitulot	0,00	0,00		
Investoinnit netto	-1 485 000,00	-633 244,60	43 %	-851 755,40
YMPÄRISTÖLAUTAKUNTA				
<i>Investointimenot</i>	-30 000,00	0,00		
Investointimenot yhteensä	-30 000,00	0,00	0 %	-30 000,00
<i>Investointitulot</i>	10 000,00	0,00		
Investointitulot yhteensä	10 000,00	0,00	0 %	10 000,00
Investoinnit, netto	-20 000,00	0,00	0 %	-20 000,00
SIVISTYSLAUTAKUNTA				
<i>Investointimenot</i>	-180 000,00	-154 074,45		
Investointimenot yhteensä	-180 000,00	-154 074,45	86 %	-25 925,55
<i>Investointitulot</i>	35 000,00	119 537,23		
Investointitulot yhteensä	35 000,00	119 537,23	342 %	-84 537,23
Investoinnit netto	-145 000,00	-34 537,22	24 %	-110 462,78
VESILAITOS				
<i>Investointimenot</i>	-1 500 000,00	-218 673,88		
Investointimenot yhteensä	-1 500 000,00	-218 673,88	15 %	-1 281 326,12
<i>Investointitulot</i>				
Investointitulot yhteensä				
Investoinnit, netto	-1 500 000,00	-218 673,88	15 %	-1 281 326,12
INVESTOINNIT YHTEENSÄ				
<i>Investointimenot</i>	-3 340 000,00	-1 027 951,45		
Investointimenot yhteensä	-3 340 000,00	-1 027 951,45	31 %	-2 312 048,55
<i>Investointitulot</i>				
Investointitulot yhteensä	55 000,00	120 852,96	220 %	-65 852,96
Investoinnit, netto	-3 285 000,00	-907 098,49	28 %	-2 377 901,51

SIVISTYSLAUTAKUNTA YHTEENSÄ

Investointimenot	-95 000	-85 000	-180 000	-154 074	-25 926
Investointitulot	35 000		35 000	119 537	84 537
Investoinnit netto	-60 000	-85 000	-145 000	-34 537	-110 463

Tilinumero	Tilin nimi	Talous- arvio	TA- muutos	TA yhteensä	TP 2021	Netto
TEKNINEN LAUTAKUNTA						
9310	ATK-ohjelmat ja muut pitkävaik. ohjelmat					
9303	Venepaikkojen sähköinen varausjärjestelmä <i>menot</i>	-10 000		-10 000	-3 600	-6 400
9320	Irtaimisto					
9304	Siirrettävä varavoimakone <i>menot</i>	-15 000		-15 000	-14 605	-395
9309	Kiinteistöhoitokone <i>menot</i>	-50 000		-50 000	-43 800	-6 200
93355	Muu yhdyskuntarakentaminen					
9320	Liikenneväylien rakentaminen (hanke) <i>menot</i>	-290 000		-290 000	-253 313	-36 687
9317	Puistot <i>menot</i>	-15 000		-15 000	-14 531	-469
9319	Tievalaistus <i>menot</i>	-125 000		-125 000	-846	-124 154
9321	Kaavateiden päällystäminen <i>menot</i>	-75 000		-75 000	-80 324	5 324
9323	Tieviitat <i>menot</i>	-15 000		-15 000	0	-15 000
YHDYSKUNTARAKENTAMINEN YHT.						
Investointimenot		-595 000		-595 000	-411 019	-183 981
Investointitulot		0		0	0	0
Investoinnit netto		-595 000		-595 000	-411 019	-183 981

9360 Talonrakentaminen

9331 Käsi- ja taideteollisuuskoulu <i>menot</i>	-100 000	-100 000	0	-100 000
9395 Yhtenäiskoulu <i>menot</i>	-500 000	-500 000	-70 456	-429 544

93365 Muu rakentaminen

9340 Portaan koulu <i>menot</i>	-10 000	-10 000	-2 080	-7 920
9342 Riihivalkaman koulu <i>menot</i>	-20 000	-20 000	-2 312	-17 688
9346 Teuron koulu <i>menot</i>	-10 000	-10 000	-6 350	-3 650
9348 Koulukeskus <i>menot</i>	-20 000	-20 000	-3 746	-16 254
9350 Kunnantalo <i>menot</i>	-10 000	-10 000	-16 813	6 813
9351 Manttaali <i>menot</i>	-25 000	-25 000	-26 123	1 123
9352 Päiväkoti I (Menninkäiset, Tiitiäiset) <i>menot</i>	-10 000	-10 000	-1 273	-8 727
9356 Päiväkoti (ent.kansakoulu, Maahiset) <i>menot</i>	-10 000	-10 000	-7 871	-2 129
9367 Entinen kirjastotila <i>menot</i>	-10 000	-10 000	0	-10 000
9368 Ruisluoto <i>menot</i>	-20 000	-20 000	-29 388	9 388
9369 Tammitorpat <i>menot</i>	-10 000	-10 000	-36 231	26 231
9373 Tekninen tukikohta <i>menot</i>	-10 000	-10 000	-980	-9 020

9374	Vuokratalot <i>menot</i>	-20 000	-20 000	0	-20 000
9375	Tammikartano <i>menot</i>	-20 000	-20 000	-4 061	-15 939
9377	Liikuntakeskus <i>menot</i>	-10 000	-10 000	-12 793	2 793
9380	Osakehuoneistot <i>menot</i>	-15 000	-15 000	0	-15 000
9385	Matintuomion halli <i>menot</i>	-10 000	-10 000	0	-10 000
9391	Martinpellon liikehuoneisto <i>menot</i>	-10 000	-10 000	0	-10 000
9392	Energiatehokkuus investoinnit <i>menot</i>	-40 000	-40 000	-1 747	-38 253

RAKENTAMINEN YHTEENSÄ

Investointimenot	-890 000	-890 000	-222 225	-667 775
Investointitulot	0		0	0
Investoinnit netto	-890 000	-890 000	-222 225	-667 775

TEKNINEN LAUTAKUNTA YHTEENSÄ

Investointimenot	-1 485 000	-1 485 000	-633 245	-851 755
Investointitulot	0		0	0
Investoinnit netto	-1 485 000	-1 485 000	-633 245	-851 755

Tilinumero	Tilin nimi	Talous arvio	TA-muutos	TA yhteensä	TP 2021	Netto
YMPÄRISTÖLAUTAKUNTA						
95520	Muut pitkäaikaisvaikutteiset menot					
9515	Pyhäjärven ja Kuivajärven niitot					
	<i>menot</i>	-20 000		-20 000	0	-20 000
	<i>rahoitusosuus</i>	10 000		10 000	0	10 000
	<i>netto</i>	-10 000		-10 000	0	-10 000
9523	Vesistöjen kunnostus					
	<i>menot</i>	-10 000		-10 000	0	-10 000
YMPÄRISTÖLAUTAKUNTA YHTEENSÄ						
	Investointimenot	-30 000		-30 000	0	-30 000
	Investointitulot	10 000		10 000	0	10 000
	Investoinnit netto	-20 000		-20 000	0	-20 000

Tilinumero	Tilin nimi	Talous arvio	TA-muutos	TA yhteensä	TP 2021	Netto
VESILAITOS						
9750	Yhdyskuntarakentaminen					
9717	Porras - Liesjärvi vesihuoltolinja					
	<i>menot</i>	-50 000	-40 000	-90 000	-89 894	-106
9755	Riihivalkama-Porras runkoveimäri					
	<i>menot</i>	-1 300 000		-1 300 000	-29 336	-1 270 664
97755	Muu yhdyskuntarakentaminen					
9770	Vesilaitos					
	<i>menot</i>	-70 000	-20 000	-90 000	-79 205	-10 795
9775	Viemärlaitos					
	<i>menot</i>	-20 000		-20 000	-20 238	238
VESILAITOS YHTEENSÄ						
	Investointimenot	-1 440 000	-60 000	-1 500 000	-218 674	-1 281 326
	Investointitulot	0		0	0	0
	Investoinnit netto	-1 440 000		-1 500 000	-218 674	-1 281 326
INVESTOINNIT YHTEENSÄ						
	Investointimenot	-3 195 000	-145 000	-3 340 000	-1 027 951	-2 312 049
	Investointitulot	55 000		55 000	120 853	-65 853
	Investoinnit netto	-3 140 000	-145 000	-3 285 000	-907 098	-2 232 902

4.6 Rahoitusosan toteutuminen

RAHOITUSOSAN TOTEUTUMINEN

	TA 2021	TA	TA	Toteuma	Poikkeama
	1 000 €	muutokset	muutosten	1 000 €	1 000 €
		1 000 €	jälkeen		
			1 000 €		
Toiminta ja investoinnit					
Toiminnan rahavirta					
Vuosikate	1 992	-252	1 740	3 122	-1 382
Satunnaiset erät					
Tulorahoituksen korjauserät				-15	15
Investointien rahavirta					
Investointimenot	3 195	145	3 340	1 028	2 312
Rahoitusosuudet investointimenoihin	45		45	120	-75
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden- luovutustulot	10		10	16	-6
Toiminta ja investoinnit, netto	-1 148	-397	-1 545	2 215	-3 760
Rahoitustoiminta					
Rahoitus					
Antolainojen muutokset					
Lainakannan muutokset					
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	2 500		2 500		2 500
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	957		957	857	-100
Lyhytaikaisten lainojen muutos				1 200	-1 200
Vaikutus maksuvalmiuteen	395	-397	-2	158	-160

4.7 Yhteenvedo valtuuston hyväksymien määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta

1 000 €	Määrärahat					Tuloarviot				
	Alkup. talous-arvio	TA:n muu- tok- set	TA muut:n jälkeen	Toteu- tuma	Poik- keama	Alkup. talous- arvio	TA:n muu- tok- set	TA muut:n jälkeen	Toteu- tuma	Poik- keama
Käyttötalousosa										
Hallinnon ja talouden palvelualue	1 713		1 713	1 879	-166	374		374	467	-93
Elinvoiman ja työllisyyden palvelualue	666		666	515	151	105		105	96	9
Varhaiskasvatuksen palvelualue	3 443		3 443	3 620	-177	328		328	395	-67
Sosiaalipalvelut	9 408		9 408	9 150	258					
Terveystieteiden palvelut	12 260		12 260	12 191	69					
Perusopetuksen palvelualue	6 535		6 535	6 924	-389	182		182	389	-208
Kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelualue	1 141		1 141	1 160	-19	134		134	136	-2
Yhdyskuntatekniikan palvelualue	982	45	1 027	985	42	221		221	214	7
Kiinteistöjen palvelualue	1 768	102	1 870	2 009	-139	2 182	-22	2 160	2 173	-12
Kaavoituksen- ja lupien palvelualue	450	48	498	501	-3	73	10	83	109	-26
Ruoan- ja puhdistuksen palvelualue	1 907		1 907	1 985	-78	2 063	-45	2 018	2 100	-81
Vesihuollon palvelualue	579		579	591	-12	837		837	898	-61
Tuloslaskelmaosa										
Verotulot						23 523		23 523	24 728	-1 205
Valtionosuudet						12 870		12 870	12 864	6
Korkotulot						2		2	6	-4
Muut rahoitustulot						36		36	117	-81
Korkomenot	65		65	38	27					0
Muut rahoitusmenot	21		21	23	-1					0
Investointiosa										
Maa-alueet	100		100	22	78	10		10	1	9
Hallinnon ATK-ohjelmat	45		45	0	45					0
Teknisen lautakunnan ATK-ohjelmat	10		10	4	6					0
Muu irtaimisto	65		65	58	7					0
Yhdyskuntarakentaminen	230		230	96	134					0
Hankekohtainen, investoinnit	290		290	253	37					0
Rakentaminen, hankekohtaiset	600		600	70	530					0
Muu rakentaminen	290		290	152	138					0
Ympäristöhankkeet	30		30		30	10		10		10
Vapaa-ajan lautakunnan ATK-ohjelmat	25		25	0	25					0
Vapaa-ajan ltk:n irtaimisto		85	85	85	0				85	-85
Vapaa-ajan ltk:n muut	70		70	69	1	35		35	35	0
Vesilaitos, hankekohtaiset	1 350	40	1 390	119	1 271					0
Vesilaitos, muu rakentaminen	90	20	110	99	11					0
Rahoitusosa										
Pitkäaikaisten lainojen lisäys						2 500		2 500		2 500
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	957		957	857	100					0
Lyhytaikaisten lainojen muutos				1 200	-1 200					0
Oman pääoman muutokset										0
Vaikutus maksuvalmiuteen	395	-397	-2	158	-160					0
Yhteensä	45 485	-57	45 428	44 813	616	45 485	-57	45 428	44 813	616

5 TILINPÄÄTÖSLASKELMAT

5.1 Kunnan tuloslaskelma

TULOSLASKELMA	2021	2020
<i>Ulkoiset</i>		
Toimintatuotot		
Myyntituotot	2 083 028,82	2 111 650,25
Maksutuotot	406 363,06	398 769,60
Tuet ja avustukset	479 209,49	305 447,19
Muut toimintatuotot	1 316 011,75	1 318 958,89
Toimintatuotot	4 284 613,12	4 134 825,93
Valmistus omaan käyttöön	6 751,20	
Toimintakulut		
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	-8 080 357,57	-7 783 184,84
Henkilösivukulut	-2 066 781,52	-1 959 917,51
Eläkekulut	-1 746 579,13	-1 686 479,86
Muut henkilösivukulut	-320 202,39	-273 437,65
Palvelujen ostot	-25 675 162,96	-24 956 861,27
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-1 902 526,42	-1 701 652,40
Avustukset	-719 328,80	-755 902,53
Muut kulut	-379 046,30	-302 775,02
Toimintakulut	-38 823 203,57	-37 460 293,57
Toimintakate	-34 531 839,25	-33 325 467,64
Verotulot	24 727 793,46	22 795 312,88
Valtionosuudet	12 863 535,00	13 771 560,00
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	5 589,97	5 259,93
Muut rahoitustuotot	95 293,95	26 602,63
Korkokulut	-37 572,66	-42 992,46
Muut rahoituskulut	-1 286,86	-166,38
Rahoitustuotot ja -kulut yht.	62 024,40	-11 296,28
Vuosikate	3 121 513,61	3 230 108,96
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-2 852 658,18	-2 063 273,87
Tilikauden tulos	268 855,43	1 166 835,09
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	213 420,96	91 667,80
Varausten lisäys (-) tai vähennys (+)		
Tilikauden ylijäämä	482 276,39	1 258 502,89

5.2 Rahoituslaskelma

RAHOITUSLASKELMA	2021	2020
<i>Sisältää ulkoiset rahan lähteet ja rahan käytön</i>		
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	3 121 513,61	3 230 108,96
Satunnaiset erät		
Tulorahoituksen korjauserät	-15 164,27	3 824,19
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-1 027 951,45	-957 375,82
Rahoitusosuudet investointimenoihin	119 537,23	9 882,85
Pysyvien vastaavienhyödykkeiden luovutustulot	16 480,00	26 972,55
Toiminnan ja investointien rahavirta	2 214 415,12	2 313 412,73
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten vähennys		
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys		
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-856 994,00	-856 994,00
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-1 200 000,00	
Oman pääoman muutokset		
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-51 726,92	-20 173,88
Vaihto-omaisuuden muutos	4 715,73	2 331,13
Saamisten muutos	168 319,69	30 369,02
Korottomien velkojen muutos	496 418,40	-456 281,07
Rahoituksen rahavirta	-1 439 267,10	-1 300 748,80
RAHAVAROJEN MUUTOS	775 148,02	1 012 663,93
Rahavarat 31.12.	2 474 861,23	1 699 713,21
Rahavarat 1.1.	1 699 713,21	687 049,28

5.3 Tase

TASE	2021	2020
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT	33 929 003,50	35 874 563,19
Aineettomat hyödykkeet	12 790,35	51 718,91
Tietokoneohjelmistot	3 062,06	14 522,62
Muut pitkävaikutteiset menot	9 728,29	37 196,29
Aineelliset hyödykkeet	25 947 425,91	27 854 057,04
Maa- ja vesialueet	4 195 773,27	4 175 130,48
Rakennukset	13 512 406,60	15 036 324,10
Kiinteät rakenteet ja laitteet	7 582 175,04	7 549 733,58
Koneet ja kalusto	428 518,54	545 434,21
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	228 552,46	547 434,67
Sijoitukset	7 968 787,24	7 968 787,24
Osakkeet ja osuudet	7 815 500,06	7 815 500,06
Muut saamiset	56 474,00	56 474,00
Muut lainasaamiset	96 813,18	96 813,18
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	95 247,26	94 947,40
Valtion toimeksiannot	0,00	0,00
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	95 247,26	94 947,40
VAIHTUVAT VASTAAVAT	3 637 004,31	3 034 891,71
Vaihto-omaisuus	40 143,64	44 859,37
Valmiit tuotteet	40 143,64	44 859,37
Saamiset	1 121 999,44	1 290 319,13
Pitkäaikaiset saamiset	0,00	0,00
Myyntisaamiset	0,00	0,00
Lainasaamiset	0,00	0,00
Muut saamiset	0,00	0,00
Lyhytaikaiset saamiset	1 121 999,44	1 290 319,13
Myyntisaamiset	710 579,87	978 345,83
Lainasaamiset	59 000,00	54 000,00
Muut saamiset	280 334,30	158 425,46
Siirtosaamiset	72 085,27	99 547,84
Rahat ja pankkisaamiset	2 474 861,23	1 699 713,21
VASTAAVAA YHTEENSÄ	<u>37 661 255,07</u>	<u>39 004 402,30</u>

TASE	2021	2020
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA	23 677 718,65	23 195 442,26
Peruspääoma	14 943 188,36	14 943 188,36
Arvonkorotusrahasto	48 900,32	48 900,32
Muut omat rahastot	1 653 009,54	1 653 009,54
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	6 550 344,04	5 291 841,15
Tilikauden yli-/alijäämä	482 276,39	1 258 502,89
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	2 479 505,58	2 692 926,54
Poistoero	2 029 505,58	2 242 926,54
Vapaaehtoiset varaukset	450 000,00	450 000,00
PAKOLLISET VARAUKSET	0,00	0,00
Muut pakolliset varaukset	0,00	0,00
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	756 555,63	807 982,69
Valtion toimeksiannot		
Lahjoitusrahastojen pääomat	684 036,52	729 581,66
Muut toimeksiantojen pääomat	72 519,11	78 401,03
VIERAS PÄÄOMA	10 747 475,21	12 308 050,81
Pitkäaikainen	3 682 096,00	4 541 994,00
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	3 682 096,00	4 541 994,00
Lainat julkisyhteisöiltä		
Saadut ennakot		
Ostovelat		
Lyhytaikainen	7 065 379,21	7 766 056,81
Joukkovelkakirjalainat	2 800 000,00	4 000 000,00
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	859 898,00	856 994,00
Lainat julkisyhteisöiltä		
Saadut ennakot	34 019,17	34 137,39
Ostovelat	1 567 793,27	1 280 141,87
Muut velat	172 422,93	144 967,98
Siirtovelat	1 631 245,84	1 449 815,57
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	<u>37 661 255,07</u>	<u>39 004 402,30</u>

5.4 Konsernilaskelmat

Konsernin tuloslaskelma

TULOSLASKELMA	2021	2020
	<i>1 000 €</i>	<i>1 000 €</i>
Toimintatuotot	27 406	26 062
Toimintakulut	-62 056	-59 528
Osuus osakkuusyhteisön voitosta/tappiosta	1	-4
Toimintakate	-34 649	-33 470
Verotulot	24 728	22 795
Valtionosuudet	13 924	14 784
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	4	4
Muut rahoitustuotot	123	36
Korkokulut	-82	-91
Muut rahoituskulut	-2	-2
Vuosikate	4 045	4 056
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-3 601	-2 814
Arvonalentumiset		
Satunnaiset erät		
Tilikauden tulos	444	1 242
Tilinpäätössirrot	-12	-13
Vähemmistöosuudet		
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	432	1 229

Konsernin rahoituslaskelma

RAHOITUSLASKELMA	2021	2020
	1 000 €	1 000 €
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	4 045	4 056
Satunnaiset erät		
Tulorahoituksen korjaukset	-45	-18
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-1 592	-1 300
Rahoitusosuudet investointeihin	120	29
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustuotot	138	37
Toiminnan ja investointien rahavirta	2 666	2 804
Rahoituksen rahavirta		
Antolainojen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset		-97
Antolainasaamisten vähennykset		98
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	320	142
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-1 259	-1 257
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-1 235	
Oman pääoman muutokset	2	24
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääoman muutos	-64	26
Vaihto-omaisuuden muutos	17	-28
Saamisten muutos	50	-202
Korottomien velkojen muutos	330	-511
Rahoituksen rahavirta	-1 839	-1 805
RAHAVAROJEN MUUTOS	827	999
Rahavarat 31.12.	2877	2050
Rahavarat 1.1.	2050	1051
Rahavarojen muutos	827	999

Konsernin tase

TASE	2021	2020
VASTAAVAA	1 000 €	1 000 €
PYSYVÄT VASTAAVAT	40 206	42 430
Aineettomat hyödykkeet	136	110
Aineettomat oikeudet	123	66
Muut pitkävaikutteiset menot	13	44
Aineelliset hyödykkeet	37 015	39 266
Maa- ja vesialueet	4 523	4 494
Rakennukset	23 535	25 546
Kiinteät rakenteet ja laitteet	7 608	7 580
Koneet ja kalusto	630	855
Muut aineelliset hyödykkeet	5	5
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	713	786
Sijoitukset	3 055	3 054
Osakkuusyhteisöosuudet	2	68
Muut osakkeet ja osuudet	2 990	2 921
Muut lainasaamiset	3	4
Muut saamiset	61	61
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	152	129
VAIHTUVAT VASTAAVAT	8 183	7 308
Vaihto-omaisuus	157	175
Saamiset	5 148	5 084
Pitkäaikaiset saamiset		
Lyhytaikaiset saamiset	5 148	5 084
Rahoitusarvopaperit	1	
Rahat ja pankkisaamiset	2 877	2 049
VASTAAVAA YHTEENSÄ	<u>48 541</u>	<u>49 867</u>

TASE	2021	2020
VASTATTAVAA	1 000 €	1 000 €
OMA PÄÄOMA	27 701	27 267
Peruspääoma	14 943	14 943
Arvonkorotusrahasto	83	83
Muut omat rahastot	1 717	1 716
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	10 527	9 296
Tilikauden ylijäämä	432	1 229
VÄHEMMISTÖOSUUDET	5	5
PAKOLLISET VARAUKSET		
Muut pakolliset varaukset	53	63
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	1 029	1 070
VIERAS PÄÄOMA	19 752	21 462
Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	8 621	9 555
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	70	67
Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	4 048	5 288
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	7 013	6 552
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	<u>48 541</u>	<u>49 867</u>

6 LIITETIEDOT

Tilinpäätös käsittää tuloslaskelman, taseen ja niiden liitteenä ilmoitettavat tiedot sekä talousarvion toteutumisvertailun ja toimintakertomuksen. Liitetiedoilla täydennetään tuloslaskelman ja taseen tietoja siten, että tilinpäätös antaa oikeat ja riittävät tiedot kunnan toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta.

6.1 Tilinpäätöksen liitetiedot

Arvostus- ja jaksotusperiaatteet sekä menetelmät *(Liitetieto 1)*

Pysyvien vastaavien arvostus

Pysyvien vastaavien aineettomat ja aineelliset hyödykkeet on merkitty taseeseen hankintamenoa vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointimenoihin saaduilla rahoitusosuuksilla. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun poistosuunnitelman mukaisesti. Suunnitelmapoistojen laskentaperusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa kohdassa suunnitelman mukaisten poistojen perusteet.

Sijoitusten arvostus

Pysyvien vastaavien osakkeet on merkitty taseeseen hankintamenoa tai todennäköiseen luovutushintaan.

Vaihto-omaisuus

Vaihto-omaisuus on merkitty taseeseen FIFO -periaatteen mukaisesti hankintamenoa tai sitä alemman todennäköisen hankintamenoa tai todennäköisen luovutushinnan määräisenä.

Rahoitusomaisuuden arvostus

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon.

Tuloslaskelman ja taseen esitystapa *(Liitetieto 2)*

Tuloslaskelmassa ja taseessa on noudatettu kirjanpitolautakunnan antamia ohjeita.

Oikaisut edellisen tilikauden tietoihin *(Liitetieto 3)*

Oikaisuihin ei ole ollut tarvetta.

Selvitys edellisen tilikauden tietojen vertailukelpoisuudesta päättyneen tilikauden tietoihin *(Liitetieto 4)*

Oikaisuihin ei ole ollut tarvetta.

Aikaisempiin tilikausiin kohdistuvat tuotot ja kulut sekä virheiden korjaukset *(Liitetieto 5)*

Ei selvitettävää.

6.2 Konsernitilinpäätöksen liitetiedot

Konsernitilinpäätöksen laajuus

Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty tytäryhteisö ja kaikki kuntayhtymät, joissa kunta on jäsenenä.

Sisäiset liiketapahtumat ja katteet

Konserniyhteisöjen keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty sekä konserniyhteisöjen ja kunnan omistamien kuntayhtymien keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty. Pysyvien vastaavien hyödykkeistä ei ole käyty kauppaa.

Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset

Konsernitaseessa vapaaehtoiset ja verotusperusteiset varaukset sekä poistoero on jaettu omaan pääomaan ja laskennalliseen verovelkaan. Jako on otettu huomioon omistuksen eliminoinnissa sekä osakkuusyhteisöjen yhdistelemisessä.

Keskinäisen omistuksen eliminointi

Kunnan ja tytäryhteisön sekä kuntayhtymien keskinäinen omistus on tehty hankintamenomenetelmällä.

Vähemmistöosuudet

Ei selvitettävää.

Osakkuusyhteisöt

Osakkuusyhteisö Tammelan Aluelämpö on yhdistelty konserniyhteisön omistusosuutta vastaavalla määrällä osakkuusyhteisön voitosta.

Kuntayhtymät

Kuntayhtymien taseet ja niiden liitetiedot on yhdistelty lukuarvoiltaan omistusosuuden mukaisesti. Tase, tuloslaskelma ja rahoituslaskelma ovat yhdistelty kuntayhtymien perustietojen mukaan

6.3 Tuloslaskelman liitetiedot

Toimintatuotot (Liitetieto 6)

Kirjanpitolautakunnan kuntajaoston ohjeiden mukaan on tuloslaskelman liitteessä esitettävä toimintatuotot kunnan määritteleminä tehtäväkokonaisuuksina.

Seuraavassa taulukossa on toimintatuotot esitetty tehtäväalueittain.

Toimintatuotot tehtäväalueittain	Konserni		Kunta	
	232 756,08	2020	2021	2020
Yleishallinto	232 756,08	211 580,69	131 739,79	135 409,41
Sosiaali- ja terveystuotot	22 142 486,11	20 980 246,99		
Opetus- ja kulttuuripalvelut	1 151 992,88	930 956,88	875 780,32	697 904,56
Yhdyskuntapalvelut	201 093,99	330 924,92	201 093,99	330 924,92
Muut palvelut	3 677 815,22	3 608 286,62	3 075 999,02	2 970 587,04
Kunnan toimintatuotot yhteensä	27 406 144,48	26 061 996,10	4 284 613,12	4 134 825,93

Verotulojen erittely (Liitetieto 7)

Verotulot	2021	2020
Kunnan tulovero	20 703 570	19 944 077
Osuus yhteisöveron tuotosta	2 205 042	1 444 159
Kiinteistövero	1 819 181	1 407 077
Verotulot yhteensä	24 727 793	22 795 313

Valtionosuuksien erittely (Liitetieto 8)

Valtionosuuksien erittely	2021	2020
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus	8 244 093	9 026 656
Siitä: Verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasaus (+/-)	2 897 908	2 945 629
Järjestelmämuutoksen tasaus (+/-)		
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	-1 434 045	-1 338 957
Verotulomenetysten kompensatio	3 155 579	3 138 232
Verotulomenetysten korvaus		
Valtionosuudet yhteensä	12 863 535	13 771 560

Palveluiden ostot eriteltyinä asiakaspalveluiden ostoihin ja muiden palveluiden ostoihin (Liitetieto 9)

Palveluiden ostot	2021	2020
Asiakaspalveluiden ostot	21 877 433	21 411 799,07
Muiden palveluiden ostot	5 739 343	3 545 062,20
Palveluiden ostot yhteensä	27 616 777	24 956 861,27

Valtuustoryhmien toimintaedellytysten tukemiseksi annetut tuet valtuustoryhmittäin eriteltyinä (Liitetieto 10)

Ei selvitettävää.

Selvitys suunnitelman mukaisten poistojen perusteista ja niiden muutoksista (Liitetieto 11)

Kunnanvaltuusto on kokouksessaan 10.12.2013 hyväksynyt suunnitelman mukaisten poistojen perusteet.

Pysyvien vastaavien hyödykkeiden poistojen määrittämisessä on käytetty valtuuston 10.12.2013 hyväksymää poistosuunnitelmaa. Vuonna 2013 valmistuvissa hyödykkeissä on noudatettu uusia lyhyempiä poistoajoja ja poistoprosentteja. Vanhoissa poistonalaisissa omaisuuserissä noudatetaan kunnanvaltuuston 9.12.1996 hyväksymää poistosuunnitelmaa. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu pysyvien vastaavien hyödykkeiden hankintamenoista arvioidun taloudellisen pitoajan mukaan. Alle 10.000 euron suuriset hankinnat kirjataan käyttömenoiksi.

Arvioidut poistoajat ja niitä vastaavat vuotuiset poistoprosentit sekä poistomenetelmät ovat:

Tilit	Selite	Poisto aika	Poistomenetelmä	poisto%
<i>Aineettomat hyödykkeet</i>				
1005	Tietokoneohjelmistot	2 vuotta	Tasapoisto	
1010	Muut pitkävaikutteiset menot	2 vuotta	Tasapoisto	
1020	Ennakkomaksut		Ei poistoaikaa	
<i>Aineelliset hyödykkeet</i>				
1100	Maa-alueet		Ei poistoaikaa	
1110	Asuinrakennukset	30 vuotta	Tasapoisto	
1115	Hallinto- ja laitosrakennukset	20 vuotta	Tasapoisto	
1120	Tehdas- ja tuotantorakennukset	20 vuotta	Tasapoisto	
1123	Muut rakennukset	20 vuotta	Tasapoisto	
1130	Kadut, tiet, torit, puistot		Menojäännös	20 %
1131	Sillat, laiturit, uimalat		Menojäännös	25 %
1134	Muut maa- ja vesirakenteet		Menojäännös	20 %
1140	Veden jakeluverkostot		Menojäännös	10 %
1141	Viemäriverkostot		Menojäännös	10 %
1142	Ulkovalaisulaitteet		Menojäännös	20 %
1150	Muut kiinteät rakenteet ja laitteet		Menojäännös	25 %
1151	Laitosten koneet		Menojäännös	25 %
1160	Muut kuljetusvälineet		Menojäännös	30 %
1161	Autot		Menojäännös	30 %
1170	Muut koneet ja kalusto		Menojäännös	30 %
1171	ATK-laitteet		Menojäännös	40 %
1190	Ennakkomaksut		Ei poistoaikaa	
1195	Keskeneräiset hankinnat		Ei poistoaikaa	
<i>Sijoitukset</i>				
1201	Tytäryhteisöosakkeet ja –osuudet		Ei poistoaikaa	
1203	Kuntayhtymäosuudet		Ei poistoaikaa	
1205	Osakkuusyhteisöosakkeet ja –osuudet		Ei poistoaikaa	
1207	Yhteisyhteisöosakkeet ja –osuudet		Ei poistoaikaa	
1208	Muut osakkeet ja osuudet/osakkuudet & om.yhteis.		Ei poistoaikaa	
1209	Liikelaitosten peruspääomaosuudet		Ei poistoaikaa	
1210	Muut osakkeet ja osuudet		Ei poistoaikaa	

Selvitys tuottoihin ja kuluihin sisältyvistä pakollisten varausten muutoksista (Liitetieto 12)

Pakollisten varausten muutokset	Konserni		Kunta	
	2021	2020	2021	2020
Potilasvahinkovakuutusmaksut 1.1. (ky)	63 331,62	63.331,62		
Lisäykset tilikaudella				
Vähennykset tilikaudella	10 035,15			
Potilasvahinkovakuutusmaksut 31.1. (ky)	53 296,47	63.331,62	0,00	0,00

Konsernin pakolliset varaukset ovat Kanta-Hämeen sairaanhoitopiiriin tekemiä varauksia.

Pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntivoitot ja -tappiot (Liitetieto 13)

Pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntivoitot ja -tappiot	Konserni		Kunta	
	2021	2020	2021	2020
Muut toimintatuotot				
Maaomaisuuden myyntivoitot	15 168,27	22 970,91	15 164,27	22 970,91
Rakennusten myyntivoitot	15,23			
Muut myyntivoitot		5 062,41		
Myyntivoitot yhteensä	15 179,50	28 033,32	15 164,27	22 970,91
Muut toimintakulut				
Maaomaisuuden myyntitappiot		1 252,65		1 252,65
Rakennusten myyntitappiot	312,43	48 913,86		48 913,86
Muut myyntitappiot		2 123,68		2 055,37
Myyntitappiot yhteensä	312,43	52 290,19	0	52 221,88

Satunnaisten tuottojen ja kulujen erittely (Liitetieto 14)

Satunnaisten tuottojen ja kulujen erittely	Konserni		Kunta	
	2021	2020	2021	2020
Satunnaiset tuotot				
Työsyke Oy:n osakkeiden luovutusvoitto				
Tekme Oy:n osakkeiden luovutusvoitto				
Satunnaiset tuotot yhteensä	0,00	0,00	0,00	0,00
Satunnaiset kulut				
Satunnaiset kulut yhteensä	0,00	0,00	0,00	0,00

Rahoitustuotot, jotka ovat saatu osuuksista muissa yhteisöissä (Liitetieto 15)

Osinkotuottojen ja peruspääoman korkotuottojen erittely	2021	2020
Osinkotuotot muista yhteisöistä Peruspääoman korot kuntayhtymiltä	21 360,66	7 843,00
Yhteensä	21 360,66	7 843,00

Erittely poistoeron muutoksista (Liitetieto 16)

Erittely poistoeron muutoksista	2021	2020
Investointivaraukseen liittyvä poistoeron muutos	213 420,96	91 667,80
Yhteensä	213 420,96	91 667,80

6.4 Tasetta koskevat liitetiedot

6.4.1 Taseen vastaavia koskevat liitetiedot

Lainan liikkeelle laskemisesta aiheutuneet kuluksi kirjaamattomat menot ja pääoma-alennukset

(Liitetieto 17)

Ei selvitettävää

Arvonkorostusten periaatteet ja niiden kohteiden arvonmäärittäminen (Liitetieto 18)

Arvonkorotukset	Konserni		Kunta	
	2021	2020	2021	2020
Maa- ja vesialueet Arvo 1.1.	82 932,50	82 932,50	48 900,32	48 900,32
Arvonkorotukset Arvonkorotuksen purku Arvo 31.12.	82 932,50	82 932,50	48 900,32	48 900,32
Arvonkorotukset yhteensä	82 832,50	82 932,50	48 900,32	48 900,32

Aineettomat ja aineelliset hyödykkeet**Aineettomat hyödykkeet**

Hankintameno 1.1.	51 718,91
Lisäykset tilikaudella	3 600,00
Rahoitusosuudet tilikaudella	
Vähennykset tilikaudella	
Siirrot erien välillä	
Tilikauden poisto	-42 528,56
Arvonkorotus/-alennus	
Kirjanpitoarvo 31.12.	12 790,35

Aineelliset hyödykkeet

	Maa-alueet	Rakennukset	Kiinteät rakenteet	Koneet ja kalusto	Keskenräiset hankinnat	Yhteensä
Hankintameno 1.1.	4 126 230,16	15 036 324,10	7 549 733,58	545 434,21	547 434,67	27 805 156,72
Lisäykset tilikaudella	21 958,52	151 769,31	607 426,84	58 404,55	184 792,23	1 024 351,45
Rahoitusosuudet tilikaudella			-34 537,23		-85 000,00	-119 537,23
Vähennykset tilikaudella	-1 315,73					-1 315,73
Siirrot erien välillä			418 674,44		-418 674,44	0,00
Tilikauden poisto		-1 675 686,81	-959 122,59	-175 320,22		-2 810 129,62
Arvonkorotus/-alennus	48 900,32					48 900,32
Kirjanpitoarvo 31.12.	4 195 773,27	13 512 406,60	7 582 175,04	428 518,54	228 552,46	25 947 425,91

Sijoitukset

	Tytäryhtiö -osakkeet	Kuntayhtymä-osakkeet	Omistus-yhteisö -osakkeet	Muut osakkeet ja osuudet	Yhteensä
Hankintameno 1.1.	171 927,08	4 782 137,35	25 228,19	2 836 207,44	7 815 500,06
Lisäykset tilikaudella					0,00
Vähennykset tilikaudella					0,00
Arvonkorotus/-alennus					0,00
Kirjanpitoarvo 31.12.	171 927,08	4 782 137,35	25 228,19	2 836 207,44	7 815 500,06
Muut lainasaamiset					96 813,18
Muut saamiset					56 474,00
Pysyvät vastaavat yhteensä					33 929 003,50

Omistuksia muissa yhteisöissä koskevat liitetiedot (Liitetiedot 20-22)

Tytäryhteisöt, kuntayhtymäosuudet sekä osakkuusyhteisöt				(ilman eliminointia)		
Nimi	Koti- paikka	Kunnan omistus- osuus	Konsernin omistus- osuus	Kuntakonsernin osuus (1000 e) omasta pää- omasta	vieraasta pää- omasta	tilikauden tappiosta/ voitosta
Tytäryhteisöt						
Koy Tammelan Vuokra-asunnot	Tammela	100 %	100 %	172	4 791	0
Osakkuusyhteisö						
Tammelan Aluelämpö	Tammela	50 %	50 %	56	214	1
Kuntayhtymät						
Forssan seudun hyvinvointiky.	Forssa	16,6 %	16,6 %	3 412	2 994	68
Lounais-Hämeen koulutusky.	Forssa	8,8 %	8,8 %	1 734	162	10
Eteva ky	Lammi	0,3 %	0,3 %	63	167	0
Hämeen liitto	H:linna	3,2 %	3,2 %	57	36	0
K-H sairaanhoitopiirin ky	H:linna	0,7 %	0,7 %	570	920	2

Pitkä- ja lyhytaikaiset saamiset tytäryhteisöiltä, kuntayhtymiltä sekä osakkuus- ja muilta omistus-yhteistyöyhteisöiltä (Liitetieto 23)

Saamisten erittely	2021		2020	
	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset
Saamiset tytäryhteisöiltä				
Myyntisaamiset		11 888,59		20 814,40
Lainasaamiset				
Saamiset kuntayhtymiltä, joissa kunta on jäsenenä				
Myyntisaamiset		10 866,25		32 168,52
Siirtosaamiset				20,21
Saamiset osakkuus- sekä muilta omistusyhteisöiltä				
Myyntisaamiset				
Yhteensä		27 754,84		53 003,14

Siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät (Liitetieto 24)

Siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät	Konserni		Kunta	
	2021	2020	2021	2020
Lyhytaikaiset siirtosaamiset				
Kelan korvaus työterveyshuollosta	92 126,36	84 964,59	42 575,24	37 933,34
Muut tulojäämät				
Lyhytaikaiset siirtosaamiset yhteensä	92 128,36	84 964,59	42 575,24	37 933,34

Siirtosaamiset ovat vuodelle 2022 kuuluvia menoja, jotka on maksettu vuoden 2021 aikana tai vuoden 2021 tuloja, jotka kertyvät vasta vuonna 2022.

6.4.2 Taseen vastattavaa koskevat liitetiedot

Tase-erä kohtainen erittely oman pääoman erien lisäyksistä ja vähennyksistä sekä siirroista näiden erien välillä (Liitetieto 25)

Oman pääoman erittely	Konserni		Kunta	
	2021	2020	2021	2020
Peruspääoma 31.12.	14 943 188,36	14 943 188,36	14 943 188,36	14 943 188,36
Arvonkorotusrahasto 31.12.	82 932,5	82 932,50	48 900,32	48 900,32
Arvonkorotuksen purku				
Arvonkorotus 31.12.	82 932,5	82 932,50	48 900,32	48 900,32
Muut omat rahastot				
Rahaston pääoma 1.1.	374 841,42	374 780,99	311 987,42	311 987,42
Lisäykset	762,79	60,43		
Rahaston pääoma 31.12.	375 604,21	374 841,42	311 987,42	311 987,42
Investointirahasto 31.12.	1 341 022,12	1 341 022,12	1 341 022,12	1 341 022,12
Edellisten tilikausien yli/alijäämä 1.1.	9 296 071,90	11 910 525,02	6 550 344,04	7 403 936,23
Lisäykset tilikaudella	1 230 459,12	-2 614 208,96		-2 112 095,08
Vähennykset tilikaudella		-244,16		
Edellisten tilikausien yli/alijäämä 31.12.	10 526 531,02	9 296 071,90	6 550 344,04	5 291 841,15
Tilikauden ylijäämä / alijäämä	431 589,81	1 228 952,57	482 276,39	1 258 502,89
Oma pääoma yhteensä	27 700 868,02	27 267 008,87	23 677 718,65	23 195 442,26

Erittely poistoerosta (Liitetieto 26)

Erittely poistoerosta	2021	2020
Investointivaraukseen liittyvä poistoero EVL -poistoihin liittyvä poistoero	2 029 505,58	2 242 926,54
Yhteensä	2 029 505,58	2 242 926,54

Pitkäaikaiseen vieraaseen pääomaan kuuluvat lainat, jotka erääntyvät myöhemmin kuin viiden vuoden kuluttua (Liitetieto 27)

Pitkäaikaiset velat	2021	2020
Lainat muilta luotonantajilta	1 442 504,00	1 952 402,00
Pitkäaikaiset velat yhteensä	1 442 504,00	1 952 402,00

Erittely liikkeelle lasketuista joukkovelkakirjalainoista (Liitetieto 28)

Joukkovelkakirjalainat	2021	2020
Alle vuoden kuluessa erääntyvät kuntatodistuslainat	2 800 000,00	4 000 000,00
Pitkäaikaiset velat yhteensä	2 800 000,00	4 000 000,00

Pakollisten varausten erittely (Liitetieto 29)

Pakollisten varausten erittely	Konserni		Kunta	
	2021	2020	2021	2020
Muut pakolliset varaukset				
Potilasvahinkovakuutusmaksuvastuu (ky)	53 296,47	63 331,62		
Pakolliset varaukset yhteensä	53 296,47	63 331,62	0,00	0,00

Konsernin pakolliset varaukset koostuvat Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin potilasvahinkovakuutusmaksu vastuusta.

Pitkä- ja lyhytaikaiset velat tytäryhteisöille, kuntayhtymille sekä osakkuus- ja muille omistusyhteistyöyhteisöille (Liitetieto 30)

Vieras pääoma	2021		2020	
	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset
Velat kuntayhtymille, joissa kunta on jäsenenä Ostovelat		66 792,09		32 168,52
Velat osakkuus- sekä muille omistusyhteisyhteisöille Ostovelat		30 535,91		22 715,30
Vieras pääoma yhteensä		97 328,00		54 883,82

Maksuvalmiuden kannalta merkittävä sekkitililimiitti (Liitetieto 31)

Ei selvitettävää.

Muut velat (Liitetieto 32)

Vuokraohteen lunastusvelka

Tammelan Vanhusten Tuki ry:n lunastusvelka	2021	2020
Lunastusvelan määrä 31.12.	0	95 550,32

Laskennalliset verovelat

Laskennalliset verovelat / Konserni	2021	2020
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	120 317,69	99 547,69

Siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät (Liitetieto 33)

Siirtovelkojen olennaiset erät	Konserni		Kunta	
	2021	2020	2021	2020
Lyhytaikaiset siirtovelat				
Palkkojen ja henkilösivukulujen jakso- tukset	2 741 892,06	2 486 166,67	1 036 420,56	932 562,31
Korkojaksotukset	21 506,88	23 434,00	6 892,18	8 199,44
Valtionosuusennakot	322 046,39	263 574,97	322 046,39	263 574,97
Muut menojäämät	586 573,76	1 046 681,56	265 886,71	245 478,85
Lyhytaikaiset siirtovelat yhteensä		3 819 857,20	1 631 245,84	1 449 815,57
Siirtovelat yhteensä	3.672 019,09	3 819 857,20	1 631 245,84	1 449 815,57

6.5 Vakuuksia, vastuusitoumuksia ja taseen ulkopuolisia järjestelyitä koskevat liitetiedot

Velat, joista kunta on pantannut, kiinnittänyt tai muulla tavalla antanut vakuudeksi omaisuuttaan eriteltynä vakuuslajeittain (liitetieto 34)

Ei selvittävää.

Erittely annetuista vakuuksista (Liitetieto 35)

Ei selvittävää.

Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot (Liitetieto 36)

Taseen liitetietoina on ilmoitettu takausvastuut.

Yhteenlaskettu arvo kunnan antamista muista kuin edellä 34-36 kohdissa tarkoitetuista vakuuksista (Liitetieto 37)

Ei selvittävää

Vuokrasopimusten mukaisten jäljellä olevien määrien yhteissumma (Liitetieto 38)

Vuokravastuut	Konserni		Kunta	
	2021	2020	2021	2020
Vuokravastuut				
Vuokravastuut yhteensä	42 923,08	64 822,59		
seuraavalla tilikaudella maksettava osuus	19 938,71	6 081,11		
sopimukseen sisältyvät lunastusveloitteet				
Leasingvastuut				
Leasingvastuut yhteensä	878 109,68	365 107,40	18 681,84	8 028,04
seuraavalla tilikaudella maksettava osuus	220 901,43	98 356,95	7 442,80	4 468,20
siitä kiinteistöihin liittyvät rahoitusleasingvastuut				

Kunnan antamat vastuusitoumukset sen kanssa samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen puolesta (Liitetieto 39-40)

	Konserni		Kunta	
	2021	2020	2021	2020
Takaukset samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen puolesta				
Alkuperäinen pääoma			5 227 848,08	5 227 848,08
Jäljellä oleva pääoma			3 801 065,70	3 947 828,82
Takaukset muiden puolesta				
Alkuperäinen pääoma	9 272 518,82	9 272 518,82	9 262 522,82	9 262 522,82
Jäljellä oleva pääoma	5 016 506,22	5 097 487,89	5 010 050,47	5 090 615,64

Yllä olevasta taulukosta selviävät kunnan takausvastuiden kokonaissummat, jotka muodostuvat useasta eri takauksesta. Osa takausvastuista saattaa realisoitua.

Vastuu Kuntien takauskeskuksen vastuista	2021	2020
Kunnan osuus takauskeskuksen vastuista 31.12.	42 534 440	40 123 771,00
Kunnan mahdollista vastuuta kattava osuus takauskeskuk- senrahastosta 31.12.	27 862	25 001,00

Muut kuntaa koskevat taseen ulkopuoliset järjestelyt (Liite 41)

Muut taloudelliset vastuut	Konserni		Kunta	
	2021	2020	2021	2020
Arvonlisäveron palautusvastuu	1 182 957,06	1 237 456,43	987 594,98	1 018 630,38

6.6 Ympäristöasioiden harkinnanvarainen esittäminen

Pitkävaikutteiset ympäristömenot

Pysyviin vastaaviin sisältyviä aktivoituja pitkävaikutteisia ympäristömenoja	2021	2020
Muut pitkävaikutteiset menot		
Kunnan osuus vesistöjen kunnostukseen	0	17 686,45
Yhteensä	0	17 686,45

6.7 Henkilöstöä, tilintarkastajan palkkioita ja intressitapahtumia koskevat liitetiedot

Henkilöstön lukumäärä (liitetieto 42)

Henkilöstön lukumäärä 31.12. palvelualoittain	2021	2020
Hallinto ja kehittämisspalvelut	19	16
Sivistyspalvelut	167	157
Tekniset palvelut sis. ruoka- ja puhdistuspalvelut	55	57
Yhteensä	241	230

Henkilöstön lukumäärä on laskettu Kunnallisen työmarkkinalaitoksen henkilöstöraportointia koskevan suosituksen (2013) mukaan. Suosituksen mukaan henkilöstömäärään lasketaan:

- vakinaiset
- määräaikaiset
- työllistetyt

Tilikauden palkat, palkkio, eläkekulut ja muut henkilösivukulut (liitetieto 43)

Henkilöstökulut	2021	2020
Henkilöstökulut tuloslaskelman mukaan	10 147 139,09	9 743 102,35
Yhteensä	10 147 139,09	9 743 102,35

Luottamushenkilön palkkioista perityt ja puolueelle tai puolueyhdistykselle tilitetyt luottamushenkilömaksut (liitetieto 44)

Luottamushenkilön palkoista perityt ja tilitetyt luottamushenkilömaksut	2021	2020
Keskusta Tammelan kuntayhdistys ry	3 620,03	3 339,40
Tammelan Kokoomus ry	1 947,50	1 250,00
Tammelan Sosialidemokraattinen yhdistys ry	3 489,17	2 409,38
Vasemmistoliiton Tammelan osasto ry	90,00	101,25
Lounais-Hämeen Vihreät ry	582,51	457,50
Meidän Tammela ry	975,64	581,25
Kristillisdemokraatit Forssan seudun paikallisosasto ry	91,88	0,00
Yhteensä	10 704,85	8 138,78

Tilintarkastusta suorittavalle tilintarkastusyhteisölle maksetut palkkiot (liitetieto 45)

Tilintarkastajan palkkiot	2021	2020
BDO Auditor Oy		
Tilintarkastuspalkkiot	9 030,00	8 519,35
Yhteensä	9 030,00	8 519,35

Intressitapahtumat (liitetieto 46)

Sidonnaisuusrekisteri on laadittu kuntavaaleissa 2017 valituista luottamushenkilöistä kuntalain (410/2015) §:n 84 mukaisessa laajuudessa.

Kunnanjohtajan kanssa on solmittu kuntalain mukainen johtajasopimus, jossa on sovittu erokorvauksesta.

Lähipiirin tai konsernin lähipiirin kanssa ei ole toteutettu tavanomaisesta poikkeavia liiketoimia.

7 VESIHUOLTOLAITOS

Vesihuoltolaitoksen tehtävänä on toimittaa yksityisille asiakkailleen ja neljälle kunnassa toimivalle vesihuolto-osakeyhtiölle puhdasta hyvälaatuista talousvettä. Yksityisasiakkaiden lisäksi vettä toimitetaan Etelä-Tammelan Vesihuolto Oy:lle, Kaukjärven Vesihuolto Oy:lle, Liesjärven Vesi Oy:lle ja Pohjois-Tammelan Vesihuolto Oy:lle.

Syrjänharjun vedenottamosta vesi toimitetaan vesihuoltolaitoksen omaan vesijohtoverkkoon sekä Etelä-Tammelan Vesihuolto Oy:n verkkoon. Tällä jakelualueella vesi toimitetaan asiakkaille vesitornin kautta, jossa vesi käsitellään UV-suodattimella. UV-suodatuksella varmistetaan, että vedessä ei ole haitallisia bakteereita. Vesitornilla ylläpidetään riittävä vedenpaine verkossa, lisäksi jakelualueella on neljä paineenkorotus-pumppaamaa, joiden avulla verkostopainetta nostetaan alueilla, joilla vesitornin tuottama paine ei riitä. Joillakin kiinteistöillä on kiinteistökohtainen paineenkorotin. Kunnan vesihuoltolaitoksen vesijohtoverkkoja on kirkonkylän lisäksi Kukkuramäen, Lamalan, Vekkilän, Alhon, Hevoniemen, Matintuomion, Ruisluodon ja Kydön alueilla. Kunnan vesijohtoverkkoa on myös Nuutin, Tapolan ja Kaukjärven teollisuusalueen alueilla. Nuuttiin ja Tapolaan vesi johdetaan Etelä-Tammelan Vesihuolto Oy:n verkosta, Kaukjärven teollisuus alueelle vesi johdetaan Kaukjärven Vesihuolto Oy:n verkosta.

Pätinkiharjun vedenottamolla vesi käsitellään kalkkikivisuodattimella ja UV-suodatuksella. Vesivarastona toimii alavesisäiliö, vesi pumpataan vesijohtoverkkoon ja vedenpainetta pidetään yllä pumpuilla. Kalkkikivisuodatuksella saadaan lisättyä veden kovuutta sekä nostettua veden pH:ta. Pätinkiharjun vedenottamosta vesi toimitetaan Pohjois-Tammelan Vesihuolto Oy:n ja Kaukjärven Vesihuolto Oy:n vesijohtoverkkoon sekä kunnan Kaukjärven teollisuusalueelle. Pätinkiharjun vedenottamon kalkkikivisuodatin huollettiin loppuvuodesta poistamalla värjäntynyt lakkivirouhe ja lisäämällä uutta kalkkivirouhetta. Huollon jälkeen yhdessä verkostovesinäytteessä todettiin poikkeava hajua.

Kunnan omistamalla Liesjärven vedenottamolla Eräkeskus Metsäkouluntielle (entinen metsäoppilaitos) vesi käsitellään aktiivihiihluodatuksella, lipeän annostelulla ja UV-suodatuksella. Aktiivihiihluodatuksella poistetaan vedestä kasvinsuojeluainejäämiä, joita on pieninä pitoisuutena Liesjärven käsittelemättömässä raakavedessä. Lipeän annostelulla kohotetaan veden pH:ta. Liesjärven vedenottamolla vesivarastona on alavesisäiliö, josta vesi pumpataan vesijohtoverkkoon ja vedenpainetta pidetään yllä pumpuilla. Verkostoon toimitetussa vedessä todettiin yhdessä näytteessä yhden kasvinsuojeluaineen osalta raja-arvon ylitys.

Vettä pumpattiin verkostoon 356668 m³, josta laskutettiin 309603 m³. Laskuttamatonta vettä joutui hukkaan noin 15,2 %, joka on merkittävästi edellisvuotta enemmän. Vesijohtovuotoja oli yksi.

Jaetun veden laatu oli kaikilla vedenottamoilla ja verkostoalueilla jokaisella tarkkailukerralla moitteetonta, lukuun ottamatta Pätinkiharjun yhtä verkostovesinäytettä, jossa esiintyi poikkeava hajua ja edellä mainittua Liesjärven vedenottamon kasvinsuojeluaineen pitoisuutta. Vesimittarit luettiin neljästi vuoden aikana autolla jakelualueet kiertäen etälentalaitteella. Osa mittareista on jatkuvassa seurannassa vesitornin katolle asennetun antennin välityksellä.

Jätevettä otettiin vastaan Etelä-Tammelan Vesihuolto Oy:n, Liesjärven Vesi Oy:n ja Pohjois-Tammelan Vesihuolto Oy:n viemäriverkostoista sekä kunnan vesihuoltolaitoksen omalta keskusta-alueen viemärintialueelta, joka on sama kuin vesijohtoverkon alue. Kunnan vesihuoltolaitos hoitaa viemäroinnin myös Kaukjärven kylän ja teollisuusalueen alueilla. Nämä jätevedet johdetaan siirtoviemärillä Forssaan Kaukjärven pohjoispuolitse. Tähän viemäriin vastaanotetaan myös HAMK Mustialan jätevedet. Lisäksi kunnan viemärointi ulottuu Papinsillantien ja Nuutinkulmantien vartta Riihivalkaman koululle sekä Valtaimenkujaa Häiviän tienhaaraan. Näihin viemäriin otetaan vastaan Etelä-Tammelan Vesihuolto Oy:n jätevedet sekä kunnan omien viemärintialueen jätevedet, joita tulee Nuutin kaava-alueelta ja Ahomäestä sekä Saloniementielle, Valtaimenkujalta ja Hannulantielta. Nämä jätevedet johdetaan yhdessä kunnan keskusta-alueelta tulevien jätevesien kanssa Forssan verkostoon Mustajalla.

Jätevettä otettiin vastaan yhteensä 264600 m³, josta laskutettiin 185 258 m³. Vuotovesiä viemäreihin joutui yhteensä n. 31 %. Vuotovesien määrä johtuu alkuvuoden runsaista sateista. Jätevesi johdetaan Liesjärven vesilaitosta lukuun ottamatta Forssan vesihuoltoliikelaitoksen jätevedenpuhdistamolle puhdistettavaksi. Liesjärven alueen jätevedet puhdistetaan Eräkeskus Metsäkouluntien (entisen metsäoppilaitoksen) pienpuhdistamolla, jonka kunta omistaa ja hoitaa. Jätevesiverkoston viemäritukoksia oli kaikkiaan 3 kappaletta. Tukoksista ei aiheutunut kiinteistöille vahinkoja.

Rakennuskohteista Liesjärvi-Porras vesihuoltolinja saatiin valmiiksi. Kohteen urakoitsijana toimi Koneurakointi Niittylä Oy. Vesilaitos rakensii Yrjöntien kevyenliikenteen väylän rakentamisen yhteydessä vesi- ja viemärijohdot. Lisäksi Yrjöntiellä ja Eskontiellä uusittiin vesijohtojen venttiileitä.

Vesilaitoksella on käytössä tekstiviestipalvelun vesihuollon häiriötiedottamisessa.

Veden ja jäteveden kulutushinnat ovat seuraavat (hinnat sis. alv 24 %):

vesi	1,89 €/m ³
jätevesi	2,88 €/m ³
tukkuvesi	1,31 €/m ³

Vesihuoltolaitoksella on käytössä vuonna 2015 hankittu siirrettävä, henkilöauton perävaunun päälle rakennettu varavoimakone. Kuluvana vuonna hankittiin myös uusi siirrettävä varavoimakone. Koneilla voidaan turvata vesihuoltolaitoksen toimintaa mahdollisten sähkökatkosten aikana. Pätinkiharjun vedenottamolla on kiinteästi asennettu varavoimakone. Eräkeskus Metsäkouluntiellä (entisellä metsäoppilaitos) on varavoimakone, jonka omistajan kanssa on sopimus varavoiman toimittamisesta Liesjärven vedenottamolle ja jätevedenpuhdistamolle. Merkittäviä sähkökatkoja ei kuluneen vuoden aikana ollut. Vesilaitos sai valmiiksi WSP-työkalulla tehdyn riskiarvion. Riskiarvio tehtiin yhteistyössä niiden vesilaitosten kanssa, joiden verkkoon vesilaitos toimittaa veden sekä yhdessä terveysvalvontaviran omaisen ja ELY-keskuksen kanssa. Myös vesilaitoksen valvontatutkimusohjelman päivitys saatiin lähes valmiiksi.

Osan työajastaan vesihuoltolaitoksen työhön käytti hallintosihteeri, mittaaaja-putkiasentaja ja maanrakennusmestari. Mittaaaja-putkiasentajan irtisanouduttua, vesilaitokselle palkattiin kokoaikainen putkiasentaja, joka aloitti työt joulukuussa.

7.1 Vesihuoltolaitoksen tuloslaskelma

(sisäiset ja ulkoiset)	2021	2020
Liikevaihto	898 053,92	881 140,60
Liiketoiminnan muut tuotot		
Materiaalit ja palvelut		
Aineet, tarvikkeet ja tavarat		
Ostot tilikauden aikana	-76 703,23	-57 413,66
Palvelujen ostot	-411 618,06	-392 949,30
Materiaalit ja palvelut yhteensä	-488 321,29	-450 362,96
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	-64 729,16	-66 919,41
Henkilöstösivukulut		
Eläkekulut	-12 737,32	-11 100,66
Muut henkilösivukulut	-2 803,76	-2 326,05
Henkilöstökulut yhteensä	-80 270,24	-80 346,12
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-296 802,36	-313 389,96
Liiketoiminnan muut kulut	-22 743,00	-15 277,49
Liikeylijäämä	9 917,03	21 764,07
Rahoitustuotot ja -kulut		
Muut rahoitustuotot	14,10	334,44
Muut rahoituskulut	-10,18	-19,95
Korvaus pääomasta	-21 380,75	-21 380,75
Rahoitustuotot - ja kulut yhteensä	-21 376,83	-21 066,26
Ylijäämä ennen satunnaisia eriä	-11 459,80	697,81
Ylijäämä ennen varauksia	-11 459,80	697,81
Tilikauden yli-/alijäämä	-11 459,80	697,81

7.2 Vesihuoltolaitoksen rahoituslaskelma

	2021	2020
Toiminnan rahavirta		
Liikelyjäämä (-alijäämä)	9 917,03	21 764,07
Poistot ja arvonalentumiset	296 802,36	313 389,96
Rahoitustuotot ja -kulut	-21 376,83	-21 066,26
	<u>285 342,56</u>	<u>314 087,77</u>
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-218 673,88	-437 684,18
Rahoitusosuudet investointimenoihin		
Toiminnan ja investointien rahavirta	66 668,68	-123 596,41
Rahoituksen rahavirta		
Saamisten muutos muilta	-12 898,32	62 417,83
Korottomien velkojen muutos muilta	38 029,34	-75 501,69
	<u>25 131,02</u>	<u>-13 083,86</u>
Rahoituksen muutos	91 799,70	-136 680,27

7.3 Vesihuoltolaitoksen tase

VASTAAVAA	2021	2020
PYSYVÄT VASTAAVAT	3 872 463,01	3 950 591,49
AINEELLISET HYÖDYKKEET	3 872 463,01	3 950 591,49
Kiinteät rakenteet ja laitteet	3 794 985,29	3 593 303,85
Keskenkärsäiset hankinnat	77 477,72	357 287,64
VAIHTUVAT VASTAAVAT	495 609,36	390 911,34
SAAMISET	495 609,36	390 911,34
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	287 429,45	276 692,70
ALV-saamiset	2 442,70	281,13
Muut saamiset/yhdystili	205 737,21	113 937,51
VASTAAVAA YHTEENSÄ	<u>4 368 072,37</u>	<u>4 341 502,83</u>
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA	4 280 141,85	4 291 601,65
Peruspääoma	4 276 149,29	4 276 149,29
Edellisen tilikauden yli-/alijäämä	15 452,36	14 754,55
Tilikauden yli-/alijäämä	-11 459,80	697,81
VIERAS PÄÄOMA	87 930,52	49 901,18
Lyhytaikainen	87 930,52	49 901,18
Lainat		
Ostovelat	87 930,52	49 901,18
Siirtovelat		
Lomapalkkajaksotus		
Korkojaksotus		
ALV-velka		
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	<u>4 368 072,37</u>	<u>4 341 502,83</u>

7.4 Vesihuoltolaitoksen investoinnit

Tili	Talousarvio	TP 2021	%	Netto
Hankekohtaiset investoinnit				
<i>menot</i>	-1 390 000,00	-119 230,43	8,6	-1 270 769,57
Muu yhdyskuntarakentaminen				
<i>menot</i>	-110 000,00	-99 443,45	90,4	-10 556,55
Vesihuoltolaitos yhteensä				
Investointimenot	1 500 000,00	218 673,88	14,6	1 281 326,12
Investointitulot	0,00	0,00		0,00
Investoinnit, netto	1 500 000,00	218 673,88	14,6	1 281 326,12

7.5 Vesihuoltolaitoksen liitetiedot

Tuotot	2021	2020
Liikevaihto	898 053,92	881 140,60

Poistosuunnitelma	Poistomenetelmä	%
Veden jakeluverkosto	Menojäännös	10 %
Viemäriverkosto	Menojäännös	10 %

Pysyvät vastaavat	2021	2020
Poistamaton hankintameno 1.1.	3 950 591,49	3 826 297,27
Lisäykset tilikaudella	218 673,88	437 684,18
Rahoitusosuudet tilikaudella		
Tilikauden poisto	296 802,36	313 389,96
Kirjanpitoarvo	3 872 463,01	3 950 591,49

Erittely siirtosaamisista	2021	2020
Yhdystilin saldo	205 737,21	113 937,51

Oma pääoma	2021	2020
Peruspääoma 1.1.	4 276 149,29	4 276 149,29
Edellisten tilikausien ylijäämä	15 452,36	14 754,55
Tilikauden ylijäämä	-11 459,80	697,81
Oma pääoma yhteensä	4 280 141,85	4 291 601,65

8 LUETTELOT JA SELVITYKSET

Vuoden 2021 kirjanpitokirjat ja tositelajit sekä niiden säilytys

Tositelaji	Säilytys
Tilinpäätös	Sidottu kirja arkistossa
Tase- ja liitetietoerittelyt	Paperitulosteena arkistossa
Päiväkirjat	Paperitulosteena arkistossa
Pääkirjat	Paperitulosteena arkistossa
Muistiotositteet	1 Paperitulosteena arkistossa
Pysyvien vastaavien tositteet	9 Paperitulosteena arkistossa
Tiliotositteet	010 Paperitulosteena arkistossa
Myyntireskontran suoritustositteet	021 Paperitulosteena arkistossa
Ostoreskontran suoritukset	040 Paperitulosteena arkistossa
Palkkatositteet	300 Paperitulosteena arkistossa
Matkalaskuohjelman tositteet	350 Paperitulosteena arkistossa
Ostolaskutositteet	410-420 Paperitulosteena arkistossa
Sähköiset ostolaskut	470 Sähköisessä muodossa
Laskutustositteet (myyntitositteet)	601-703 Paperitulosteena arkistossa
Konsernitilinpäätöksen tositteet	Paperitulosteena arkistossa
Toteutusvertailu käyttötaloudesta	Paperitulosteena arkistossa
Toteutusvertailu investointiosasta	Paperitulosteena arkistossa
Myyntireskontraraportit	Paperitulosteena arkistossa
Ostoreskontraraportit atk-tulosteena	Paperitulosteena arkistossa
Palkkakortistot atk-tulosteena	Paperitulosteena arkistossa

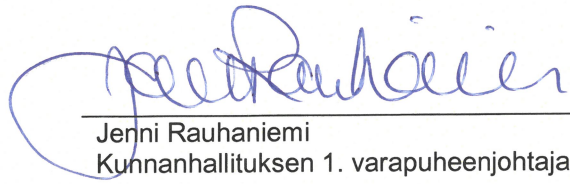

9 TILINPÄÄTÖKSEN ALLEKIRJOITUKSET JA MERKINNÄT

Tammelassa 4 päivänä huhtikuuta 2022

Eero Pura
Kunnanhallituksen puheenjohtaja

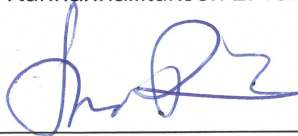
Jenni Rauhaniemi
Kunnanhallituksen 1. varapuheenjohtaja

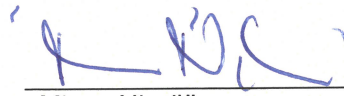
Heikki Vainio
Kunnanhallituksen 2. varapuheenjohtaja

Terhi Uusitalo
Kunnanhallituksen varajäsen

Simo Pärssinen
Kunnanhallituksen jäsen

Minna Nissilä
Kunnanhallituksen varajäsen

Katariina Suutela
Kunnanhallituksen jäsen

Kalle Larsson
Kunnanjohtaja

TILINPÄÄTÖSMERKINTÄ

Tilintarkastuksesta on annettu erillinen kertomus

Tammelassa päivänä toukokuuta 2022

BDO Audiator Oy
Tilintarkastusyhteisö

Minna Ainasvuori
HT, JHT

TAMMELA

www.tammela.fi